BOCKEN
2025

MEDLEMSBLAD FÖR KUNGL. HÄLSINGE REGEMENTES KAMRATFÖRENING

BOCKEN 2025

Årgång 88

Ansvarig utgivare och redaktion
Jan-Olof Strandberg (ansvarig utgivare)
Hemsida: https://i14.se/om/bocken

Kontakt kamratföreningen
Anders Jansson Gladh (ordförande)
Bengt Karlsson (sekreterare)
Per Söderblom (kassör)
Kontakt mail: kontakt@i14.se
Hemsida: https://i14.se/om/bocken

Kamratföreningens plusgiro
13 73 32-3

I 14 S plusgiro
25 86 42-8

Medlemsavgifter för år 2025
Kamratföreningen 150:-, ständigt medlemskap 2250:-
Familjemedlem 75:-
Medlemsavgift I 14 S 100:-

Kontakt I 14 S
Benny Gustafsson (ordförande)
Mail: benny.h.gustafsson@outlook.com
Hemsida: www.I14.se/i14s.html

* * *

DINA MINNEN FRÅN I 14

Härmed uppmanas du som har personliga minnen från tiden vid Hälsinge regemente eller från senare tid vid Gävleborgsbataljonen, att skriva och berätta. Gärna med några bilder. Allt är av intresse, även korta berättelser eller anekdoter.
Se adress på www.i14.se/bocken.html
(Obs, de bidrag som inkommer publiceras först efter en kontakt med skribenten.) //Redaktionen.

REK. PRIS
450 kr

ÅRETS BOK

– BOKEN OM HÄLSINGE REGEMENTE GENOM 400 ÅR!

”Ett regementes historia består av segrar och förluster, kamratskap och disciplin, men också av mycket annat. I den här boken berättar ett 20-tal skribenter om krig, fred, makt och människor med koppling till Hälsinge regementes 400 år. Här samspelar den stora politiken med en mängd enskilda, dramatiska och ibland oförglömliga människoöden. När den allmänna värnplikten så infördes fick regementet sin fasta bas i Gävle. I 14 som det då fick heta, kom att ha en stor inverkan på stadens utformning och nöjesliv.”

Text från bokens omslag – baksidan

Boken är på närmare 400 sidor och behandlar Hälsinge regementes historia under 400 år. Köp den till dig själv eller ge bort i present till någon annan.

DET GÅR ATT BESTÄLLA BOKEN PÅ KAMRATFÖRENINGENS HEMSIDA: www.i14.se

BOKEN FINNS ÄVEN ATT KÖPA HOS LÄNETS VÄLSORTERADE BOKHANDLARE

KUNGLIGA HÄLSINGE REGEMENTES KAMRATFÖRENING

INNEHÅLL

Sid.

Förord ... 3
Kamratföreningens ordförande har ordet ... 4
Korthållsbanan – en anekdot ... 5
Chefen Gävleborgsgruppen har ordet ... 6
Saxat ur Svensk Amerikanska Posten 1925 ... 7
Operation INTERFLEX ... 8
Dalregementet ... 10
Gävleborgsbataljonens övningsserie 2025 ... 11
HMS Gävle ... 13
Hälsinge regemente 400 år? ... 16
Nedläggningshoten ... 21
Växa upp på regementet ... 26
Stig Allevik ... 35
Bocken 1945 ... 52
Karolinska munderingar ... 57
Rotarna Rickebo och Öje ... 70
Härens frivilliga manskap ... 84
Kamratföreningens årsmöte 2025 ... 85
Kamratföreningens verksamhet i korthet 2024 ... 87
Minnesmärket som försvann ... 88
I 14 S Årsmöte 2025 och verksamhet 2024 ... 89
Hemlig höstresa 2025 ... 93
Hälsinge regemente besöker Marma 1912 ... 94
Ärtsoppepromenad ... 95
Minnestavlan 2024 – 2025 ... 96

FÖRORD

av redaktionen Bocken

Med ett visst mått av vemod är årets förord till Bocken mitt sista, då jag nu avslutar mitt engagemang som redaktör för kamratföreningens årsskrift. Tiden har gått fort när jag tänker tillbaka på den gången för tio år sedan då Rolf Dahlström ställde frågan till mig och mina medredaktörer om att ta över som redaktör efter Knut Björkenstam. Förutom Bocken har även boken om regementets 400 år varit en del av mitt uppdrag.

När det gäller årets utgåva av Bocken innehåller densamma många av de ingredienser som präglat årsskriften sedan 2017, dessutom innehåller skriften artiklar som inte medgavs utrymme i ovan nämnda bok. Det finns även artiklar skrivna av två andra bokutgivare, dels av Anders Larsson som är utgivare av boken, ”Karolinska munderingar”, dels av Ingrid Belfrage som nyligen har givit ut en bok om Järvsö soldatrotar. I Anders artikel kan vi läsa mer om regementets karoliner under det stora Nordiska kriget. Ingrid delar med sig om hur släktforskning och kunskaper om soldatrotarna kan gå hand i hand.

Ambitionen med innehållet i Bocken under åren har varit att förutom artiklar om kamratföreningens aktiviteter och historiska artiklar, knyta banden närmaren dagens verksamhet på Kungsbäck, i länet och i Försvarsmakten. En ambition som har innehållit och innehåller många utmaningar. Även om personalstyrkan på Kungsbäck har mer än fördubblats sedan 2015 har dagens verksamhet kraftigt utvecklats och förändrats beroende på omvärldsläge och årens politiska riktningsändringar. Förutsättningarna att producera en årsskrift är inte att likna från tiden på ”gamla” regementet. Hur verksamheten utvecklas på Kungsbäck och i bataljonen som den framställs i Bocken är något som måste ske i samverkan mellan redaktionen för Bocken och verksamma på Kungsbäck och i Gävleborgsbataljonen.

Därmed tackar jag för mig som redaktör för Bocken med förhoppningen att i stället som läsare få njuta av framtida ”Bockar”.

Var lugna, att fortsätta med att ”forska” om regementets historia är något jag tänker mig, det finns mycket, mycket mer att berätta. På återhörande och god läsning av årets Bocken!

KAMRATFÖRENINGENS ORDFÖRANDE HAR ORDET

av Anders Jansson Gladh, ordförande för Kungliga Hälsinge regementes kamratförening

Rysslands aggression mot Ukraina har förändrat det europeiska säkerhetspolitiska landskapet drastiskt. Sverige gick med i Nato för att stärka sin säkerhet. Som medlem omfattas Sverige av Natos kollektiva försvarsgaranti, vilket innebär att ett angrepp på en medlemsstat betraktas som ett angrepp på alla. Detta ger en starkare avskräckande effekt mot en angripare och möjlighet att få militär hjälp från alliansens medlemsländer vid behov. Natomedlemskapet kommer att påverka försvaret av Gävle främst genom hamnens förutsättningar att transportera förstärkningar till Finland vid en eventuell konflikt. Här har Gävleborgsgruppen och 18. Hemvärnsbataljonen en viktig uppgift att fylla.

Försvarsmaktens upprustning är den största ökningen av försvarsbudgeten och materielanskaffningen sedan 1950-talet. Satsningarna inkluderar bland annat utökning av luftvärn, fler värnpliktiga, en ny brigad samt förstärkningar av mark-, sjö- och flygstridskrafterna. Det kommer att finnas ett stort behov av praktiska yrkeskunskaper ute på förbanden, vilket leder till ökad personalstyrka. Personalförsörjningen är akilleshälen just nu, här kan vi alla försöka påverka försvarsintresserade att söka en bra utbildning och också få ett bra jobb.

Hälsinge regementes kamratförening var värd för kustkorvetten HMS Gävle besök i början av april. Det var som vanligt Carl-Åke Nilsson som arrangerade besöket. Besöket inleddes med en mycket trevlig middag i gamla soldatmatsalen på Kungsbäck. Fartyget visades också upp under besöket för intresserade, framför allt för personer som ska göra värnplikten och kan tänka sig en militär yrkesbana. Bland annat studiebesök av klasser från en gymnasieskola Proolympia. Allt för att få fler att vilja bli sjömän eller befäl.

Vi har haft många aktiviteter för att vårda det så viktiga kamratskapet inom föreningen. Här har Anders Lindström ordnat och fixat det bra för oss. Med klassiska ärtsopspromenader med ärtsoppa, punsch och intressanta föredrag och en höstutflykt.

Resmålet hemligt men vi hamnade hos ett nytt uppsatt regemente i Falun, där de berättade om hur det var att starta upp I 13 på nytt. Vi har också haft uppskattade föredrag om Gustav III statskupp 1792 av fd. Hälsingeofficeren Göran Mellblom och av Chefen Gävleborgsgruppen Mikael Burstedt om utvecklingen av Hemvärnet och Militärregiongruppen. Det hela avslutades av Viking Wulff som berättade om sina erfarenheter av utbildning av Ukrainska-soldater i England.

Boken Bocken 2025 är tyvärr sista Bocken som Jan-Olof Strandberg är redaktör för, men allt har ju ett slut. Jag vill tacka dig för dit utomordentliga redaktörskap under tio år.

Till sist vill jag rikta ett stort tack till alla Er som genom Ert medlemskap och på andra sätt gjort 2025 till ett bra år för Kungl. Hälsinge regementes kamratförening.

SKJUTNING PÅ KORTHÅLLSBANAN – PÄR SÖDERLUND BERÄTTAR EN ANEKDOT

En pluton hade grundläggande skjutning med automatgevär. Bredvid korthållsbanan bodde fanjunkare Brands med fru och två barn, en pojke på 4 år och en flicka på 3 år. När plutonerna sköt gick pojken och plockade tomhylsor bakom skjutvallen. Vi befäl som var vana vid det, tyckte inte att det var något konstigt. Plötsligt dök regementschefen A Henriksson upp för en utbildningskontroll, vilket han ofta gjorde. Skjutledaren ställde upp plutonen och gjorde en fältanmälan. Plutonen återgick till det de var i färd med.

Efter en stund fick regementschefen syn på pojken som befann sig bakom skjutvallen. Regementschefen tyckte att det var fel att pojken skulle vistas där när det pågick skjutning och han gick då fram till pojken och sade på bred skånska: ”Häärr äärr det farrligt att vaarra. Gå hem till mamma!”

Pojken tittade upp mot regementschefen med napp i munnen och svarade: ”Håll täften ävla beväling!”

Både regementschefen och pojken gick hem. Plutonens värnpliktiga hade roligt när han gått.

CHEFEN GÄVLEBORGSGRUPPEN HAR ORDET

av major Mikael Burstedt, chef Militärregiongruppen i Gävleborg

Cirkeln är sluten- jag påbörjade min militära bana på Kungsbäck och här kommer den sannolikt avslutas våren 2027.

Det är nu snart fyra år sedan Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina inleddes och i skrivande stund är utgången oviss. Min uppfattning är att kriget mest sannolikt slutar i en fryst situation liknande den på Koreahalvön, att Ryssland imploderar inifrån utlöst av en ekonomisk kollaps är ett annat möjligt scenario som då utmynnar i ett Ryssland oförmöget att fortsätta kriget.

Det svenska Natointrädet samt dragna erfarenheter från kriget i Ukraina har givetvis renderat i nya uppgifter för Gävleborgsgruppen (GBG). Militärregiongrupp Gävleborg (MRGRP GBG) är numera ett krigsförband där personalen vid Gävleborgsgruppen är krigsplacerad. MRGRP GBG har bland annat erhållit uppgifter vilka syftar till att möjliggöra transitering av allierade förband genom länet vilka därefter överförs till NATO:s östra flank. Denna uppgift löser vi med understöd av civila aktörer såsom länsstyrelsen, kommuner i länet, privata företag, polisen med flera.

GBG har under året avdelat fyra officerare och ett antal hemvärnsinstruktörer till England där de utbildat ukrainska soldater som en del av Operation Interflex- som ingår Europas utbildningsstöd till Ukraina. Gävleborgskontinenten, ledd av Viking Wulff, har erhållit den högsta skattningen av ukrainska soldater som någonsin uppnåtts vid utvärderingen efter genomförd utbildning, mer om detta i en separat artikel i detta nummer av Bocken.

Gävleborgs hemvärnsbataljon har tillförts en mängd kvalificerade sensorer under 2024–2025. För ökad förmåga att verka i mörker har soldaterna utrustats med termiska värmekikare/ sikten och bildförstärkare- denna utrustning är mycket kvalificerad och håller hög internationell standard.

För att upptäcka och identifiera en motståndare har samtliga kompanier tillförts ett sensorsystem som benämns Taktisk Modulärt Marksensorsystem (TMM). TMM består av marksensorer som känner av vibrationer i marken

och kan därigenom skilja på människa och fyrfota djur, kamera som har både optisk och termisk lins samt sensorer med passivt infrarött ljus som identifierar rörelse och kan ange riktning för detekterat objekt.

Dessa sensorer är sammankopplade i ett trådlöst nätverk och kan i detta verka över en mycket stor yta. Vidare har samtliga plutoner utrustats med drönare för spaning, även dessa är utrustade med kvalificerad optisk och termisk kamera som överför bilden i realtid i dager såväl som mörker.

Allt detta sammantaget gör att våra hemvärnsförband avsevärt har ökat förmågan att skydda tilldelade objekt mot en motståndare som med sabotageförband avser påverka dessa.

Den tekniska utvecklingen går i ett rasande tempo – hemvärnsförbanden kommer sannolikt ”i en nära framtid” erhålla förmåga att detektera, störa och nedkämpa drönare.

I takt med att Försvarsmakten nu växer har trycket ökat på de skjutfält som finns kvar – vi på GBG driver nu genom chefen för Militärregion Mitt att Hälsinge regementes gamla övningsfält på Kungsbäck skall återlämnas till Försvarsmakten och då utvecklas till en utbildningsplattform som innefattar skjutbana och andra utbildningsfaciliteter samt förläggningsmöjligheter med mera. Detta är i skrivande stund inte klart men förhoppningen är att ett beslut tas om detta innan 2025 är till ände, må krigsförband åter öva på Kungsbäck!

Avslutningsvis vill jag tacka personalen vid Gävleborgsgruppen för det engagemang, driv och hängivenhet för uppgiften som resulterat i det vi tillsammans uppnått under 2025!

SAXAT UR SVENSKA AMERIKANSKA POSTEN 1925

Enligt hvad Gäfle Dagblad säger sig ur tillförlitlig källa ha erfarit, kommer den kungliga propositionen i försvarsfrågan icke att föreslå indragning af Hälsinge regemente. ***25 MARS***

Det uppgifves att i en motion skulle komma att föreslås att Hälsinge regemente indrages i stället för Västernorrlands regemente. ***15 APRIL***

Kaptenen vid Hälsinge regemente Axel Härdelin afled nyl. i sitt hem i Hamre, Forssa, i sitt 79:de år. Han var född i Mo, södra Hälsingland.
27 MAJ

Gräl uppstod en kväll mellan ett 25-tal värnpliktige och några stamanställda vid Hälsinge regemente I Gäfle. En äf dessa, furiren Lundberg, drog plötsligt upp en revolver och sköt ett skott, som träffade värnpliktige V, Jonsson från Bollnäs i högra foten. L. skall ställas inför krigsrätt.
(SVENSKA FOLKETS TIDNING) 29 OKTOBER

En influensaepidemi har utbrutit vid Hälsinge regemente.
9 DECEMBER

SVENSK INSATS INOM OPERATION INTERFLEX

– En plutonchefs berättelse från utbildningen av ukrainska soldater i England.

av översergeant Viking Wulff. Foto: Amanda Gunnarsson.

FÖRBEREDANDE UTBILDNING INFÖR INSATSEN I ENGLAND

Under januari månad genomfördes en intensiv utbildningsperiod vid Livgardet som en del av förberedelserna inför den kommande insatsen i England. Instruktörerna fick ta del av träning ledd av tidigare Interflex-instruktörer med deras erfarenheter och lärdomar. Fokus låg på att bygga upp både teknisk kompetens och taktisk förståelse. Utbildningen omfattade flera centrala moment, däribland:

– Värnstrid: Grundläggande och avancerade stridstekniker i olika miljöer.
– Vapensystemet AKM: Hantering, säkerhet och praktisk skjutträning.
– Sjukvård: Första hjälpen, stridssjukvård och CUF (care under fire).

Syftet med utbildningen var att ge instruktörerna en solid grund att stå på, både teoretiskt och praktiskt, så att de med trygghet och kompetens kunde vidareutbilda ukrainska rekryter. Erfarenheten från Livgardet blev därmed en viktig byggsten i det internationella samarbetet.

Utöver den formella utbildningen lades stor vikt vid teambuilding och att stärka kamratskapet inom kompaniet. En god sammanhållning ansågs avgörande för att skapa ett effektivt och samspelt instruktörsteam inför Interflex.

Även om majoriteten av deltagarna kom från Hemvärnet inom Militärregion Mitt (MRM), deltog även hemvärnssoldater från andra delar av Sverige. Därtill fanns fast anställd personal från olika militärregiongrupper och regementen, vilket bidrog till en bred kompetensbas och ett värdefullt erfarenhetsutbyte mellan olika delar av Försvarsmakten.

ANKOMSTEN TILL ENGLAND

När vi landade i England möttes vi av ett varmt mottagande från den brittiska försvarsmakten. En buss tog oss till campen där vi skulle bo under utbildningsinsatsen. Det var mitt i juluppehållet och det var generellt sett låg verksamhet på campen, men boendet var välorganiserat och maten överraskande bra. Rutinerna var nya, men redan från start kändes det tydligt att vi var del av en större internationell insats.

UPPDRAGET SOM PLUTONCHEF

Som plutonchef ansvarade jag för att hålla ihop helheten. Instruktörer skulle vara på rätt plats, tolkar samordnas, ordergenomgångar förberedas och lösa trådar knytas ihop. Min roll var att se till att allt flöt – så att instruktörerna kunde fokusera på sina pass och de ukrainska soldaterna på att ta till sig utbildningen.

Överst till vänster: Skarpskjutning. Överst till höger: Övningsgenomgång inför värnstrid. Nederst till vänster: Ett så kallat ”foxhole”, en metod för att gräva ner och kamouflera sig inför en god natts sömn. Nederst till höger: Lugnet före stormen av intagande av värnsystem, kort efter att bilden var tagen så stormades värnen.

INTENSTIVA UTBILDNINGSMOMENT

De mest uppskattade momenten var fältdygnen, stridsutbildningen och sjukvården. Att leva i fält och öva realistiskt gjorde starkt intryck, och sjukvården väckte stort engagemang. Alla insåg snabbt vikten av att kunna rädda en kamrat i strid.

SAMARBETE – KAMRATSKAP - MOTIVATION

Samarbetet med de brittiska kollegorna fungerade mycket väl, även om körscheman och dokumentation ibland blev en utmaning. Den svenska gruppen – en mix av hemvärnssoldater och anställd personal – kompletterade varandra utmärkt. Liksom våra hemvärnare hade många ukrainska rekryter civila jobb till vardags, vilket skapade en ömsesidig förståelse.

Truppen vi utbildade var starkt motiverad och i god fysisk form. De ville verkligen vara där och gjorde sitt yttersta, vilket gjorde vårt arbete både enklare och mer meningsfullt.

EN DAG I ENGLAND OCH ÖGONBLICK SOM ETSADE SIG FAST
Dagarna började oftast med frukost, följt av avfärd för instruktörer och tolkar. Själv ägnade jag morgontimmarna åt administration innan jag tog mig ut till övningsplats för att följa övningarna och stötta där det behövdes. Lunch åt jag ofta tillsammans med soldaterna ute på övningsplatsen. På eftermiddagen deltog jag i ordergenomgångar, och kvällarna avslutades med middag, träning, vapeninlåsning och mottagande av instruktörer och trupp.

Flera händelser sticker ut: den första stora samlingen med truppen, realiteten som slog till, vad vi faktiskt var där och gjorde. Biokvällen vi ordnade mitt i perioden, även om kvaliteten på ljud och bild inte var en bästa så var tacksamheten från enskild individ extremt stor.

Samtalet med en av tolkarna om hennes livsöde, allt personen hade varit med om och den tydliga entusiasm för uppgiften och tron på livet – och slutligen avskedet, att vi var färdiga och skulle säga adjö till alla dessa människor som vi kommit så nära. När vi för sista gången stod uppställda kallade vi ukrainarna ”soldater”. Det var symboliskt men kraftfullt, och stoltheten i deras blickar var tydlig.

REFLEKTION
Vi gav allt vi kunde, och resultatet blev mycket gott. För mig blev Operation Interflex mer än en utbildningsinsats – det blev en påminnelse om hur nära kriget faktiskt är oss. Vi reste dit för att undervisa, men kom hem med insikten att vi även byggt broar, gett hopp och bidragit till något större.

DALREGEMENTET

Henrik Lundqvist, Forum no. 24/2025

I en artikel publicerad i Forum kan man läsa om dagens verksamhet på Dalregementet. Regementet utbildar enheter som skall krigsplaceras i 4:e och 19:e brigaden. Av artikeln framgår även att Dalregementet sedan årsskiftet ansvarar för den nyinrättade Falu garnison. Banden till Livgardet som funnits sedan 2006 har därmed klippts. Vid nyetableringen för fyra år sedan fanns färre än 30 anställda, numera uppgår antalet till 235. Under tre år har 440 värnpliktiga utbildats och under innevarande år utbildas ytterligare 200. Saken blir inte sämre av att regementet i år dessutom firar 400 år.

GÄVLEBORGSBATALJONENS ÖVNINGSSERIE 2025

av chefen för Utbildningssektionen Gävleborgsgruppen, kapten Christian Hallström

18.HEMVÄRSBATALJONEN är i kraftig tillväxt vad gäller nya system och materiel som tillförs förbandet. Redan för ett år sedan började de nya materialslagen att införas med tre nya sensorer: Bildförstärkare, IRV sikte och en liten drönare på plutonsnivå kallad MRPAS. Under vintern genomförde vissa plutoner kompletterande utbildning (KU) på bildförstärkare och IRV. Syftet med de två sensorerna är att i mörkret observera motståndare från postställen och stridsställningar för att sedan nedkämpa med hjälp av stridsfältsbelysning. Utbildningstiden räcker inte för att i nuläget genomföra strid i mörker med sensorerna.

Under våren har Gävleborgsgruppen genomfört utbildning för 18.hemvärnsbataljonen i Skyddsvakt samt vakttjänst. Utbildningen har varit riktad mot nya soldater och uppdelad i tre delar: Teori, närkamp och praktiska utbildningsmoment. Skyddsvakskompetens är en grundläggande förmåga för hemvärnsbataljonen som har skydda och bevaka som huvuduppgift.

Utbildningen var både praktisk och teoretisk, där huvudfokus var på det praktiska ingripandet när en person ska avisas eller avlägsnas från ett skyddsobjekt, alternativt omhändertas. Soldaterna drillades i hur ett gripande eller omhändertagande går till samt hur soldaten belägger förövaren med fängsel på ett korrekt och säkert sätt, både för soldaten och gärningsmannen. Kompanierna utbildades också i grundläggande rutiner och åtgärder vid patrullering. Detta gjordes både med och utan hund i syfte att öva både soldater och hundekipaget.

Närkampsmoment. Foto: Gävleborgsgruppen.

Gävleborgsgruppen utbildade dessutom fem piloter för hemvärnsbataljonen på MRPAS. Drönaren som beskrevs tidigare är till för att plutonen ska kunna spana i terrängpartier där de inte kan använda poster eller använda andra sensorer.

MRPAS har räckvidd på några kilometrar och kan observera personer och objekt med olika typer av kameror. Den kan flyga på flera hundra meters höjd och är väldigt användbar i plutonens bevakning och stridsuppgifter.

Under veckorna 36 och 39 2025 genomfördes SÖF (särskild övning förband) för två insatskompanier ur 18. hemvärnsbataljonen. Övningarna har haft två huvudfokus: TOS (taktiskt omhändertagande skadad) och grundläggande övning med sensorerna. TOS innebär att soldaterna utbildas på hur vi tar omhand om en soldat som skadads i strid. Utbildningen är stundtals mycket fysiskt krävande med stridsmoment där soldaterna måste först vinna eldstriden och nedkämpa motståndaren, därefter släpa sin kamrat till någon form av skyddad terräng. Slutligen ska soldaten omhänderta kamraten och göra de första åtgärderna i syfte att kamraten ska överleva.

Omhändertagande av skadade. Foto: Gävleborgsgruppen.

Några soldater ur kompanierna utbildades även på TMM (Taktisk modulär marksensor). Som chefen Gävleborgsgruppen beskrev känner den av vibrationer i marken och kommer då kunna skilja på människor och fyrfota djur.

Den andra delen av övningarna var ett tillämpat stridsmoment där kompanierna fick ett antal områden som skulle bevakas. Syftet var att förbandet för första gången skulle testa att lösa bevakningsuppgift med de sensorer som tillförts. Plutonerna hade förutom MRPAS, TMM, bildförstärkare och IRV även hund som en sensor.

Motståndaren var en tropp anställda soldater som skulle störa kompaniet med upprepade eldöverfall. På detta sätt skulle kompanierna få en grundläggande förståelse för hur sensorerna ska användas tillsammans för att skapa en sensorkedja. I och med att motståndaren genomförde upprepade eldöverfall blev det många skademoment så att plutonerna även prövades i sin förmåga att genomföra TOS. Därmed fick Gävleborgsgruppen ett tydligt kvitto på att utbildningen fått önskad effekt.

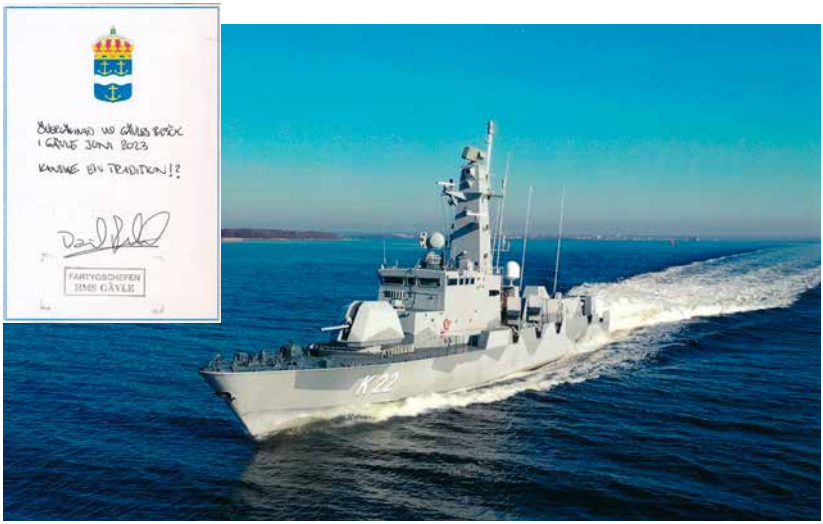
Soldaterna genomförde utbildningarna och övningarna 2025 med gott resultat. Därmed så har vi höjt dugligheten på krigsförbandet 18.hemvärnsbataljonen.

BESÖK KUSTKORVETTEN GÄVLE

av Jan-Olof Strandberg, redaktör

Kustkorvetten HMS Gävle har besökt den stad fartyget är döpt efter två gånger under de senaste två åren. Tidigare efter det att regementet flyttat till Gävle var fartygsbesök i staden vanligt förekommande. Umgänget vid besöken mellan fartygsbesättningarna och regementets befäl var flitigt, dragkamp och middagar stod ofta på programmet. Vad är en kustkorvett för typ av fartyg? I vilket förband ingår HMS Gävle och finns det historiskt fler fartyg döpta efter staden Gävle? Detta är några av de frågor som den här artikeln är tänkt att lämna svar på.

Korvetterna HMS Gävle, HMS Sundsvall, HMS Helsingborg och HMS Härnösand ingår i 41: a korvettdivisionen, en division som ingår i fjärde sjöstridsflottiljen. Flottiljens uppgifter är att upprätthålla och utveckla Försvarsmaktens förmåga inom sjöstrid. I fredstid skall flottiljen öva på krigsuppgiften, att försvara Sveriges territorium och svenska intressen. Flottiljen övervakar svenskt sjöterritorium, genomför underrättelseinhämtning, röjer minor samt skyddar havsområden, sjövägar och sjöfart.

Kustkorvetten Gävle, foto skänkt av fartygschefen vid besöket juni 2023.

Kustkorvetten HMS Gävle besökte så sent som i april 2025 Gävle. Den ursprungliga planen var att fartyget skulle besöka Gävle redan 2024 för att medverka i regementets firande av 400 år. Fartyget förhindrades tyvärr att göra så på grund av de övningar som ägde rum vid den tidpunkt besöket var inplanerat.

MARINEN KUSTKORVETTER

Korvetter av Gävle-klass är byggda under åren 1990–1993. Det var fartygen (K 21) HMS Göteborg, (K 22) HMS Gävle, (K 23) HMS Kalmar och (K 24) HMS Sundsvall. Fartygen Göteborg och Kalmar är sedan 2007 avrustade och ingår inte längre i Försvarsmaktens organisation. Namnet på den först levererade korvetten var HMS Göteborg, följaktligen kallades fartygstypen för ”Göteborgs-klass”. I och med att Göteborg och Kalmar avrustades 2007 fick de två återstående korvetterna i stället beteckningen ”Gävle-klass”. Korvetter är i allmänhet byggda för att vara lättrörliga och anpassade för att operera i ett mindre hav som Östersjön. De är avsedda att lösa uppgifter i luften, på och under vattenytan.

De båda övriga korvetterna som ingår i 41: a divisionen, HMS Helsingborg (K32) och HMS Härnösand (K33), är av Visby-klass, kända för att använda sig av s k «stealth»-teknik. De båda fartygen levererades av FMV till Försvarsmakten 2009 och uppgraderades senare till version 5. Fartygen är utrustade för ubåtsjakt och minjakt, samt har möjlighet att ta emot helikoptrar.

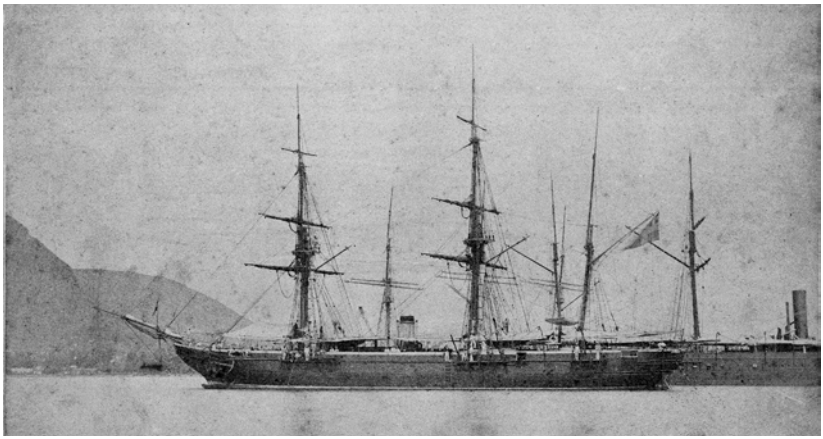
Flottiljen i sin helhet består av tre divisioner samt en flottiljstab, som leder och planerar flottiljens arbete. Flottiljens bas ligger i Berga söder om Stockholm samt i Skredsvik vid Gullmarsfjorden på Bohuskusten, där Röjdykardivisionen är lokaliserad.

ANDRA FARTYG SOM NAMNGETTS EFTER STADEN GÄVLE

Det första fartyg som finns listat i den svenska marinen med namnet Gävle, är Gävle Ulven. Det går i nuläget inte att få fram särskilt mycket information om fartyget som sjösattes 1598 men förliste redan 1604. Fartyget byggdes i Gävle och var på 300 ton. Dessutom saknas någon form av avbildningar.

Det fanns en äldre korvett från 1800-talets mitt som också kallades Gefle (med den gamla stavningen på staden). Ångkorvetten Gefle var ett av de första propellerdrivna stridsfartygen i Sverige och en av de första skruvångkorvetterna i världen.

HMS Gävle (J9) var en stadsjagare i svenska flottan och var det femte fartyget i Göteborg-klassen. Skrovet byggdes om mellan 1948 och 1951, då bland annat skrovet breddades, senare mellan 1958 och 1963 byggdes fartyget om till fregatt. Gävle utrangerades 1968 och användes därefter som ångcentral vid utprovningen av turbinerna i Oskarshamns kärnkraftverk. Fartyget skrotades 1972 i Ystad. Under andra världskriget användes fartyget bland annat för eskorttjänst och deltog i arbetet med att bistå baltflyktningar i sjönöd. Kanonerna återanvändes efter skrotningen 1972 för att bestycka Rödbergsfortet, Bodens fästning.

Ångkorvetten Gefle. Byggår 1847–1848 vid Örlogsvarvet i Karlskrona. Deplacement 1 278 ton, bestyckad med två bakladdade 17 cm kanoner och sex framladdade 12 cm kanoner. Besättningen var på 169 man. Foto: Marinens Pressdetalj/MPD

H.M. Jagaren Gävle, byggår 1941, Götaverken i Göteborg. Standarddeplacementet var på 1 040 ton, huvudbeväpningen var tre 12 cm kanoner m/24 C. Luftvärnet bestod av den nyutvecklade 25 mm luftvärnsautomatkanon m/32. Foto: Ingår i samling Marinmuseums foton

KÄLLOR

FM hemsidor
Wikipedia
Intervju Carl-Åke Nilsson, båtplutonen Gävleborgsbataljonen.
Intervju Mattias Axner, chef Marma skjutfält.

HÄLSINGE REGEMENTE 400 ÅR – ELLER?

av Jan-Olof Strandberg, redaktör

Att Hälsinge regemente 2024 firade 400 år kan läsarna av Bocken inte ha undgått. Vi är dessutom många som kommer ihåg 350 års firandet 1974, färre om någon, har minnen från 1924 då regementet fyllde 300 år! Vad är det för tradition och händelse som pekar ut just 1624 som regementets tillblivelse, med vilket stöd firade man ett 300-års jubileum 1924?

Svaret på frågorna får man genom att studera källorna till regementets historik. Den första boken som behandlar regementets historia gavs ut 1828, författaren var dåvarande majoren vid regementet, Carl Petter Ström. Tyvärr ger boken inte några som helst ledtrådar eller omnämner något ”födelseår” för regementet. Boken innehåller däremot en historisk kronologi över de båda landskapens militära befälhavare, listan inleds med en Sten Boos, 1395. Efter 1545, året när Gustav Vasa införde ordningen att organisera armén i fänikor, återfinns en rad hövitsmän över nämnda fänikor som sattes upp under 1500-talet.

Den första gången Bocken användes som officiellt vapen för landskapet Hälsingland var 1560 vid Gustav Vasas liktåg. Samtliga svenska provinser skulle representeras vid liktåget med ett landskapsvapen. Foto: Kungl. Biblioteket.

Objektivt sett är Hälsinge regemente officiellt omnämnt för första gången 1634, i regeringsformen (RF). Utifrån ett traditionsperspektiv som går utanför det normgivande regementsbegreppet så skulle mycket väl 1549 kunna vara utgångspunkten för regementes tillblivelse, enligt överstelöjtnant Stellan Bojerud. Han fastslår att de svenska landskapsregementenas traditioner skulle utgå från Gustav Vasas landskapsfänikor. Det faktum att Gävleborgsbataljonen bär regementes traditioner är i linje med Stellan Bojeruds uppfattning, även om det valda årtalet är tveksamt. Det var Traditionsnämnden, som redan 2012 förordade att bataljonen skulle bära regementets traditioner.

Nästföljande bok att behandla regementets historia utkom 1968. I nämnda bok är firandet 1924 om-

nämnt, det finns en hänvisning i början av boken att 1624 var ett märkesår för regementets tillblivelse. Märk väl, inte ett direkt konstaterade att regementets födelse var just 1624. I bokens kronologi på sidan 51 anges att ”storregementet” (landsregemente) mönstrades i Stockholm, och delades in i tre mindre ”fältregementen”. Som källa till uppgifterna anges dels Mankells bok från 1865 dels Barkmans bok från 1931. Fram till och med ungefär 1629 var landets armé indelat i storregementen om 24 kompanier. Vad anger därmed källorna som 1968 års bok hänvisar till?

Det finns enligt Mankell en notering och ett *förslag* att Norrlands storregemente skulle ingå i fälttåget mot Danzig den 11 mars 1624. Gustaf II Adolf uppbådar därför 1623 en styrka på drygt 40 000. Landstigningen i Danzig sker först 1625. Min tolkning är därför att det 1623 planerade fälttåget mot Preussen skjuts på framtiden och försenas i ett år. Det är därför ytterst tveksamt att Norrlands storregemente skulle ha mönstrats 1624, i vart fall framgår detta inte av källan. Dessutom var det kungens uppfattning enligt Barkman att ”storregementet” var grunden i organisationen: ”Huvudorsaken till detta var att kungen betraktade landsregementet som den grundläggande organisatoriska enheten (sett mot principen om sexskvadroners enheter). Sammansättningen av fältregementena var enligt kungen en underordnad fråga.”

Dessutom anger källorna att indelningen i fältregementen ägde rum 1625, inte 1624. I 1968 års bok anges 1624 de tre cheferna för fältregementena i Horns landsregemente (Norrlands landsregemente) som, J Duwall, D Boem (J. Banér) och F Rosladin. I Barkmans bok återfinns de tre cheferna Duwall, Boem och Rosladin namngivna först 1625 och som ett resultat av organisationsarbetet 1625 – 1626. Norrlandsregementet organiserades i följande tre fältregementen:

Första fältregementet: chef Jacob Duwall, 6 kompanier från Hälsingland, ett från Medelpad och ett från Gästrikland. Totalt 8 kompanier.

Andra fältregementet: chef Daniel Boem, 3 kompanier från Ångermanland, 2 kompanier från Hälsingland, 2 kompanier från Gästrikland och ett kompani från Medelpad. Totalt 8 kompanier.

Tredje fältregementet: chef Fritz Rosladin, 4 kompanier från Norrbotten, 3 kompanier från Västerbotten och ett kompani från Ångermanland. Totalt 8 kompanier.

Den nya härordning som beslutats 1623 kunde av praktiska skäl börja införas först 1625 – 1626. Tillkomsten av fasta fältregementen, tre sådan i ett landsregemente, bar ett tydligt samband mellan fältregementet och fänikan från den äldre Vasatiden. Landskapet och häradet fick samma administrativa roll för fältregementet som fänikan tidigare hade haft. Förändringen och tillkomsten av de permanenta fältregementena förekom avskaffandet av landsregementena några år senare. Avvecklingen genomfördes successivt 1626 till 1629 beroende hur långt arbetet hade kommit i de olika förbanden.

J. Duwalls regemente var den tredjedel, fältregemente, som senare enligt RF 1634 kallades för Hälsinge regemente. I bästa fall kan årtalet 1624 betraktas

som tveksamt, men mest realistiskt som inkorrekt. Den logik som använts för att ange regementets tillblivelse till 1624 passar mer korrekt in på året efter, 1625. Dalregementet anger just detta år som sitt ”födelseår”.

Utan att gå in på alla tänkbara årtal som använts för att ange etableringen av Hälsinge regemente, från Gustav Vasas fänikor och framåt, förtjänar ett av dem att omnämnas. I boken/häftet ”Kungl. Hälsinge regementes chefer 1629 – 1909”, utgiven 1909 upptas greven Lennart Torstensson som regementets första chef, 1629 – 1630. Torstensson som blev chef för regementet i juni 1629, hade huvudutskrivningsområdet i Hälsingland, Gästrikland, norra Uppland samt Västernorrland.

En intressant händelse i sammanhanget är minnesstenen i regementsparken som restes 1911, som var ett 300-års minne av slaget vid Novgorod 1611. När Karl IX avled i oktober 1611, använde fortfarande den svenska armén Gustav Vasas fänikor som organisationsform. Det var en fänika med hälsinge- och ångermanlandsknektar som deltog i slaget vid Novgorod, med Edvard Bainbeigs som hövitsman. På stenen i regementsparken är segernamnet Novgorod angivet för första gången, officiellt tilldelades regementet segernamnet först 1952 när Gustav VI Adolf överlämnade regementets nya fana. Resandet av minnesstenen 1911 gav åtminstone ett uttryck att regementet vid tillfället var minst 300 år.

Vad återstår därmed för fakta i bevisföringen att regementet fyllde 300 år 1924? Inför Försvarsbeslutet 1925 behandlade riksdagen ett betänkande framlagt 1923, av betänkandet framgick bland annat att sju infanteriregementen föreslogs att läggas ned. Hälsinge regemente var ett av de sju föreslagna regementena. Redan före försvarsbeslutet och direkt när betänkandet gavs ut 1923 inleddes ett arbete på regementet att rädda regementet kvar. Det var en rad aktiviteter som initierades och genomfördes, det mest spektakulära var 300 års festen sommaren 1924.

Enligt Frykberg (se källförteckningen) var det riksdagsmannen och majoren (major på reservstat efter att han lämnat regementet) Nils Holmströms förtjänst att regementet undslapp det bistra ödet att läggas ned, inräknat alla ansträngningar i övrigt. Dåvarande regementschefen överste Stålhane tackade vid ett tillfälle Holmström inför den församlade officerskåren. Som tack och erkänsla tog han emot en minnesgåva i form av ett förstorat fotografi i ram av regementets kaserner. På ramens plakett står: *”Till ledamoten av riksdagens andra kammare Kapten Nils Holmström*

Riksdagsmannen och kaptenen Nils Holmström. Foto: Digitalt museum.

med tack för gagnande verksamhet till regementets bästa. Från Kungl. Hälsinge regementes officerskår 17/9 1925". Det blev i stället Västmanlands regemente som övertog Hälsinge regementes öde att läggas ned 1927. Holmström var för övrigt från Bollnäs och hade en stark känsla för hembygden och regementet.

Högtidsgästerna vid 300 års festen uppställda vid Stora Vall. Foto: Kungl. Biblioteket.

Festen och 300-års firandet var storslaget och tillställningen ramades in av konung Gustav V och ärkebiskopen Nathan Söderblom, han som en gång gjorde värnplikten som sjukvårdare i Mohed.

När regementet så småningom slutligen blev nedlagt 1997 föregicks även hotet den gången av många aktiviteter i syfte att rädda regementet kvar. Inte minst fick Bocken av halm segla till Kungliga huvudstaden. Arbetarbladet var på plats den gången och förevigade seglatsen den 20 januari 1992.

Gävlebocken på Strömmen i Stockholm. Foto: Lars Rosenblom, Arbetarbladet.

Sammanfattningsvis kan många årtal användas för att ange regementets födelseår, men knappast 1624. Trots detta, det omnämnda årtalet har använts vid tre högtidliga tillfällen för att fira jubileum. Ett tungt faktum och tyngre än alla torra fakta, trots allt! Så fel, men blev så rätt.

KÄLLOR:

Utkast till Helsinglands och Helsinge Kongl. Regementets krigshistoria, Carl Petter Ström. Tryckt hos Jon A. Walldén, 1828.

Svenska Krigtsmagtens styrka, sammansättning och fördelning sedan femtonhundratalet. Jemte öfversigt af svenska krigshistoriens vigtigaste händelser under samma tid. J. Mankell, tryckt hos C. M. Thimgren 1865.

Kungl. Hälsinge regementes chefer 1629 – 1909, Otto Bergström. Kungl. Boktryckeriet/Norstedt & Söner, 1909.

SOU 1923:15 Betänkande försvarsväsendet

Gustaf II Adolfs Regementsorganisation vid det inhemska infanteriet. Meddelanden från Generalstabens krigshistoriska avdelning, Bertil Barkman 1931.

Kungl. Hälsinge regementes historia. Förbandet och bygden. Tryckt hos Westlund & Söner Boktryckeri AB, Gävle 1968.

Bocken 1957 – Hälsinge regementes ”räddare” av Nils Frykberg

Bocken 2002 – Traditionsvård i nedrivningens tid, Jan von Konow

Arvet efter Gustav Vasa, Stellan Bojerud. Krigsvetenskapsakademien, no. 6 2006.

Bocken 2021 – Regementets traditioner nu och då, av Jan-Olof Strandberg.

NEDLÄGGNINGSHOT OCH FÖRSVARSUTREDNINGAR – HOTEN SOM BLEV VERKLIGHET

av Gunnar Björk, f d landshövding i Dalarnas län 1992–2001.
Med inledande ord och summering av redaktören.

Inledning av redaktören: Gunnar Björk var ordförande i 1978 års Försvarskommitté och ledamot i arbetsutskottet, den av Svenska Dagbladet omnämnda ”Dödspatrullen”, dessutom ledamot i Försvarets Fredsorganisationsutredning (FFU). Gunnar Björk kan därför ingående beskriva de försvarsutredningar som låg till grund för Försvarsmaktens (FM) neddragningar från 80-talet och framåt. Dåvarande Krigsmakten och nuvarande Försvarsmakten (namnändrat 1974) stod efter Försvarsbeslutet 1968 inför helt nya ekonomiska utmaningar, beslutet innebar att FM fortsättningsvis inte skulle kompenseras för de årliga kostnadsökningarna. Dessutom ökade kostnaderna under 70-talet för värnpliktsförmånerna beroende på de riksdagsbeslut som togs. De stigande kostnaderna skulle dessutom hanteras inom befintliga budgetramar. Stigande kostnader i kombination med krympande budgetramar tvingade under 80-talet fram nedläggningshot mot ett antal regementen i landet. Försvarsutredningen 1989 var inledningen till de många nedläggningar av regementen som den ekonomiska situationen tvingat fram, och därtill en definitiv nedläggning den sista januari 1997 av regementet på Kungsbäck. Avvecklingen gick stegvis från 1992 till 1997.

Carl Bildt och Gunnar Björk besöker Marinen (oklart exakt vilket år). Foto: Gunnar Björk.

GUNNAR BJÖRK: FÖRSVARETS FREDSORGANISATIONSUTREDNING

Försvarets fredsorganisationsutredning (FFU) var en svensk statlig kommitté som tillsattes av regeringen Erlander som var verksam mellan åren 1967–1977. Kommittén fick regeringens bemyndigande den 3 februari 1967, att utreda möjliga och lämpliga strukturförändringar i Försvarsmaktens fredsorganisation. Kommittén verkade fram till 1977 och utredningarna låg till grund för försvarsbesluten 1968, 1972 och 1977. Kommitténs utredningar låg även till grund för övriga propositioner där regeringen föreslog förändringar i fredsorganisationen.

I juni 1969 uppdrog Kungl. Maj:t överbefälhavaren att i samråd med FFU och under medverkan av försvarsgrenscheferna, försvarets centrala förvaltningsmyndigheter och försvarets rationaliseringsinstitut att samordna pågående och planerade utredningar om krigsmaktens organisation inom de lägre regionala instanserna.

1 december 1971 uppdrog Kungl. Maj:t vidare åt överbefälhavaren att i samråd med försvarets rationaliseringsinstitut lämna förslag till och vidta de åtgärder som behövs för att under perioden 1972/73—1976/77 minska antalet anställda inom krigsmakten. Uppdraget förutsatte att personalminskningarna skulle ske genom att bl. a. organisationen inom lägre regional och lokal instans minskades. Hälsinge regemente utsågs i det här sammanhanget till en av rikets försöksorganisationer i de så kallade OLLI-försöken (Organisationen för Lägre Regional och Lokal Ledning) där slutligen utbildningsregementet formellt den 1 juli 1974 slogs samman med Försvarsområdets (dåvarande fo 49:s) organisation.

De förväntade organisationsförändringarna på lägre regional och lokal nivå beräknades medföra att antalet anställda inom armén skulle minskas med ca 700 tjänster under perioden 1972/73–1976/77. Beräkningen var i tillägg att 200 militära tjänstemän skulle föras över från mobilerings- och förvaltningsorganisationen till främst utbildningsverksamheten. För att uppnå rationaliseringsvinsterna var det enligt överbefälhavaren nödvändigt att medel under samma period ställdes till förfogande för att samtidigt bygga ut förråd m. m.

Fram till och med 1975 hade Försvarets fredsorganisationsutredning delgett regeringen nio betänkanden, i maj 1967 förslag om indragning av Göta flygflottilj (Ds Fö. 1967:4), december 1967 förslag om indragning av Södertörns flygflottilj och Roslagens flygkår (Ds fö. 1967:16), december 1968 förslag om organisation av flygvapnets förband inom Stockholmsområdet (Ds Fö. 1968:5), december 1969 förslag om indragning av flottiljadministrationen vid Östgöta flygflottilj (Ds Fo 1969:5), mars 1970 förslag om att utreda förutsättningarna för ett nytt förband i Norrland, del 1 (Ds Fö 1970:6), april 1971 förslag om ett nytt förband i Arvidsjaur, del 2 (Ds Fö 1971:1), december 1972 förslag om vissa förändringar i arméns fredsorganisation (Ds Fö 1972:4), november 1973 förslag om ändringar i flygvapnets fredsorganisation (Ds Fö 1973:2) och i januari 1974 förslag om förändrad fredsorganisationen på Gotland.

Mot slutet av 1978 års försvarskommittés arbete beslöts att utse en arbetsgrupp inom Försvarskommittén (Försvarskommitténs arbetsutskott), som ordförande i kommittén utsågs Gunnar Björk. Kommittén döptes tyvärr av Svenska Dagbladet till ”Dödspatrullen”. Kommittén besökte under några månader ett antal förband och presenterade därefter ett förslag till beslut.

FÖRSVARSUTREDNING 88

Det framgick av utredningen att fyra av landets brigadproducerande regementen definitivt från 1988 skulle vara avvecklade. De ekonomiska problem försvaret drabbades av efter försvarsbeslutet 1969 och de ekonomiska konsekvenser som därefter följde av beslutet under 1970- och 1980-talet krävde stora ingrepp i verksamheten. Problemen eskalerade och inte heller åtgärderna i försvarsbeslutet 1987 visades vara tillräckliga. Därav gavs överbefälhavaren Bengt Gustafsson av regeringen Carlsson uppdraget att utarbeta nya förslag i Försvarsutredning 88 (FU 88), utredningen behandlade arméns framtida utveckling. Densamma ledde så småningom fram till att riksdagen i december 1989 beslöt att armén från den 1 juli 1992 skulle reduceras till 18 brigader, en minskning med totalt 11 brigader. I valet av vilka av de brigadproducerande regementena som skulle avvecklas ställdes tio regementen mot varandra.

Förutom Hälsinge regemente (I 14/Fo 21) i Gävle, var det frågan om Värmlands regemente (I 2/Fo 52) i Karlstad, Livregementets grenadjärer (I 3/Fo 51) i Örebro, Livgrenadjärregementet (I 4/Fo 41) i Linköping, Kronobergs regemente (I 11/Fo 16/18) i Växjö, Norra Smålands regemente (I 12/Fo 17) i Eksjö, Älvsborgs regemente (I 15/Fo 34) i Borås, Hallands regemente (I 16/Fo3l) i Halmstad, Bohusläns regemente (I 17) i Uddevalla och Norra skånska regementet (P 6/Fo 14) i Kristianstad.

I den första samlade bedömningen ansågs Livgrenadjärregementet (I 4/Fo 41), Kronobergs regemente (I 11/Fo 16/18) och Älvsborgs regemente (I 15/Fo 34) besitta de bästa förutsättningarna att fortsatt utbilda två mekaniserade brigader. De bästa övningsmöjligheterna bedömdes finnas på Livgrenadjärregementet och Norra Smålands regemente genom de garnisonsfördelar respektive regemente hade tillsammans med de övriga förbanden på garnisonsorten.

Regeringen ansåg att det förelåg vissa svårigheter att utbilda två brigader i Norrland, man önskade ändå på grund av miljökrav behålla ett infanteriregemente i mellersta Sverige. Där förordades att behålla Värmlands regemente (I 2/Fo 52) och Hälsinge regemente (I 14/Fo 21). Vidare ansågs att Hälsinge regemente tillsammans med Livgrenadjärregementet var lokaliserade på de mest lämpliga platserna ur ett operativt perspektiv. Detta med hänsyn taget till operationsriktningarna norr och söder om Mälaren, Hälsinge regemente ansågs även besitta en gynnsam lokalisering för att skydda förbindelserna till Norrland.

Så som ofta händer med regementen som varit föremål för avvecklingsförslag, men klarat sig undan i ett försvarsbeslut, så återkommer förslagen i ett framtida försvarsbeslut. Så var också fallet med Hälsinge regemente. Även i tidigare utredningar som behandlat försvarets organisation omnämndes Hälsinge regementes framtid då och då av en tidigare ledande lokalpolitiker, kommunalrådet Ture Edbom. Edbom hade tidigare lagt fram ett förslag att bygga bostäder i och på regementets övningsområde. Framförda förslag från lokalt politiskt håll i Gävle noterades nogsamt på centralt håll, självfallet inte minst hos de ”konkurrerande” och nedläggningshotade förbanden.

Inför försvarsbeslutet 1992 återkom kraven att minska brigadernas antal i armén. I den process som följde ställdes den här gången Hälsinge regemente mot Sollefteå garnison. Både överbefälhavaren och regeringen ansåg att Hälsinge regemente med brigader och övningsfält skulle avvecklas. Sollefteå garnison med förband skulle fortleva. Motivet till att bibehålla Sollefteå garnison var regeringens bedömning att Gävleborgsregionen hade bättre långsiktiga förutsättningar att omhänderta de arbetsmarknadsmässiga konsekvenserna vid en nedläggning.

Förslaget att avveckla verksamheten i Gävle omfattade grundutbildningen av värnpliktiga. De årliga utbildningskullarna krigsplacerades i något av regementets två infanteribrigader, Gästrikebrigaden (IB 14) och Hälsingebrigaden (IB 44). Kvar efter avvecklingen i Gävle avsågs att bibehålla försvarsområdesmyndigheten. I enlighet med det slutgiltiga beslutet upphörde grundutbildningen av värnpliktiga 1993, antalet värnpliktiga som årligen utbildadats på Kungsbäck var cirka 1 000. Den 1 juli 1994 infördes den nya organisationen, det som återstod på Kungsbäck var en försvarsområdesstab under ledning av en försvarsområdesbefälhavare.

Huvuddelen av regementets personal lämnade lokalerna den 30 juni 1994, bemanningen reducerades från dryga 400 anställda till 32 officerare samt 20 civilanställda och ett 25-tal värnpliktiga för handräckning.

Inför försvarsbeslutet 1996 föreslogs en ny försvarsområdesindelningen, vilket innebar att tre försvarsområdesstaber inom Mellersta militärområdet (Milo M) skulle avvecklas senast den 31 december 1997. De tre staber som föreslogs att avvecklas var de i Gävle, Linköping och Västerås. Staben i Gävle föreslogs i stället att bilda ett gemensamt försvarsområde tillsammans med staben i Falun.

Försvarsområdesregementet avvecklades officiellt slutligen den 31 december 1997, vilket i praktiken innebar att Fo 21, Depå och HV/Friv (hemvärnet och frivilligverksamheten) avvecklades. Från och med den 1 januari 1998 integrerades Gävleborgs försvarsområde (Fo 21) med Kopparbergs försvarsområde (Fo 53), försvarsområdet behöll beteckningen (Fo 53) och med det nya namnet Dalarnas och Gävleborgs försvarsområde. Fortsatt stöd till hemvärn och frivilligverksamheten inom Gävleborg skulle den nybildade försvarsområdesgruppen i Gävle, Gävleborgsgruppen ansvara för, med försvarsområdesbefälhavaren och staben i Falun.

REDAKTÖRENS AVSLUTANDE ORD

Hans Lindblad, mångårig riksdagsman från Gävleborg och ledamot i arbetsutskottet som Gunnar Björk var ordförande för, beskrev 1998 processen så här: ”när det gällde I 14, F 15 och F 6 kände man olust eftersom beredningsprocessen hos myndigheter och regering inte upplevdes som rättvis. De tre förbanden hade inte bedömts på sina egna meriter utan blivit offer i ett spel”. Så här i efterhand kan man konstatera, mot bakgrund av den fortsatta utvecklingen efter 1990, och med den rasande takt Försvarsmakten med åren fortsatt avvecklades, så hade regementet under alla omständigheter trots ”spelet” lagts ned vid ett senare skede.

De inledande nedläggningarna under 80-talet av förband ute i landet var det första försiktiga steget i vad som komma skulle. Den åtgärd som var inledningen till Försvarsmaktens stora omorganisation under 2000-talets första decennium inleddes med att landets territoriella indelning i försvarsområden avskaffades. Den omedelbara konsekvensen blev nedläggningen av Dalregementet med fo 53 samma år. Utbildningsgruppen på Kungsbäck fördes i stället in under det nybildade Mellersta Militärdistriktet (landet delades in i militärdistrikt, som avskaffades redan 2004). Om Svenska Dagbladet namngav 1978 års försvarskommitté som ”Dödspatrullen” upprepades historien när Försvarsmaktens och Försvarsdepartementets arbetsgrupp 2004 reste runt för att utarbeta förslag på vilka förband som skulle läggas ned. Både internt bland de anställda och i media döptes även den arbetsgruppen snabbt till ”Dödspatrullen”. De nedläggningar som var ett resultat av ”patrullen” från 2004 översteg vida vad som 1978 års ”patrull” åstadkom. Numera skriver vi 2025 och kontrasten i jämförelsen med läget 2009 kan inte vara tydligare!

KÄLLOR

Gunnar Björk, ordförande i FFU och senare landshövding Dalarnas län.

Att lägga ned förband. Så minns vi Kungsbäck – Hälsinge regementes chefer 1968 – 1997 berättar, Bocken 1998.

Leve dödspatrullen av Hans Lindblad. Folk och försvars skriftserie Försvar i nutid, 1983.

LOUISE NYGREN – MINNEN FRÅN ATT VÄXA UPP PÅ REGEMENTET

av Jan-Olof Strandberg, efter en intervju med Louise Bramefjord (Nygren)

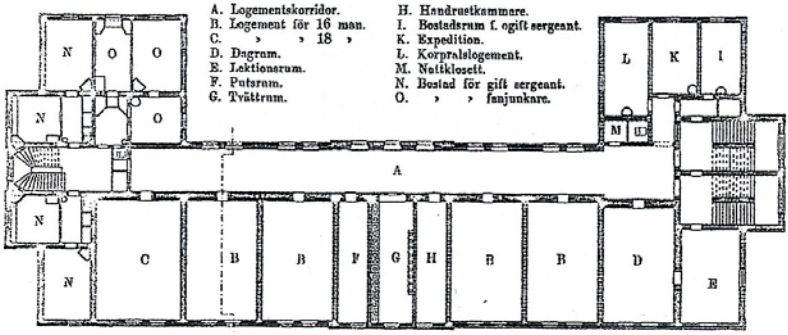
”Uppväxten på regementet var bättre än den i Bullerbyn”, säger Louise Nygren (Bramefjord). Louise beskriver uppväxten på regementet som en idyll och gör jämförelsen med Astrid Lindgrens Bullerby.

Flygfoto Kungsbäck 30-tal. Mellan B och C-kasern, snett bakom C-kasern skymtar dåvarande skomakeriet och från 1947 förvaltarbostaden. Mellan bokförrådet (dåvarande centralförrådet) och gymnastiksalen låg bland annat torrklosetterna. Mellan dåvarande musikkårens hus (senare regementsmuseum) och dansbanan låg odlingslotterna. Mellan underofficersmässen/marketenteriet och tvätteriet låg landstormsförrådet. Landstormsförrådet flyttades efter nedläggningen av regementet till Furviksparken och är numera parkens souvenirshop. Bageriet syns snett bakom musikhuset, senare invigd som hemvärnsgård för Gävle hemvärn. Foto: Kungl. Hälsinge regemente kamratförening/Arkiv Gävleborg.

FAMILJEN NYGREN

Louise är född 1935 och familjen bestod av pappa Helmer och mamma Anna Nygren samt Louise äldre syster Eva. Att växa upp som barn på Kungsbäck var som att bo i en liten stad, berättar Louise. Där fanns allt, nästan. Det fanns bageri, måleri, snickeri med mera. ”Det var som att leva i ett kollektiv, de flesta, men inte alla underofficersfamiljer bodde i någon av kasernernas lägenheter”. Helmer Nygren antogs som volontär vid regementet 1922 och efter avklarad utbildning befordrad till furir 1925. Han gick några år senare Arméns Underofficersskola i Uppsala och fick efter genomförd utbildning anställning som sergeant 1931. Familjen kunde därmed flytta in i en av bostäderna som låg i A-kasern. Efter befordran till fanjunkare disponerade familjen en trerummare i B-kasern.

Våningsplan kasernerna. Samtliga våningar i kasernerna hade från början en identisk disposition av boendeytorna. När kasernerna uppfördes disponerade regementets tre bataljoner vardera en kasern, kasernernas fyra våningar fördelades jämt på bataljonens fyra kompanier. Det fanns självfallet förutom lägenheter på våningsplanen logement för de värnpliktiga. Lägenheterna var anpassade för fanjunkare och sergeanter med familj eller utan familj. Foto: Krigsarkivet.

Lägenheterna disponerade egna trapphus som mynnade ut utanför kasernområdet. Det gick ett staket mellan kasernbyggnaderna och kanslihuset. Ingången till lägenheterna i A-kasern låg vid den östra gaveln, trapphusen till B och C-kasernerna låg där högskolans aula numera finns. Kasernvakten låg dels intill Kanslihuset, dels snett mittemot platsen där kasernvakten senare placerades.

ATT VÄXA UPP PÅ KUNGSBÄCK

Det fanns enligt Louise en stor känsla av frihet i uppväxten vid regementet. Att vistas på kaserngården var förbjudet men utanför fanns närheten till vatten och bad, trädgårdar och spännande platser att leka på. Det var bad i Valboån som gällde och från 1944 öppnades regementets badplats bakom stallet. Även om kontakten med de värnpliktiga var ytterst begränsad kommer Louise bland annat ihåg en gång när ett av barnen fick sitta bredvid på snöplogen vid snöröjning av kaserngården.

Lekkamraterna var för det mesta andra flickor som även de var boende i någon av regementets lägenheter. Det fanns fler flickor än pojkar när Louise växte upp, det var fem till tio flickor i samma ålder som lekte tillsammans. Louise har fortfarande kontakt med några av de gamla lekkamraterna, de som bor kvar i Gävle.

Louise Nygren 8 år 1944, fotograferad med ny kappa inför skolstarten. Foto: Privat album.

Varje morgon när Louise gick till skolan som låg nere på staden mötte hon två välklädda herrar. Det var de båda skräddarna Axel Granath och hans bror Edvin Pettersson. De höll till i skrädderiet, huset ligger vid korsningen Kungsbäcksvägen och Regementsvägen och är numer vävstuga. Även Helmer Nygrens kontor låg i huset. På övervånigen bodde en överfurir. Foton: Privat album, Lst rapport DNR 1274/312 och Bocken 1962.

Även Stora Vall med trädgården var stängd, där regementschefen bodde. Allmänheten kunde promenera fritt i regementsparken där det ofta förekom musik och dans. Ibland träffade de på den nytillträdde regementschefen Hans Berggren (1946), som enligt Louise var väldigt snäll. Flickorna neg ”tio gånger” när man mötte honom. Stora Vall bevakades av soldater och man kom därför inte längre än fram till bron. Emellanåt när de träffade på regementschefen vid bron frågade de om lov att plocka vitsippor på andra sidan, och det fick de lova att göra.

Både bagaren och skomakaren arbetade för regementets eget behov, någon försäljning till anställda förekom inte. Louise kommer som ett exempel på ett undantag när någon av hennes lekkamrater fick sitta hos skomakaren och tillverka små skor. En lukt av bröd kom från bagare Karmans lilla hus, där kunde man få en bulle när man lekte i närheten. Ville någon köpa bröd för eget bruk fick man gå till markenteriet.

T. v skomakaren i full fart att laga militära skor. T. h. bagarmästare Gunnar Karman tillsammans med medhjälparen Josef Forsell.

Det fanns även möjlighet att köpa färdiglagad mat i köket för förtäring hemma i lägenheten. Normalt lagade hustrun till en underofficer maten själv men ibland köpte man färdiglagad mat från köket. Louise minns tillfällen när hon var ensam hemma med pappa Helmer, då handlades maten från köket, att pappa skulle laga mat var inte aktuellt. Vid ett tillfälle hade mamma Anna rest till Hedesunda, och Eva som var betydligt äldre bodde inte längre hemma, och då vankades det färdiglagad mat från köket.

Behövde man klippa sig gick man till Sven Norgren som hade salong i gamla marketeriets byggnad där även underofficersmässen var inrymd. Under kriget fanns inrymd i källaren butiken ”Provianten” där man kunde handla mat, det var knapert under beredskapen men där fanns det mesta, bland annat hängde det läckra korvar i taket.

DAGLIGA BESTYR

På den tiden fanns ingen reglererad arbetstid, något som ibland ställde till det i vardagslivet. Det hände att regementschefen kunde vara missnöjd med utbildningen under veckan, då kommenderades hela bataljonen ut på helgövningar. Dessutom var Helmer starkt engagerad i idrottslivet på regementet och det blev därför många resor till olika tävlingar eller möten på andra platser i landet, ofta i Stockholm. Helmer Nygren var oerhört intresserad av idrott och var en av initiativtagarna till idrottsföreningen I 14 IF samt lagledare för regementets handbollslag.

Förutom matlagning ingick ju även tvätt i en familjs bestyr. Familjerna hade dessutom egna små odlingslotter som låg väster om dansbanan mellan ån och gamla regementets museum. Nygrens odlade bondbönor, kål, potatis, morötter, rödbetor med mera. Allt togs reda på och mycket konserverades. Senare när familjen 1947 flyttade till förvaltarbostaden kunde man dessutom utnyttja jordkällaren som låg framför bostaden.

Tysk ubåtsflottilj på marinbesök 1939 i staden. Uppställning inför fotbollsmatchen mellan flottiljens och regementets fotbollslag. Lagledaren för regementets lag Helmer Nygren till höger i fotot.
Foto: Privat album.

Att tvätta var ett tungt bestyr, tvätthuset låg intill matsalen, väster om gamla marketenteriet, förutom tvätthus fanns det även en byggnad för manglarna. Några tvättmaskiner fanns inte, allt skulle handtvättas, så var det ända fram till slutet när bostäderna i kasernerna utrymdes. Tvätten skulle läggas i blöt, kokas och centrifugeras. De stora handtagen till centrifugen var för tunga för kvinnorna att dra runt och männen fick därför ”ställa upp”. Tvätten hängdes upp på tork utanför tvätthuset där tvättlinorna var dragna. På vintern bars den tunga blöta tvätten över kaserngården och uppför trapporna till bostaden. Barnens uppgift var att hjälpa till att bära hem den torra tvätten (eller blöta). Regementets egen tvätt togs om hand av civilanställda ”damer” i vita rockar.

Sjukvård var det väl försett med i regementets eget sjukhus, där det fanns läkare, sköterskor, tandläkare och tandsköterskor. Sjukhuset låg inom kasernområdet, men det fanns en grind som kunde nyttjas för familjerna som hade egna nycklar. Vid ett tillfället när Louise var fem år var det en ”elak” pojke som slängde en tomflaska på henne som olyckligtvis träffade i huvudet. Resultatet blev ”ett blodbad” och mamma Anna fick därför springa med Louise till ”sjukan” för att få såret sytt. Ett annat olyckstillbud som dock inte krävde sjukvård var när hon i femårsåldern cyklade på sin nya trampcykel, som hade handbroms. Hon orkade inte bromsa, och det slutade illa när hon ”gick i backen”. Vid tillfället var det några värnpliktiga vid kasernvakten som hjälpte till henne hem.

Det normala var att samtliga grindar hölls låsta och inga obehöriga släpptes in på kasernområdet, med ett undantag, Regementets Dag, när även anhöriga fick se hur man bodde på logementen. Vid övningsuppehållen som till exempel vid jultiden när de värnpliktiga var hemförlovade, då var det fritt fram att leka på kaserngården. Vissa av lägenheterna hade fönster mot kaserngården och där-

Simskola på regementets badplats. Foto: Carl Larsson Ateljé.

ifrån kunde man se och lyssna till när regementets musiker blåste matsignaler, revelj och tapto tidigt på morgonen, dagarna och på kvällen. trumslagarna gick även trummandes över kaserngården. De musiker, trumpetare och trumslagare, som spelade var elever och inte särskilt gamla, ofta yngre än de värnpliktiga. Det var därför spännande för de 12–13 åriga flickorna att titta på.

FEST OCH ANDRA UPPTÅG

Det fanns många tillfällen till fest, särskilt på midsommarafton då alla barnen fick åka häst och skrinda till ängarna vid Myrängen och till torpen som låg i området. Väl framme på plats plockades det midsommarblomster. Tillbaka på Kungsbäck kläddes majstången av föräldrarna och på kvällen var det dans och lekar för barnen. Vid juletiden bjöds barnen till underofficersmässens julfest, flickorna fick nya hårband och finkläderna plockades fram. Det var högt i tak på mässens våningsplan och det stod en stor gran mitt i det stora rummet. Alla barnen fick påsar som vid ett tillfälle var ordentligt tunga, förväntansfullt såg därför alla fram emot allt det godis som låg i påsen. Besvikelsen var därför stor när påsarna i stället för godis innehöll tunga apelsiner!

Regementets administrativa personal samt civilanställda. Sittande från vänster: Förrådsförvaltaren, J E Andersson, Skomakaremästaren A G Andersson, Regementsintendenten, kapten S Söderhielm (var intendent mellan 1920 och 1935, fotot är sannolikt från slutet av 1920-talet), Skräddarmästaren B Eriksson, Förrådsunderofficeren, fanjunkare A Hellgren. Mellersta raden stående från vänster: Vedgårdsförmannen A Holmgren, Tvätteriföreståndarinnan N Håkansson, Reparatören A Eriksson, Sömmerskan E Karlsson, Stickerskan A Sundberg, Tvätterskan M Källmodin, Sömmerskorna S Söder, B Carlsson och I Ekendahl, Snickaren A Forman, Sömmerskan H Samuelsson, Tvätterskan L Persson och Sadelmakaren J P Johnsson. Övre raden stående från vänster: Tvättarbetaren furir/indelta soldaten J Blom, Förrådsmannen H Andersson, Förrådsvaktmästaren E Andersson, Skräddaren Hj Bäck och Skomakaren M T Ström. Foto: Gävle Stadsarkiv.

I huset där underofficersmässen låg på andra våningen och marketenteriet på markplan, fanns som nämnts tidigare även frisören och på baksidan låg underbefälets två påvra rum. Någon egentlig mäss hade inte underbefälet tillgång till förrän 1956-57.

Slädtur någon gång före 1935. Till vänster om hunden Anna Nygren och till höger dottern Eva. "Kusken" är sergeanten Gösta Smitt med flickvännen Gunvor sittandes nedanför till vänster. Foto: Privat album.

Andra festliga tillfällen som Louise berättar om var när underofficerarna ordnade teatrar på underofficersmässen, det är något som hennes äldre syster Eva återberättat som hon fick uppleva under uppväxten. Eva berättade även för

Teaterpjäs framförd av underofficerare i underofficersmässen. Helmer Nygren i den kvinnliga rollen. Foto: Privat album.

Louise när Helmer på vintrarna anordnade skidtävlingar för barnen på kaserngården. På söndagarna gick alla barnen i söndagsskola som höll till i soldatkyrkan.

Fram till och med 1957 hade regementet en egen musikkår, förutom spelningarna i tjänsten som omnämnts tidigare i texten var de ofta anlitade till att även underhålla allmänheten. Vid de tillfällen då dans anordnades satt musikerna på en estrad intill dansbanan. Barnen brukade ofta utnyttja dansbanan som teaterscen. Föräldrarna bjöds in till barnens teaterföreställningar och handskrivna biljetter såldes för fem öre styck. Ibland kunde publiken bestå av enbart två föräldrar. Föreställningen innehöll konster som kullerbyttor, handstående och små teaterstycken. Det påminde lite om Furuviksbarnens framträdanden (Furuviksbarnen började uppträda i Furuviksparken 1936).

Upplevde Louise under uppväxten att det fanns någon skillnad på ”folk”, eller ”klasskillnader”? Inte som Louise kände det men säkert var det kanske så. Mest märktes det i umgänget, man umgicks sällan mellan familjerna i de olika befälskategorierna. Ett undantag var möjligen Hans Berggrens och Helmer Nygrens privata vänskap.

FAMILJEN FLYTTAR – INOM KASERNOMRÅDET

Helmer Nygren tillträdde 1947 en tjänst som kasernvårdsförvaltare, året efter Hans Berggren tillträtt som regementschef. Samtidigt befordrades Helmer Nygren till förvaltare, en nyinrättad militärgrad 1947. Familjen Nygren flyttade i och med detta från trerummaren i B-kasern till förvaltarbostaden. Bostadshuset låg mellan B och C-kasern och utnyttjades senare som underbefälsmäss. Postadressen till Förvaltarbostaden var Kungsbäck 18, redan på en karta från 1600-talet finns tomten som huset låg på angiven som nr. 18. Helmer Nygren var god vän med den då nytillträdde regementschefen Hans Berggren och de umgicks ofta privat. Den nya bostaden hade tidigare varit skomakarverkstad.

Förvaltarbostaden Kungsbäck no. 18.

Helmer Nygren som nummer två från vänster och Anna Nygren längst till höger med dotter Louise i knät.

Efter det att Helmer och Anna Nygren flyttat ut från Kungsbäck 18 och till Strömsbro flyttade underbefälet in i lokalerna, de fick den efterlängtade mässen ett halvt sekel efter flytten från Mohed.

AVSLUTANDE ORD

Hur präglade uppväxten på Kungsbäck Louise som vuxen senare i livet? Louise menar att det framför allt skapade det en grundtrygghet som den lugna och betryggande miljön erbjöd. Den mest dramatiska upplevelsen hände under andra världskrigets beredskap, alla fick vid ett tillfälle gå ner i ett skyddsrummet. För ett litet barn var detta en otäck händelse, vistelsen i skyddsrummet varade kanske i några timmar. Skyddsrummen låg i källarna till kasernerna. Familjelivet i övrigt var lugnt och bråk eller fysiska övergrepp förekom inte. Bordsskicket var viktigt och strikt, att sitta rakt på stolen och äta upp maten. Man skulle kunna uppföra sig, något som den militära kulturen höll högt. Ingen av fruarna arbetade eller fick arbeta och alla underofficersfruar var därför hemmafruar.

Louise flyttade 1950 hemifrån vid 15 års ålder, först till ett arbete i Visby för att därefter fortsätta skolan i Stockholm. Helmer och Anna Nygren bodde kvar i förvaltarbostaden till 1956 när de flyttade till en privat villa i Strömsbro. Efter mitten av 50-talet beslutades att de närmare 50-åriga kasernerna skulle renoveras i turordning. Allteftersom flyttade de boende ut och till privata lägenheter eller hus. De sista familjerna bodde kvar till 1962. I Boken ”Så levde man på Kungsbäck” berättar Ann-Sofie Ringqvist (född Fisk) att hennes familj som då bodde i en trerummare var bland de sista att flytta ut 1962. Lägenheterna omvandlades vid renoveringarna till i huvudsak utrymmen för kompaniexpeditioner, befälsrum och lektionssalar.

FÖRVALTARE STIG ALLEVIK – REGEMENTETS OCH RIKETS AUKTORITET PÅ INDIREKT ELD

av Jan-Olof Strandberg, redaktör

Stig Halvar Allevik, en aktad och respekterad underofficer vid Hälsinge regemente, respekterad av såväl kollegor som över- och underlydande. Inte minst respekterad och uppskattad av alla de soldater han utbildade under fyra decennier. Långt före införandet av den ”moderna” pedagogiken i början av 70-talet, utbildade Stig soldater vars skicklighet och kunskaper sträckte sig lång tid efter grundutbildningen.

Stig Halvar Allevik 1960.
Foto: Privat album.

Stig Alleviks militära karriär löper från mitten av 30-talet fram till slutet av 60-talet. Den här artikeln bygger främst på intervjuer med Stigs son, Stig Göran Allevik, men även intervjuer med andra som arbetade tillsammans med Stig eller personer som träffade honom i andra sammanhang. Krigsarkivet är en annan viktig källa, även Bocken är som vanligt en källa att hämta fakta från.

Stig-Göran längst till vänster i bild, på kurs i Abisko 1965 med ”Lapporten” som bakgrund.
Foto: Privat album.

Stig Göran som idag är bosatt i Kilafors äger och bor i ett hus som tidigare under indelningsverkets dagar var en kaptensbostad. Även om Stig Göran inte fullt ut valde militäryrket, förutom tre månaders frivilligtjänstgöring efter genomförd befälsskola på livkompaniet 1960–61, har det genom livet funnits ett gediget intresse för det militära. Han utbildades under värnplikten till spaningsplutonchef med delar av utbildningen förlagd till Karlstad. Hans första krigsplacering som spaningsplutonchef var på en av Hälsingebrigadens stabskompanier, för att slutligen placeras som plutonchef vid ”Bollnäsbataljonens” spaningspluton. Civilt utbildade han sig till viltmästare och arbetade inledningsvis för Jägarförbundet för att senare bli egen företagare med inriktning på inventering av älg med hjälp av helikopter. Inte minst utbildade Stig Göran vår kronprinsessa i skytte, kronprinsparet har som bekant ett ”kryp-in hus” nära Kilafors.

Leif Wing, är en f d kapten vid regementet, som kan berätta om hur det var att som furir arbeta tillsammans med Stig. Värnpliktige Tage Nordin från Axmar född 1940 kan berätta om erfarenheterna från grundutbildningen 1960-61.

Sammanfattningsvis, oavsett vad Stig tog sig an gjorde han det fullt ut och med stor noggrannhet och skicklighet. I samband med kriget i Kongo i början av 60-talet blev han dessutom känd i en vidare krets utanför regementet.

VOLONTÄRSKOLAN 1935

Stig Allevik började den militära banan på regementets volontärskola 1935. I Bocken 1985 skriver ”11/1” Lundbäck och i Bocken 1998, Birger Brolin ”9/7”, båda två volontärer 1935, om just 1935 års volontärskola. Stig som hade kompaninummer ”7/2” var kamrat med skribenterna av de två artiklarna. Den första siffran i kompaninumret angav stamnumret och andra siffran angav kompanitillhörigheten. Det var först i början av 40-talet Stig tog efternamnet Allevik. Skolans elevantal det aktuella året var 18.

Volontärskolan det året deltog i ”Gefle runt” som var en lagtävling i löpning, lagledare för löparna var Helmer Nygren.

Lundbäck berättar från 1935 års volontärskola bland annat i Bocken om ”KRIGET VID ’B’ i Björnvret”, platsen försvarades under en övning av volontärerna, eller anfölls, om vartannat. Enligt artikelförfattaren borde platsen vid det här laget efter det myckna ”slitaget” utgöra en vit fläck på kartan. Han berättar även om skjutövningarna på Tolvforsbanan, den bana som en gång kom till när Militärskolan etablerades i Gävle 1895 men avvecklades i början av 50-talet när regementets nya skjutbana, den andra, kom till. Volontärerna från 1935 använde sig fortfarande av permissionsuniform m/ä och en exercisuniform m/10, men av sämre kvalitet.

Volontärskolan 1935, stående i bakre raden från vänster: 8/7 B-A "Nore" (Johansson) Thunbacke, 9/7 K-G (Månsson) Nässert, 5/6 Anders "Pecka" Hedström, 2/3 Sven (Larsson) Stensved, 10/1 Åke Eklund, 15/3 Anders (Andersson) Alnemark, 11/1 Martin Lundbäck, 3/7 Tore Forslund och 8/3 Åke Wistedt. Sittande i mellersta raden från vänster: 13/6 Uno Söderberg, 7/2 Stig (Andersson) Allevik, 5/7 Ingemar Eriksson, 7/6 Oscar Törnqvist, 1/1 Sigismund "Sigge" Czarneicki och 1/3 Karl-Erik Forsmark. Sittande på golvet från vänster: 13/1 Olle Forsmark och 14/6 Gunnar Åkerlund. Foto: Birger Brolin, Bocken 1998.

Hundskolan i Sollefteå, Stig på utbildning och sedan som utbildare. Foto: Privat album.

Efter volontärskolan och genomgångna kurser utnämndes Stig till furir 1938. Åren före krigsutbrottet kommenderades han till Hundskolan i Sollefteå för utbildning till hundförare.

ANDERSSON – EN MILITÄRSLÄKT

Stig Allevik föddes 1918 och växte upp på regementet där pappan var fanjunkare. Familjen bodde i B-kasern. Stigs pappa, Karl Halvar Andersson, (1888 – 1975), flyttade till Gävle 1909, vid samma tid som regementet flyttade in på Kungsbäck. Halvar hade vid flytten till Gävle graden distinktionskorpral (en grad som existerade mellan 1858 – 1914, när graden ändrades till furir). Efter att Halvar genomgått underofficersskolan 1912 – 13 utnämndes han till sergeant.

Till vänster: Stig Alleviks farföräldrar. Till höger: Karl Halvar Andersson. Foto: Privat album.

Karl Halvar Andersson började den militära banan som volontär vid samma regemente som hans far (Stig Alleviks farfar) var indelt soldat vid, Första livgrenadjärregementet (I 4). Han kommenderades efter genomförd utbildning till skidlöparbataljonen i Boden. Karl Halvar flyttade som omnämnts från Boden 1909 när han fick en anställning vid Hälsinge regemente. Han var född på Vikbolandet söder om Norrköping och öster om Söderköping. Vikbolandet ingick i livkompaniets inskrivningsområde av värnpliktiga. Första (I 4) och Andra (I 5) Livgrenadjärregementena slogs samman 1927 till Livgrenadjärregementet (I 4). Beteckningen I 5 övertogs av Jämtlands fältjägare som fram till dess hade haft nummer (I) 23.

Enligt försvarsbeslutet från 1925 skulle regementet 1927 reduceras med en tredjedel, räknat i antal befäl och årligen utbildade beväringar. Många befäl fick därför söka anställning utanför regementet, militärt på andra orter eller övergå till ett civilt yrke.

Underofficerskursen 1912–13: Från vänster till höger (samtliga elever är distinktionskorpraler):
1:a raden: Walter, Jernberg, underlöjtnant (från 1914 fänrik) Ehrling, löjtnant Arborén, kapten Sundberg, löjtnant Delin och underlöjtnant Braide.
2:a raden från vänster: Andersson (Allevik), K E Andersson, 4 obekanta, Hellgren --- fanjunkare Holm, 4 obekanta, Johansson (sedermera socialvårdsdirektör i Gävle), övriga obekanta.
Foto ur Kamratföreningens fotosamling, Arkiv Gävleborg.

Halvar var när han slutade på regementet 1927 fanjunkare och stannade kvar i staden men tog anställning som syssloman vid fattigvården/ålderdomshemmet på Söder. Familjen flyttade från Kungsbäck till Söder och kunde i stället bosätta sig i sysslomannens tjänstebostad. Huset låg på Kaserngatan, mellan sjukhuset och Luftvärnsbacken. Syssloman kan närmast översättas till dagens sjukhusintendent. Att notera, avdelningen för dementa hade en föreståndare som titulerades fru Unsgaard, hennes son blev senare chef för SvT kanal 1.

Karl-Halvar, civilanställd som syssloman.
Foto: Privat album.

Till vänster: Sysslomannens tjänstebostad vid Södertulls fattigvård. Platsen där huset låg är numera gräsmatta. Till höger: Tjänstebostadens trädgård. Foto: Privat album.

STIGS FORTSATTA MILITÄRA BANA

I början av 40-talet genomgick Stig Arméns underofficersskola (AUS) och placerades därefter enligt en RegO från 1943 på beredskapsbataljonens första (depå-) kompani med kapten Åström som chef. Under tiden när han gick på AUS var han placerad som gevärsplutonchef.

Stig och Ingrid på vårpromenad 1940 i Boulognern. Paret gifte sig året innan. Barnen är dotter Gunilla som är äldst av de tre barnen, Stig-Göran är född 1941 samt Thomas som är född i början av 50-talet. Foto: Privat album.

Efter avklarad underofficersutbildning utnämndes han 1944 till sergeant vid regementet. Orsaken till fördröjningen efter avklarad utbildning vid AUS i utnämningen beror sannolikt på att det först 1944 fanns en tillgänglig tjänst som sergeant vid regementet.

Under kriget var även Stigs far Halvar inkallad som kompaniadjutant, bland annat på 6. skyttekompaniet, andra bataljon i IR 14 (fältregementet). Stig-Göran berättar att det var en stolt far som vid olika tillfällen träffade på sonen i fält. Både far och son deltog i beredskapen i Värmland efter den tyska invasionen av Danmark och Norge april 1940. Senare tjänstgjorde Stig även i Tornedalen och som färdig sergeant placerades han på tunga kompaniet som plutonchef.

Till vänster: Tunga plutonen under ledning av sergeant Allevik.
Till höger: Fanjunkare Halvar Allevik som kompaniadjutant, står i mitten på bilden.
Foton: Privat album

Direkt efter krigsslutet 1945 medverkade Stig i minröjning runt Storlien, ett uppdrag som visade sig både riskfyllt och farligt då minorna hade rört sig på grund av markens beskaffenhet (lutningen) och snösmältningen. Minskisserna gick därför inte att lita på.

ALLEVIK EFTER BEREDSKAPEN OCH 50-TALET

Stig deltog i granatkastarkurser åren 1946, -53, -56 och -57 och specialiserade sig efter beredskapsåren på granatkastartjänst. Han kommenderades 1949 att tjänstgöra vid Infanteriets Strids- och Skjutskola (InfSS), Rosersberg. Där stannade han i fyra år, och det var där på Rosersberg han lärde känna Jonas Waern. Waern som 1961 var chef för den svenska FN-bataljonen i Kongo rekryterade Stig Allevik som bataljonens granatkastarplutonchef.

Han kom efter tjänstgöringen i Rosersberg tillbaka i tjänst på I 14 men tog kort därefter tjänstledigt (tjänstledig med c-avdrag enligt RegO, d v s anställd utan lön) för att i stället påbörja en tjänst vid Kungliga Armétygförvaltningen (KATF). Myndighetens lokaler var belägna på Gärdet i Stockholm (nuvarande Tre Vapen). KATF bedrev provverksamhet ute i landet vid Karlsborg, Sundbyberg och Marma skjutfält. Stig utnämndes till fanjunkare 1955.

På Rosersberg var tjänsten inriktad på hur den indirekta elden skulle utnyttjas i strid sett ur taktiska och praktiska aspekter. Bland annat var Stig med och ändrade på utformningen av granatkastarens bottenplatta, från att vara triangulär till kvadratisk.

I utvecklingen av den s k ”bäddningen” som Stig ansvarade för samt under provverksamheten med pjäskärra försöksmodell 53 (fm/53) användes enligt finsk förlaga hjul från tyska Folkvagnar. På KATF verkade Stig tillsammans med myndighetens ingenjörer genom att utveckla granatkastarna tekniskt.

Till vänster foto på 12 cm grk med trekantig bottenplatta och till höger med fyrkantig. Foto, Digitalt museum Armémuseum.

Granatkastarförbanden hade i slutet av 40-talet (i samband med övergången till brigadorganisation 49) och i början av 50-talet övergett hästdragna pjäser till förmån för traktordragna.

PROVVERKSAMHET MED PJÄSKÄRRA FM/53 OCH KATF

En av chefen armén anbefalld provverksamhet 1954, som gällde Hälsinge regemente (I 14) och Norra Smålands regemente (I 12), var anledningen till att även KATF uppmärksammade Stig Alleviks kunskaper. Provverksamheten på I 14 ägde rum kort efter återkomsten från Rosersberg till regementet.

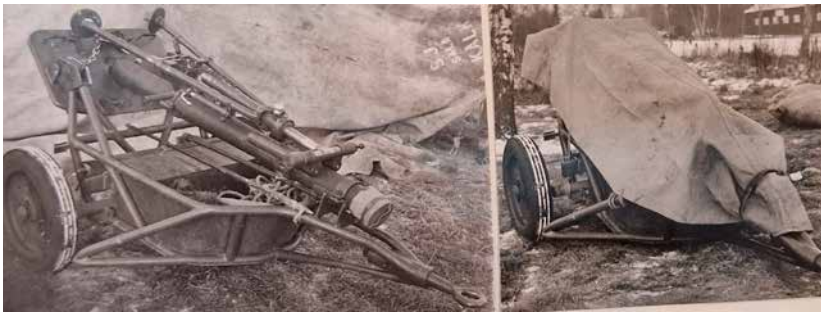
Vintern 1954, under februari – mars skulle de två ovan nämnda regementena delta i en provverksamhet vid utprovningen av en försöksmodell, pjäskärra (fm/53) för 12 cm granatkastare. Förutom utprovningen av pjäskärror skulle även förslag utarbetas till reglementen för hur pjäsen och pjäskärran skulle hanteras. Försöken och förslag till reglementen skulle vara chefen för armén tillhanda senast den första april 1954. Till försöksledare på regementet utsågs sergeanten Stig Allevik.

Avsikten med provverksamheten var att möjliggöra snabbare ställningsväxling samt att utarbeta en fungerande utrustningsenhet för pjäsen med tillbehören. Kravet var att maskeringsmateriel ingick i utrustningen och tillhörande pjäskärran, kärrans framkomlighet i terrängen skulle vara hög. En viktig faktor var en framtida övergång till en ny typ av stödplatta som medgav skjutning horisonten runt. Provverksamheten skulle genomföras som tekniska prov under fältmässiga förhållanden och genom skarpskjutning. Som en jämförelse vid utprovningen av fm/53 skulle pjäskärra m/41B användas.

De tekniska proven omfattade motordragning i terrängen, med pjäskärrorna kopplade efter hjultraktor och drivkärra 3 t, alternativt dragning med terrängbil, jeep, hjultraktor efter trosskärra 1 t. Dessutom skulle utprovningen utföras

med manskapsdragning av pjäskärran och genomföras i terräng på en 300 m och en 500 m lång bana. Vidare skulle landsvägstransport genomföras som fordonsmarsch om 50 – 100 mil.

Skarpskjutningen skulle genomföras med stödplattan uppställd på lös mark och med hög laddning så att plattan efter avfyrning skulle gräva ned sig djupt i marken. Provverksamheten skulle slutligen sammanfattas genom att besvara frågorna i utdelade frågeformulär.

Pjäskärra fm/53 med och utan presenning. Den första försöksmodellen av pjäskärran hade utprovats vid I 14 redan sommaren 1953. Den efterföljande modellen (modell 2) ändrades väsentligt i utförandet utifrån de erfarenheter som drogs vid försöken. Den nya modellen testades därefter under december samma år. De efterföljande modellerna 3 – 6 ändrades utifrån de erfarenheter som drogs vid de efterföljande testerna, modellernas funktionalitet förbättrades fortlöpande. Vikten på de fullastade kärrorna med pjäs och utrustning var 590 kg (fm/53) respektive 515 kg för den gamla modellen (m/41B). I proven deltog två fältstarka pjäsplutoner och samtliga sex provmodellerna av kärra fm/53. Foton: Samtliga foton tagna från provverksamheten tillhör Krigsarkivet.

Pjäskärrans första modell, no. 1, hade en dragkrok ställbar i två olika höjdlägen. Proven visade att dragöglan vid höjdläget uppnådde tillräckligt bra framkomlighet i terrängen, genom att i stället använda en konstruktion med ett enda läge kunde kärran tillverkas till en lägre kostnad. Baktill på kärran gick det att koppla på ytterligare en ögla som medgav tandemkörning av två pjäser efter samma fordon.

Bilden till vänster, pjäskärrans bom höjs så att stödplattan vilar på marken.

Bilden till höger, Lavett och eldrör Förs fram i ställning.

Kärran förs tillbaka så att stödplattan vilar på marken. Samtidigt sträcks kättingarna så att kopplingskrokarna förs in i kättinghuset. Det sistnämnda var avgörande för hur stödplattan reagerade vid eldgivning.

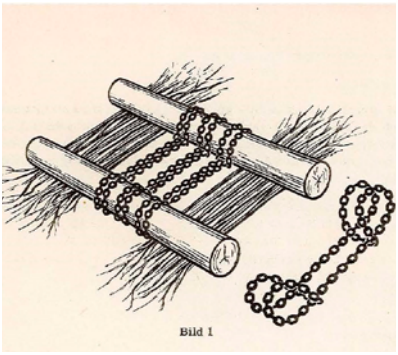
För att uppnå stabilitet vid skjutning på lös mark var det enligt försöken nödvändigt att vid aktuella fall ställa stödplattan på en s k ”bäddning”. Om inte så gjordes, satte sig plattan efter några få skott så mycket att det inte var möjligt att fortsätta eldgivningen från samma grupperingsplats.

Utprovningen av systemet ”bäddning” hade gjorts av Stig Allevik på regementet före utprovningen av pjäskärra fm/53 och då i samarbete med Lingbo verkstäder. Principen för ”bäddning” var att stadga stödplattan genom att dels förankra pjäsen med kättingar dels att med hjälp av stockar stabilisera pjäsen.

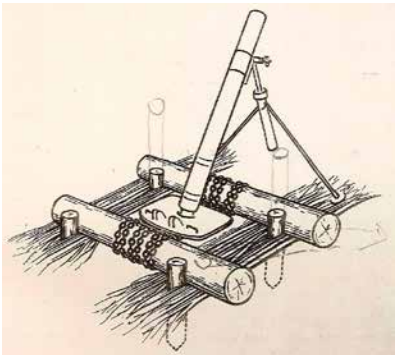
”BÄDDNINGEN”

Vid skjutning med höga laddningar trycks stödplattan ned kraftigt mot underlaget, så att den vid mjukt underlag för varje skott sjunker avsevärt. Följden är att skjutningen måste avbrytas och granatkastaren omgrupperas, ”bäddning” var ett sätt att undvika detta. Utförda prov (Stig Allevik på I 14) visade att den s k ”bäddningen” var ett enkelt och fullt användbart sätt att undvika problemen beskrivna enligt ovan vid skjutning på löst underlag. KAFT försåg dessutom

förbanden med nya förstärkta stödplattor som klarade skjutning med hjälp av ”bäddning”.

Material: Tre hopsvetsade slingor består av fem meter kätting. Två stockar, längd c:a 3,5 m och tjocklek c:a 25 cm. Ris samt fyra pålar, längd c:a en meter och tjocklek c:a 15 cm.

Grk grupperad med ”bäddning”. Momentvis beskrivning se nedantill.

Moment för utförandet: 1) Lägg riset i skjutriktningen på vardera sidan om platsen där granatkastarens stödplatta skall placeras. 2) Lägg stockarna ovanpå riset, vinkelrätt mot skjutriktningen. 3) Gör dubbla öglor på de tre kättingslingorna, träd dem över stockarna. Kättingarna skall fördelas så att fyra parter ligger innanför och två utanför stödplattans bakre stödspetsar. 4) Lägg stödplattan över kättingarna och tillse att fördela parterna. När stödplattan är ditlagd och kättingarna sträckta, tillse att stockarna ligger i rätt läge. 5) Förankra stockarna i skjutriktningen med pålarna, för att undvika att hela underlaget vid skjutning glider bakåt.

RESULTATET AV PROVVERKSAMHETEN 1954

Vad blev då resultatet av provverksamheten vintern 1954? Av sergeant Alleviks rapport daterad till den 22 mars 1954 kan bland annat följande utläsas:

- Den använda kättingen befanns vara lämplig.
- Proven visade att tre kättingar per pjäs var lämpligt och tillräckligt.
- Kättingarna skulle medföras av ammunitionsgruppen.
- Bedömningen var att kätting behövde användas vid tio procent av fallen under sommartid och vintertid 20 – 25 procent.
- Ungefärliga tider för ingående i ställning utan bäddning var 2 – 5 minuter och med bäddning 10 – 15 minuter.
- Motsvarande tider för utgående ur ställning utan bäddning var 10 – 12 minuter och med bäddning 6 – 8 minuter (borttagning av kättingar ej medräknat).

Bifogat till de skriftliga kommentarerna fanns två tabeller redovisade per skott som anger stödplattans rörelser i de olika fallen samt nedslagen i längd och sida.

”Bäddningen” kom senare på 70-talet att tas ur bruk då stödplattan i stället stadgades genom inbyggd fjädring samt med plattans konformade botten. Stödplattan på grk 12 cm m/41 var som tidigare omnämnts ursprungligen triangelformad men i anslutning till de utprovningar Allevik deltog i fick den i stället en kvadratisk utformning.

Regementet utvecklade tidigt och först i landet, enligt uppgift, simulering av indirekt eld i grk salen. Även detta på initiativ från Stig Allevik, likaså medverkade han i utvecklingen av eldledningsskivan.

Armétygförvaltningen (KATF) tillkom den 1 juli 1954 genom en omorganisation av Arméförvaltningen, som ombildades till en egen myndighet (Instruktion SFS 1954:543 och SFS 1959/8). Stig kom därefter att delta i KATF:s verksamhet under den resterande tiden av 50-talet. Armétygförvaltningen upphörde 1968 som egen myndighet när uppgifterna övertogs av Arméförvaltningen, som från 1972 var huvudavdelning för Armémateriel inom Försvarets materielverk.

Fanjunkare Allevik vid Marma skjutfält som anställd vid KATF. Foto: Privat album.

Det kan även tilläggas att Stig Allevik under 50-talet dessutom utbildade hemvärnet i spräng- och mintjänst. Vid dessa tillfällen fick även sonen Stig-Göran följa med.

TILLBAKA PÅ I 14 SAMT FN-TJÄNST I KONGO OCH PÅ CYPERN

Tillbaka i tjänst på Hälsinge regemente utnämndes Stig till förvaltare den första juli 1960, detta tillsammans med fanjunkarna Hillergren, Bodecker och Julander. Förvaltargraden som infördes 1947 var ursprungligen tänkt som en grad för underofficerare i specialistbefattningar, men senare under 50-talet be-

stämdes det att även särskilt skickliga fanjunkare på trupp kunde utnämnas till förvaltare.

Efter flytten från Farsta där familjen bodde under Stigs tjänstgöring vid KATF flyttade man tillbaka till Gävle och in i Brf Sätergläntan, Stigslund. Stig valdes till ordförande i föreningen samma år han åkte till Kongo, han gav sonen Stig-Göran i uppdrag att "snickra upp" planket som syns på fotot. Foto: Privat album.

Dessutom utnämndes Stig samma år, 1960, till Svärdsman. Detta tillsammans med fanjunkarna Hillergren och Nässert.

Utbildningsåret 1960/61 tjänstgjorde Stig som pjäsplutonchef 1. pjäspluton på 9:e kompaniet, befäl i övrigt var överfurir Lundström och furir Leif Wing. Han var därefter från utbildningsåret 1962–63 fram till pensioneringen 1968 placerad på centrala instruktörsgruppen. Leif Wing berättar om en gång när det av olika skäl inte gick att öva på Lilla fältet, och Stig bestämde sig därför att i stället genomföra övningen på kaserngården! Granatkastarna grupperades ut på kaserngården under stort buller, en händelse som tilldrog sig stor uppmärksamhet från kanslihus och kaserner.

Tage Nordin som var värnpliktig på Stigs pjäspluton 1960 – 61, berättar att Urban Gjerulf övertog plutonen vid de tillfällen då Stig åkte på annan tjänstgöring. Som värnpliktig var Tages omdöme att Stig Allevik var "läraren" i jämförelsen med Gjerulf och något mjukare i framtoningen.

Kunskaper om skjutning med granatkastare var något som de soldater Stig utbildat behärskade, Tage kan berätta om ett tillfälle på Marma skjutfält när en kamrat till honom fick tjänstgöra som pjäsplatschef. En av stridsdomarna på plats efterfrågade pjäsplatschefens framräknade värden före skjutningen. Pjäs-

platschefen 103 Staffan Forslund redovisade därför de värden han räknat fram, men stridsdomaren replikerade: ”Fel”. Samma stridsdomare meddelade därefter Forslund de nya framräknade värdena. Överfurir Lundström grep vid det här laget in och framförde till stridsdomaren att Forslund var den av de båda som hade räknat fram de korrekta värdena och att stridsdomaren (en officer) hade fel; ”Med de värden stridsdomaren givit Forslund skulle vi skjuta på och träffa ostkustbanan”. Ridå!

Tage berättar ytterligare en anekdot, den handlar om Gjerulf, han förevisade vid ett utbildningstillfälle en något udda förmåga. Urban menade att om hela plutonen utom en enda man blev nedkämpade var det fortfarande viktigt att granatkastarelden upprätthölls. Urban förevisade hur detta skulle gå till genom att på egen hand lyfta upp granatkastaren (grk 12) på ryggen och därefter ta en granat i den ena handen, Urban förflyttade sig därefter 20 meter bort för att där omgruppera granatkastaren, samt att göra densamma eldberedd.

Utbildningen var av hög klass och Tage kan berätta ytterligare en anekdot, den här gången från en repetitionsövning, och om hur plutonens kunskaper satt kvar sedan grundutbildningen. Vid en utbildningskontroll församlades såväl fast anställda befälselever som de värnpliktiga för att besvara frågor. Tage och hans kamrater som var utbildade av Stig kunde svara snabbt och rätt på samtliga frågor som ställdes. Till slut menade chefen för utbildningskontrollen, Folke Alnevik, att det var läge ”för att även andra fick chansen att svara på frågorna!”.

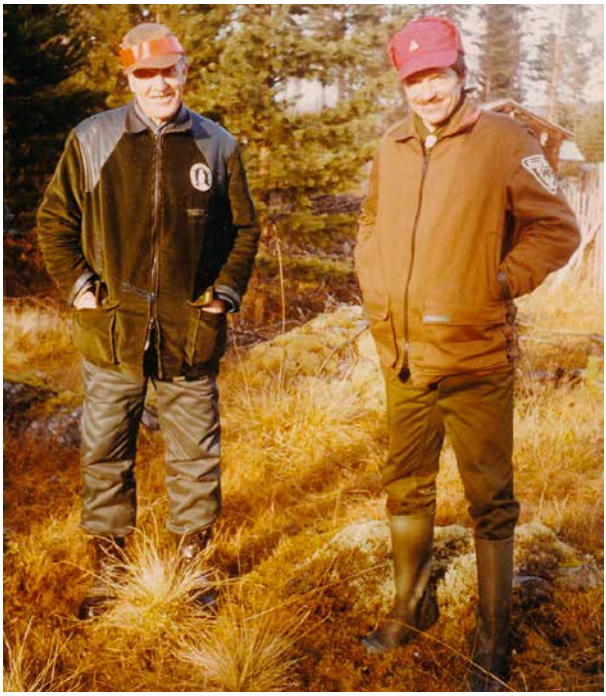
En händelse som Leif Hållander berättade för Anders Lindström under en resa mellan Stockholm och Gävle, handlar om när regementets befäl skulle utbildas att leda en skjutövning med 12 cm grk. Vid det aktuella tillfället hade granatkastarna grupperats i höjd med bataljonsexpeditionen vid skjutfältsgatan i Marma, skjutriktningen var 6300, rakt norrut mot Kronsättershöjden . Den nyutexaminerade sergeanten Hållander anmälde till Allevik att han räknat ut bäring, uppsättning samt laddning. Han frågade därför Stig om beräkningarna var korrekta, Leif fick till svar: ”Är det du eller jag som leder skjutpasset?” Leif beordrade därför verkanseld. I samma stund granaterna låg i luften kom det från Stig: ”Nu kan du säga hejdå till karriären!” En av granaterna slog därefter ned oroväckande nära järnvägen vid Kronsättershöjden. Det skalla tilläggas att Leif Hållanders karriär till trots fick en fortsättning inom tjänstegrenen grk.

DE SISTA ÅREN PÅ HÄLSINGE REGEMENTE

Efter återkomsten från Kongo placerades Stig på centrala befälsgruppen. Han lånades ofta ut för att tjänstgöra utom regementet, vid ett antal olika krigsförband som instruktör i samband med repetitionsövningar på skjutfälten i Villingsberg och Grytan.

ORDFÖRANDE FÖR UNDEROFFICERARNA OCH INITIATIVTAGARE TILL ”JOFFO”

Stig övertog den första april 1965 ordförandeskapet för underofficerskåren efter förvaltare Helmer Nygrens pensionering. Stig var även 1964 en av grundarna av Jaktklubben ”Bocken”, den var öppen för alla anställda i Försvarsmakten (FM). Det fanns på regementet sedan 1943 jaktklubben ”JOFFO” (Jakt och fiske för officerare, föreningen var i Jägarförbundet registrerat under namnet ”Hälsingeofficerarnas jaktklubb), öppen endast för officerarna vid regementet. De båda klubbarna slogs samman 1968. Endast fast anställda i FM kunde vara medlem i jaktklubben, ett undantag gjordes för Stig som efter pensioneringen 1968 utnämndes till hedersmedlem.

Far och son på jakt i Lobonäs, Voxna bruk. Foto är taget i mitten av 80-talet. Foto: Privat album.

EN CIVIL KARRIÄR EFTER PENSIONERINGEN 1968

Efter pensioneringen 1968 inledde Stig en civil karriär genom att läsa in sig på den nya Hyresrättslagen, den beslutades av riksdagen 1969. ”Hyresrättslagen 1969”, trädde i kraft den 1 januari 1970, lagen ersatte den gamla hyresregleringslagen samt 1956 års besittningsskyddslag. Innebörden var att lagen medgav ett permanent besittningsskydd för bostadshyresgäster samt gav ett skydd

mot oskäliga hyror, vidgade skyldigheterna för hyresvärden att underhålla lägenheten.

Stig tog anställning hos Fastighetsägarföreningen där han verkade inom området fastighetsjuridik. Han var omtalat skickligare och kunnigare om den nya lagen än vad de utbildade jurister han mötte i förhandlingar var. Så småningom startade han framgångsrikt upp en egen firma med verksamhet inom just fastighetsförvaltning.

För min egen del var det i mitten av 70-talet som jag första gången kom i kontakt med namnet Stig Allevik. Undertecknad som började GS 2 (gruppchefsskola 2) den första juni 1974 hade precis som kamraterna under elevtiden att söka boende utanför grindarna. Året före oss hade eleverna bott på logement, men på grund av platsbrist skulle vi i stället bo i egna lägenheter, som ”kronan” stod för. Jag och en kamrat fick tag på en lägenhet intill regementet på Fredriksdalsvägen, förvaltaren av fastigheten var just Stig Allevik. Vi hade hört talas om att han tidigare varit befäl på regementet, men något mer än så visste vi inte. Därför är det extra roligt att i dag veta så mycket mer om Stig och hans unika karriär.

FÖRVALTARE STIG HALVAR ALLEVIK GÅR UR TIDEN

Stig Halvar Allevik var under sin sista tid bosatt i Sandviken, han gick ur tiden den 23 mars 2012 vid en ålder av 94 år. Efter att ha bott i Gävle under många år och där han även var född, flyttade han senare till Järbo, Sandviken blev hans sista bostadsort. I medlemsbladet Fredsbaskern nr. 2:2012 finns ett minnesord över Stig Allevik publicerat, skrivet av Ulf Fransson från Sandviken. Ulf Fransson var även han vid samma tid som Stig boende i Järbo, han hade för första gången träffat Stig och sambon Sylvi vid veteranernas årsmöte 1994 på Domus i Stockholm.

Ulf som var närpolis i Sandviken med bland annat ansvar för Järbo, skriver: ”Vilken närpolis och Kongoveteran (jag är), som inte visste att Stig bodde i Järbo!”. Vid ett tillfälle beordrades Ulf med en poliskollega till Järbo för att koppla upp en bortsprungen hund. Efter en stunds letande träffade de båda poliserna på en man som trodde sig veta vem ägaren till hunden var. Ägaren visade sig vara just Stig, som vid tillfället var ute och letade efter hunden. Detta blev ett möte, skriver Ulf, som blev början på en lång vänskap.

Ulf skriver vidare att: ”Stig var verkligen en berättare utöver det vanliga”. Många var berättelserna från Kongo men även från tiden under andra världskrigets beredskap.” Med Stig kunde man tala om det mesta, inga frågor var konstiga eller dumma för honom, skriver Ulf i artikeln.

Begravningsgudstjänsten ägde rum i Soldatkyrkan vid Hälsinge regemente den 2 maj 2012 i kretsen av de närmaste. Sonen Stig-Göran talade om Stigs levnad och sambon Sylvis dotter Kristina höll även hon ett tal. Tre Kongoveteraner deltog vid begravningen.

Soldatkyrkan. Foto: Jan-Olof Strandberg.

KÄLLOR

Intervjuer

Stig Göran Allevik, den första intervjun 2023-02-09, därefter ett flertal ytterligare.
Leif Wing, tidigare kapten på regementet med inriktning på granatkastartjänst.
Värnpliktige Tage Nordin 2023-07-24
Anders Lindström, f d kapten vid regementet.

Gävledraget

Södertull-fattigvård -Ulf Kriström, Publicerat SÖNDAG 12 augusti 2007.
Ur Åke Nyléns tidningsurklipp: Södertull-fattigvård, sinnessjukhus, hälsocentral, Ulf Kriström (gavledraget.com)

Arkiv

Riks-/Krigsarkivet: RegO 40 – 60 tal samt Armétygförvaltningen (1954 – 1968).
Provisoriska anvisningar för utförande av bäddning 12 cm granatkastare.
Dnr VaB/082 184:4, KAFT.

Tidningsartiklar

Fredsbaskrarna no 2, 2012 – Minnesord av Ulf Fransson, Sandviken.

Bocken

1960–61
1961–62
1962–63
1964–65
1967–68
1968–69
1997

BOCKEN 80 ÅR SEDAN – 1945

av Jan-Olof Strandberg, redaktör

Tidpunkten då Bocken 1945 nådde läsarna var beredskapen under sex år långa över. Det hade varit åratal av uppoffringar både i fält, hemma i kasernerna och inte minst för familjerna hemmavid. På de platser i landet där regementets förband hade varit stationerade gavs uttryck av tacksamhet efteråt. Så här sammanfattade regementschefen, överste Carl Hamnström, detta i förordet till Bocken: ”Varhelst hälsingar varit förlagda har ett gott förhållande rått mellan befolkningen i dessa provinser och truppen. Därom vittna, förutom mina personliga iakttagelser, bl. a. de många brev som jag erhållit från de berörda trakterna och som vittna om en uppskattning av hälsingarnas hållning.”

Året efter, 1946, gavs ett häfte ut med texter och bilder som en summering av de gångna årens beredskap, med titeln ”Kungl. Hälsinge regemente i beredskap 1939–1945”. Dessutom gavs ungefär samtidigt ut en skrift av ”tolftekompanisterna” vid Fältregementet I 14 som de själva sammanställt. Skriften trycktes i 150 numrerade exemplar, varav ett med nummer 148 skänktes till Kamratföreningen. Skriftens titel var: ”12e kompanister i fält 1940–1942. Till detta skall läggas att under 1940 utkom även en ”Bocken-i-fält” med sex nummer från juli till och med augusti det året, en tidning tryckt i fyra spalter. Dåvarande fältregementet omgrupperades sommaren 1940 från Värmland till Norrbotten och tryckorten var av den anledningen Haparanda.

I Bocken från 1945 återfinns förutom självklara artiklar om beredskapen under året som gått men även varierande artiklar som behandlade allt från regementets historik under indelningsverkets dagar till rapporter från 1945 års idrottshändelser. Och det var många! Även äldre tiders idrottsprestationer uppmärksammades. En av artiklarna hämtade innehållet från Stockholms-Tidningen den 14 mars 1895, där det meddelades att;

”Världsrekord satta av regementets (Hälsinge regementes) underofficerare:

– Stångstörtning, sergeant Aspling har reglementariskt upptagit och störtat en stång 32 kg tung, 6 meter lång samt 14 cm i diameter i grova och 10 cm i smala ändan, 9, 1 m kast.
– Släggkastning, sergeant Hedvall kast med 5 kg tung slägga, 30,2 m kast.
– Sparkstötting, sergeant Fr. Winblad von Walter. En svensk mil på 19 min, 22 sekunder samt 12 svenska mil på 9 timmar och 14 sekunder.”

Vilka prestationer!

Foto på Fredrik Winblad von Walter från 1941.

Min notering: Fredrik Winblad von Walter hade 1945 uppnått en ålder av 88 år och var 1895 vid det aktuella tävlingstillfället 38 år gammal.

Foto på medaljtavlan. Foto: Börje Wallgren.

TAPPERHETSMEDALJERNA PÅ SOLDATHEMMET

En annan intressant artikel, av flera skäl, som det finns anledning att särskilt nämna behandlar den tavla med 38 tapperhetsmedaljer och två S:t Georgs-kors som numera kan beses på Soldathemmet. De båda Georgekorsen var de som vid ett tidigare tillfälle ådrog sig den ryska militärattachéns särskilda intresse, en händelse i samband med den stora fältmanövern 1904 i södra Hälsingland. Den ryske militärattachén, överste Alexander Alexeiew, förundrades över hur de båda S:t Georgskorsen uppsatta på tavlan kunde ha hamnat i Sverige.

Samtliga medaljer som fanns och fortfarande finns på tavlan hade ursprungligen och burits av indelta knektar vid regementet. Historien om hur de slutligen hamnade och samlades på en tavla är den att någon gång vid sekelskiftet 1900 befann sig majoren Widmark och fanjunkare Styf, hälsingar av gamla stammen, på resa i hälsingebygderna. En resa i ärendet att lämna ut gratialerna (den årliga ekonomiska ersättningen) till regementets indelta knektar. De båda uppmärksammade under resans gång de många medaljer som stolt visades upp vid de olika besöken i torpen. Yrket som indelt soldat gick som oftast i arv från far till son, och de medaljer som far eller farfar burit visades därför upp med stolthet.

Exempel på medaljer för tapperhet i fält. Foto: Börje Wallgren.

Tanken hos de båda föddes under resan att för regementets räkning köpa upp medaljerna för att bevara dessa för framtiden. Uppköpen gick bra då en riksdaler var mycket pengar vid den tiden. Fram till 1904 hade de under resorna totalt köpt upp 40 medaljer, dessa samlades i en stor skinnpung och låstes in i regementsintendentens skrivbordslåda. Inför den stora manövern 1904 med cirka 16 000 deltagare, som kung Oscar II följde på plats, monterades de inköpta medaljerna på den tavla som numera återfinns på Soldathemmet. Namnen på de 73 knektar som burit medaljerna för tapperhet i fält namngavs

Krigförande parter som militära observatörer på samma övning. Foto: Arkiv Gävleborg.

på tavlan. Detsamma gällde även de tre som hade erhållit ett S:t Georgs-kors. Problemet var att de två kors som återfanns på tavlan saknade de korrekta banden. Som en temporär lösning försågs därför dessa med band som motsvarade de svenska tapperhetsmedaljerna.

S:t Georgs-korset.

Hela manövern avslutades med en pampig middag, efter middagen drog sig Oscar II, regementets chef, överste von Krusenstjerna och den ryske militärattachén, tillbaka till ett av smårummen där det dukats upp med kaffe och punsch. I samma rum var den ovan omnämnda tavlan med medaljer placerad, tavlan ådrog sig den ryske gästens intresse och då särskilt de båda S:t Georgs-korsen. Ingen av de närvarande kunde svara på hur de båda korsen hamnat i svensk ägo och det spekulerades om det var frågan om krigsbyten. Den ryske översten lovade att undersöka saken samt även att bistå med de rätta banden till korsen.

En lång tid efteråt anlände slutligen ett brev till von Krusenstjerna med de utlovade banden bilagda i försändelsen. I brevet kunde även den ryske översten berätta att korsen hade identifierats med stöd av den numrering som fanns på desamma, dessa var formellt av det kejserliga Ryssland korrekt bokförda som utdelade till svenska soldater.

Sverige kämpade under historiens gång vid ett enda tillfälle på samma sida som Ryssland, det var i kriget mot Napoleon. Den svenske kungen (Karl XIII) och den ryske tsaren hade kommit överens om att utbyta ett antal tapperhetstecken inom respektive krigsmakt. Detta var anledningen till att tre kors hade delats ut till hälsingeknektarna.

Historien om tavlan återfinns även i Bocken från 1964, i en artikel av Gunnar Fernquist, med stöd av 1945 års artikel. Fernquist återgav i tillägg en komplett lista på de medaljerade. De tre S:t Georgskorsen på tavlan var av 5:te klass och hade delats ut till: sergeant Olof Lindman och korpral 125 Halfvar Skjöld vid Järvsö kompani, samt korpral 106 Anders Fäst vid Arbrå kompani, vars kors inte återfinns på tavlan.

En reflektion med anledning av de ryska korsen är att Hälsinge regemente aldrig deltog direkt vid sidan av ryssarna i striderna på kontinenten. Regementet ingick i den kår som marscherade direkt mot norska gränsen. Danmark deltog som bekant på Napoleons sida i kriget, som i fredsavtalet avtvingades Norge, som enligt fredsvillkoren skulle anslutas till Sverige i en personalunion. Ett litet frågetecken är därför hur korsen hamnade på hälsingeknektarnas bröst? Mest troligt, enligt min mening, är att Karl XIII delade ut korsen fritt inom hela armén, oavsett frontavsnitt de medaljerade hade tjänstgjort vid.

HUMOR 1945

Bocken 1945 innehöll ett stort antal humoristiska berättelser, kanske var detta resultat av den stora glädjen som vetskapen att beredskapen var över. Förutom ett antal roliga historier gavs Delsbostintan, Ida Gawell-Blumenthal (född Gawell i Arbrå socken), ett stort utrymme. Det var doktor Hazelius på Skansen som engagerade Delsbostintan till Skansens tredje vårfest 1945, där hon uppträdde i Bollnässtugan genom att spela och sjunga. En annan berättare som vid olika tillfällen uppträdde tillsammans med Delsbostintan var fanjunkaren, och berättaren, Fredrik Winblad v. Walter.

En av de historier som förekommer i artikeln om Delsbostintan handlar om den gången kapten Svinhufvud var ute på långmarsch med kompaniet och slutligen efter en lång sträcka kom fram till Bollnäs. Det var mitt i sommaren och alla var trötta och svettiga. Kapten beordrade därför vila ute på en oslagen åker, det var strax före slåtten. Hela kompaniet slog sig därför ned i gräset, eller som Delsbostintan uttryckte sig: ”Å dom van´t sen å göra som kafften sa en där gången int´!”. Vidare: ”Men när bonn feck si täckta full av krigsknektar, så varst´n flygane sinnig.”

Han var inte arg på att de låg just på den platsen, men hade kaptenen frågat om lov skulle det inte ha varit något problem, berättar Delsbostintan. ”Hälsingarna är spendersamma dom, men dom vill bli lite krusa ibland. Men att dom geck in å la säg på täckta olovandes, dä gilla´n inte”. Han bar åv dit å feck tag på kafften Svinhugge å skällde ut´n ohyggli” Men, . . . bonn geck på hela ti´n han, jussom en maskin. Men tills slut så va bonn tvungen å dra efter a´an, då passa kafften på å sa; Vet du inte hut karl! Jag är kapten Svinhufvud på Hälsinge regemente! Å då svara bonn; Dä ger jag attan i, ocke dä hugge eller rômpa på svine. Ja har vare i timmerskogen hela´n vintern, så ja ä le fläsk!!!!”

Delsbostintan tillsammans med skådespelaren Anders de Wahl, Skansen, Stockholm 1 januari 1945. Foto: Upplandsmuseet.

Skansen, Delsbobröllopet, Sept 1929 I en grupp t h står: Finn-Jonke, Gawell-Blumenthal, Ida; Hillgren, Bror; Härdelin, Sven; Härdelin, Thore; Winblad von Walter, Fredrik. Foto: Nordiska Museet.

KAROLINSKA MUNDERINGAR – STORA NORDISKA KRIGET

”Något om de trupper som uppbringades i dåvarande Västernorrlands län under det stora nordiska kriget och deras mundering”.

av Anders Larsson, författare till boken ”Karolinska uniformer och munderingar åren 1700 – 1721 samt vissa handgrepp och exercis”

Det kan vara av intresse att närmare undersöka hur uniformeringen under det Stora nordiska kriget såg ut och då närmast för de trupper som hade sin bas i det dåtida Västernorrlands län och i synnerhet de som uppbringades i landskapen Hälsingland och Gästrikland. Det fanns även Allmogeuppåd i området, men jag har valt att fokusera på förband med reglementerade och enhetliga uniformer.

Karolinskt infanteri avlossar en salva. Detalj ur fantasi av Rommel (Krigsarkivet)

Då djuplodande beskrivningar av samtidens uniformer, materiel och vapen tenderar att ta allt för många sidor i anspråk, har jag valt att fokusera på vissa årtal där informationen i källorna är rikare. Vill man fördjupa sig mer i material, knappantal och annat som rör de svenska munderingarna från tiden så rekommenderar jag boken *”Karolinska uniformer och munderingar åren 1700–1721”* där jag djupdyket i ämnet på ett mer detaljerat sätt. De förband och regementen jag fokuserat på i den här texten är Hälsinge tremänningsbataljon, Västernorrlands Änterkarleregemente samt Båtsmännen under Västernorrlands 1:a kompani.

HÄLSINGE REGEMENTE

Chefer: Göran von Knorring 1700 (fången vid Ljesna), Gideon Fock 1708, Reinhold Henrik Horn (int.) 1710, Lorentz von Numers (int.) 1717.

Regementet bestod år 1717 av Regementsstaben, Livkompaniet, Överstelöjtnantens kompani, Majorens kompani, Arbrå kompani, Delsbo kompani, Alfta kompani, Ovansjö kompani, Järvsö kompani.

Kompanifana för Helsinge Regemente 1686 (Krigsarkivet. Ritning vapensida.)

LANDSKAPSREGEMENTETS UPPDRAG UNDER KRIGET I KORTHET

Regementet tillhörde ett av landskapsregementena i riket som aktivt segrade och blödde på otaliga krigsskådeplatser under kriget och då både med stora segrar som vid Gadebusch år 1712 och tunga förluster som vid Tönningen 1713.

Trupprörelserna började med att ett av Hälsinge regementets ordinarie bataljoner redan hösten år 1699 överfördes till Finland och därifrån år 1700 vidare till Estland. Regementets andra bataljon överfördes hösten år 1700 till Livland. Vid marschen mot Ukraina tillhörde Hälsinge regemente Lewenhaupts armé. Regementet som under marschen led stora förluster införlivades därför med Dalregementet. Efter förlusten vid Poltava gick svenskarna i rysk fångenskap. Den del av regementet som var kvar i Livland tillfångatogs vid Reval år 1710. Det i Sverige nyuppsatta regementet marscherade först till truppsammandragningen i Jämtland/Härjedalen men följde sedan Stenbock till Tyskland år 1712 och tillfångatogs efter kapitulationen vid Tönningen. Regementet nyuppsattes återigen och följde år 1718 med general Armfelt på det ödesdigra fälttåget till och från Trondheim.

Vad gäller Hälsinge regementes uniformering och mundering så skiljer den sig inte avsevärt mot andra landskapsregementen från den tiden. Uniformerna kom, som i de flesta krig som varar länge, att med tidens gång utvecklas. För

den här epoken innebar detta att man började fästa upp rockskörten, dra ned på antalet knappar, sätta upp sidorna på hatten så att den blev karakteristiskt trekantig samt att man mer och mer började nyttja bajonetten. Bajonetten delades främst i början av kriget ut till regementens grenadjärer. Vad gäller huvudbonaden ”karpus” och vapnet pik, så kom dessa, trots att vissa regementschefer helt ville övergå till hatt och musköt, att användas hela kriget igenom. I det här fallet hade regementscheferna en mäktig antagonist i Karl XII som vurmade för både ”karpusen” (fast den var dyrare) och piken kriget igenom.

En typisk officersuniform från tiden även om just denna saknar den vanliga kragen och har gula uppslag.
C.W. Drakenhielms rock och hatt från år 1718 (Ludgo kyrka).

Vad gäller uniformeringen skulle Hälsinge regementets överofficerare bära en uniform som de bekostat själv, vilket naturligtvis kunde ge den effekten att vissa olikheter uppstod dem emellan. I en kunglig order från slutet av 1600-talet bestäms att uniformeringen officerarna emellan vid de olika regementena skulle vara av samma modell. *”Frihet betr. Kostbarhet och värde hos parad- och tjänsteklädning samt munderingar för att distingera sig från sina underhavande officerare, men alla officerare och underofficerare skola ha lika kläder och alla skola ha blå rock skuren efter samma fason nämligen smala i livet och vidare nedtill med små uppslag”*. Till den vanliga rocken skulle de också skaffa sig en paradrock med guldgaloner som motsvarade officersgraden och en halskrage (ringkrage) kring halsen som också den motsvarade graden. När regementet bröt upp i fält skulle de också ha en slät grå rock. Till beväpning skulle de skaffa sig en *”glatt bössa”*, en halvpik samt en värja med förgyllt fäste.

Ser vi till Hälsinge regementes uniform före fälttåget till Norge år 1718 hade regementets underofficerare följande uniform år 1716: Hatt med silvergalon, blå klädesrock fodrad med blå boj, skinnbyxor [1], tröja, gehäng, handskar, svart halsduk, värja, skor med spännen.

Regementets korpraler och meniga bar år 1716: En svart filthatt med gult snöre, en blå klädesrock underfodrad med gul fodeboj och tennknappar, en blå klädeskappa fodrad med gul foderboj och ett stort och ett litet spänne, en blå och två vita halsdukar, två skjortor, en skinntröja, ett par skinnbyxor, ett par gula strumpor och ett par gula knäremmar, ett par kommishandskar, ett par buntlädersskor med mässingssöljor (kommisskor) och ett lädergehäng med mässingssölja. I gehänget bar man en värja av manskapsmodell och en bajonett.

Halsduk i crepon funnen i massgravarna i Handöl (Jämtland) efter fälttåget år 1718-19

Hautboisterna, trumslagarna och piparna skulle på sina livrockar även ha breda och smala snören. [2]

Släpmunderingen bestod samma år av: Grå vadmalsrock, tröja, byxor, livstycke, skjorta, halsduk, grå stickstrumpor, grå damasker, vadmalsstrumpor, läderskor. [3]

Ser vi vidare på regementets uniformer efter Armfeldts fälttåg 1718–19 så bar regementets underofficerare år 1721: Hatt med silvergalon, blå klädesrock fodrad med blå boj, blå klädesbyxor, blå väst med lärftfoder, gehäng, handskar, blå redgarnsstrumpor, värja, skor med spännen, buldansdamasker *”som de själva betalt”*.

Regementets korpraler och meniga bar år 1721: En svart filthatt med vitt snöre, en blå klädesrock underfodrad med gul fodeboj och tennknappar, en blå klädeskappa fodrad med gul foderboj och ett stort och ett litet spänne, en blå och två vita halsdukar, två skjortor, en blå klädesväst fodrad med lärftfoder, ett par blå klädesbyxor, ett par gula strumpor och ett par knäremmar med spännen, ett par kommishandskar, ett par buntlädersskor med mässingssöljor (kommisskor) och ett gult gehäng med mässingssölja, en kopparflaska. I gehänget bar man en värja av manskapsmodell.

Värja m.1685 för infanteriet, en s.k. kommisvärja. Foto Armémuseum

Gevärssorterna under regementet var sådana att alla soldater, underofficerare, officerare, spel med mera under regementet bar värja av olika modeller beroende av rang. De soldater som hade en flintlåsmusköt hade till denna fått ut en bajonett.

Musketerarna som hade en flintlåsmusköt, bar även en ordinarie gul bantlärrem, en bantlärtaska, ett smörjhorn, fängnålar, ett kruthorn, en krutpung, en låsbetäckare och ett musköthölster.

Grenadjärerna hade, till skillnad mot musketerarna: ett grenadjärbantlär, en grenadjärsbantlärrem och en luntbetäckare. De bar även en granatväska till granaterna.

Pikenerare bar värja och pik. I Norge år 1718 gavs efterhand, som manskapet blev sjuka, de friska pikenerarna musköter som togs från de sjuka musketerarna. Efterhand (november 1718) kapades även pikarna ned för att underlätta och effektivisera transporterna, men man tog reda på doppskorna och spetsarna som var av järn. De omnämns därför i rullan från 1720 som *”nya pikar”*.

Trumslagarna bar en trumma hängande i en trumrem.

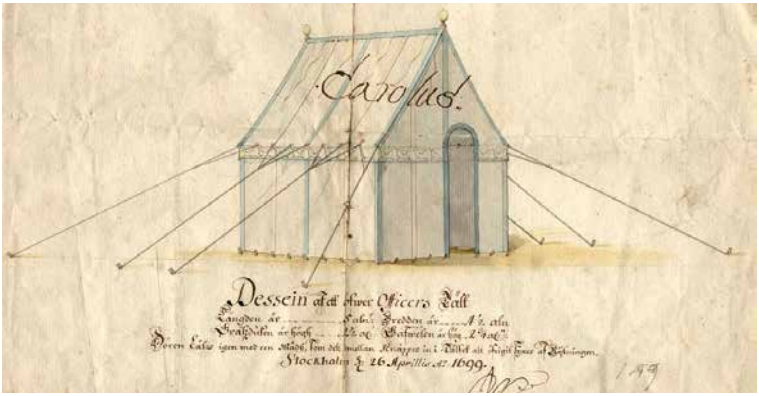
Piparna hade två olika pipor. En s.k. marschpipa och en reveljpipa.

Underofficerarna skulle bära underofficersvärjor och i förekommande fall kurzgevär. [4]

Hautboisterna som tillsammans bildade *”ett band”* spelade antingen på en hautbois (oboe) eller dulcian (fagott).

Inför fälttåget år 1718 önskade Lorentz von Numers: 384 granater för de 96 grenadjärerna vid regementet, samt 81 000 rännekulor och 16 200 passkulor, 1 800 st. flintstenar samt krut för alla musketerare och grenadjärer. [5]

När musketerarna under regementet laddade musköterna med rännekulor (hagel) så laddade man dessa år 1713 med 5 rännekulor, men år 1716 med 6. För vapenvården inskaffades bomolja (Baumöl) som är sista pressningen i framtagningen av olivolja.

Officerstält, ritning år 1699 (Stuart)

Bland ”Förnödenheterna” för Hälsinge regemente åren 1715–19 fanns bland annat:

- 4 fanor.
- 8 ammunitionsvagnar.
- 1 kassavagn.
- 4 fältkistor.
- 32 musketarbaracker (tält för musköterna).
- 244 musketerartält (tält för manskapet). *”244 st. musketerartält med blå lärft till flammor uppepå och frammantill med regementets och kompaniets hemby och nummer med svart eller annan beständig oljefärg anstrukna”.* [6]
- 5 stålkvarnar.
- 7 handklövar.
- 200 rotyxor.
- 200 rotkittlar.
- 200 rotesäckar av blaggarn.

I regementstrossen för Hälsinge regemente åren 1715–19 fanns bland annat:

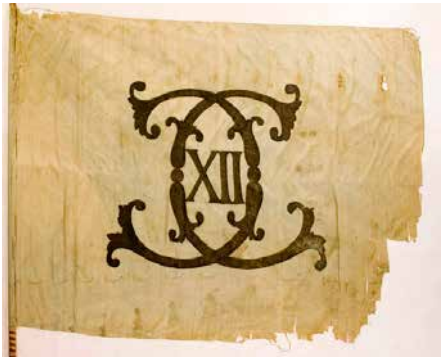
- 224 trosshästar (år 1719).
- 2 kvarnvagnar med tillbehör.
- 8 sjukvagnar med allt tillbehör.
- Selar och tömmar.
- 19 kusksadlar med tillbehör.
- 64 packsadlar med tillbehör. *”Turkiska packsadlar med dess remtyg samt bukgjordar”.*
- 32 vattusäcksadlar.
- 64 vattusäckar med dess ringar och hakar.
- 32 vattenkannor.
- 128 brödkistor med kalvskinn överdragna och med järn beslagna.
- 16 sågar.
- 16 timmermansyxor.
- 26 timmermansborrar.
- 64 järnskyfflar.
- 32 hackor med pikar.
- 5 skohamrar.
- 10 hovtänger.
- 64 skrapor.
- 235 betsel.
- 239 omgångar hästskor med dubbar.
- 16 krut- och kulsäckar.
- 300 skruvjärn.

HÄLSINGE TREMÄNNINGS-BATALJON

Helsinge och Gästrike (Västernorrlands läns) tre- och femmänningar.
Chefer: Carl Björnberg 1700, Mikael Planting-Bergloo 1709, Jean Henrik Böckler 1710, G. R. Skogh 1718.

BATALJONENS SAMMANSÄTTNING UNDER KRIGET

Bataljonen var ett s.k. männingsförband som efter krigsutbrottet sattes

Kompanifana för Hälsinge tremänningsbataljon år 1711 (armémuseum) Fana av blå sidentaft med

ordinarie regemente lämnat landskapen för fälttåget på kontinenten. Efter krigsutbrottet år 1700 beordrades därför från Kongl. Maj: t att en extra bataljon skulle sättas upp i Västernorrland. Det var, enligt ett kungligt brev år 1701, tänkt att bataljonen skulle bestå av tremänningar från Hälsingland, Gästrikland och Jämtland. Till en början kom dock bataljonen att endast bestå av 400 tremänningar från Hälsingland och Gästrikland, men utvidgades år 1702 med 240 femmänningar.

Parallellt i Jämtland utökades 1703 det ordinarie Jämtlands dragonregemente med 250 man fyrmänningsdragoner.[7] Fyrmänningsdragonerna var fördelade på två kompanier och kom, precis innan de hamnade under Hälsinge tremänningsbataljon, att 1710 bli beridna.[8]

Fyrmänningsdragonerna separerades år 1711 från Jämtlands dragonregemente och underställdes i stället chefen för Helsinge tremänningsbataljon. I en Generalmönsterrulla från den 21–22 september 1711 står: *”uppå Överlöjtnanten välborne Jean Hindrich Böcklers i Nåder anförtrodde 3:4:5 mans Bataillon till häst och fot. Livkompani, Arbrå, Ljusdal, Ockelbo, Forsa, 1:a kompaniet dragoner, samt 2:a kompaniet dragoner”.*[9]

Bataljonen omfattade vid tillfället:
Infanteristaben: 13 man.
Livkompaniet: 107 nummer, 9 man befäl, 2 man spel.
Arbrå kompani: 106 nummer, 9 man befäl, 2 man spel.
Ljusdals kompani: 107 man, 8 man befäl, 2 man spel.
Ockelbo kompani: 106 man, 9 man befäl, 2 man spel.
Forsa kompani: 107 man, 9 man befäl, 2 man spel.
1 kompaniet dragoner: 125 man, 7 man befäl (förare, rustmästare och trumslagare saknas).
2 kompaniet dragoner: 109 man, 7 man befäl, 2 man spel.

I ett kungligt brev från den 28 december 1715 står det vidare om bataljonen: *”Den stående bataljonen såsom en särskild bataljon under befäl av chefen för Hälsinge regemente i hemorten och i Jämtland till gränsens tryggande”.*

Bataljonen benämndes dels som Hälsinge och Gästrike tre- och femmännings samt Jämtlands fyrmännings bataljon, dels som Västernorrlands och Jemtlands tremänningar.

Bataljonen upplöstes efter katastrofen på fjället år 1719 och delades upp mellan Helsinge och Jämtlands regementen.

BATALJONENS UPPDRAG UNDER KRIGET

Bataljonen höll sig som planerat i närområdet, och skulle komma att marschera fram och åter mellan östkusten och Jämtland/Härjedalen beroende av var fienden för tillfället misstänktes framrycka. År 1704 ville chefen för *"Westernorrlands bataljon"* hålla ett kompanimöte och öva truppen på Mohed [10], och 1706 är rullan för fyrmänningsdragonerna efter många protester bland allmogen i Jämtland komplett. Efter Danmarks krigsförklaring (återigen) 1709 blev stora styrkor förlagda till bl.a. Härjedalen. I Sveg och omgivande byar låg flera kompanier och, som exempel, var befälhavaren Böcklers kompani förlagd till Äggen. I Långå låg fyra kompanier samt en beriden styrka från Jämtlands dragoner. [11]

På våren 1710 blev det nödvändigt med snabba åtgärder och 150 man skickades till Härjedalen där större delen av förbandet som förstärkning blev förlagda i Långå skans, en mindre styrka placerades i Sveg för bevakning av Kronomagasinen på orten. Rörliga stridskrafter sammandrogs samtidigt på bägge sidor Kölen, så att i augusti 1710 fanns i Härjedalen inte mindre än 1800 man med 8 fältkanoner, med huvudförsvaret koncentrerat till Långå skans. På norsk sida, i Rörostrakten, var styrkan 1000 man infanteri, 4 dragonkompanier och något artilleri. Ofarliga gränsintermezzon i området var de enda händelserna. [12]

Det användbara manskapet i Härjedalen bestod 1710 av 556 man, rustade med bössor, ammunition och bardisaner. I september 1711 trummades närmare 3 000 man infanteri och närmare 400 kavallerister (Jämtlands kavallerikompani 150 man och Jämtlands fyrmänningsdragoner 250 man) ihop i Jämtland-Härjedalen. Därav var 92 dragoner avdelade till det fasta försvaret av Långå skans och 50 man till bevakning av Kronomagasinet i Sveg.

Ett svenskt infall i Norge planerades 1711, men väderleken satte stopp med snö och missväxt som följd, [13] när gränstrupperna samma år skingrades kommenderades *"Hälsinge regemente till Pommern och det extraordinarie krigsfolket (3-männingarna) till flottan och artilleristaten så att nu endast 10 man finns kvar* (år 1715)". [14]

"De beridna fyrmänningsdragonerna från Jämtland "avhästades" 1712 och ingick därefter som två infanterikompanier i tremänningsbataljonen. [15] Av 1713 års rulla framgår att bataljonen *"aftågade till Defension wid Uplands och Roslags skären"*, vilket senare resulterar i anteckningar i rullorna som till exempel: *"Commendering på Gallejerna"*, *"rymt under marschen til Åhland"*, *"rymt 1712 till Norje"* etc.

---

[10] Krigskollegii brevböcker 1704 (1217).

[11] Bergström, Magnusson och Raihle. Härjedalen, Natur och kulturhistoria 1991 s. 82.

[12] Bromée. En bok om Sveg och Härjedalen s. 38-39. Även källan Odhner s. 219 och Festskriften till Erik Festin bla.

[13] Bromée. En bok om Sveg och Härjedalen s. 38-39. Även källan Odhner s. 219 och Festskriften

I de norska förhören med några av desertörerna 1713 kan man läsa om bataljonen, dess uppkomst och detaljer kring den Jämtländska armén dessa år och kanske framför allt varför tolv jämtar valde att desertera till Norge efter att de hamnat under en annan regim med hårdare befäl. Norrmännen hade en punktlista på 21 frågor till desertörerna. Bland annat frågor som hur stämningen var i landet, hur stark den svenska armén i Jämtland var och var Karl XII:s uppehållsplats fanns belägen, och så vidare. Anledningen, som desertörerna vid Jämtlands fyrmänningar enligt förhören anger som skäl för rymningarna, var att deras privilegier i kontraktet med kronan stipulerade att de endast skulle behöva försvara gränsen mot Jämtland, men att de 1713 av bataljonsledningen tvingades marschera till Gävle med bakbundna händer. Man läser mellan raderna att dragonerna ansåg att bataljonens befäl var hårda och orättfärdiga. [16]

Fyrmänningarna och den enrollerad allmogen gavs 1715 i uppgift att genom patrulleringar på skidor bevaka gränsen i Jämtland och Härjedalen, samt att själva skaffa sig uppehälle på plats. [17] Bataljonen följde sedan år 1718 armén och general Armfelt på det ödesdigra fälttåget till Trondheim. Efter bataljonens stora manskapsförluster i början av 1719 införlivades de återstående mannarna i dels Hälsinge- dels Jämtlands regemente.

Uniformeringen för männingsbataljonen var inte så modern som den var för det ordinarie Hälsinge regemente, men inför fälttåget 1718 så var skillnaden kanske som minst under hela kriget: Underofficerarna vid Hälsinge tre- och femmänningsbataljon hade 1717: Svart hatt med silvergalon, svart halsdsduk, blå klädesrock med mässingknappar och blått bojfoder, byxor, strumpor, skor utan spännen, handskar samt gehäng med sölja.

Uniformeringen för meniga vid Hälsinge tre- och femmänningsbataljon 1717: Full ny mundering med svart hatt med gult snöre, blå kappa, blå klädesrock med tennknappar, gult foder och uppslag, svart halsduk, skinnbyxor, skinntröja, gula ullstrumpor, buntläderskor med spännen, handskar, gehäng med sölja.

Uniformeringen för meniga vid Jämtlands fyrmänningsdragoner var densamma 1717, Det hade tidigare, 1706, noterats följande munderingspersedlar som saknade hos en del av mannarna: Bantlärrem, smörjhorn, halsduk, tröja, byxor, ränsel, gehäng, 2 st. skjortor, strumpor, knäband, skor med spännen. [18]

Alla soldater, underofficerare, officerare, spel med mera i bataljonen bar en värja. De soldater som hade en flintlåsmusköt hade dessutom en bajonett till densamma.

Musketerarna som hade en flintlåsmusköt, bar även ett ordinarie bantlär, ett smörjhorn, fängnålar, ett kruthorn, en krutpung, luntbetäckare, bajonett och ett musköthölster.

General C.G. Armfeldt Chef för den Jämtländska armén 1718

Grenadjärerna hade, till skillnad mot musketerarna: Grenadjärbantlär, Grenadjärsbantlärrem. De bar även en granatväska att förvara granaterna i.

Pikenerare med pik.

Trumslagarna en rem med trumma.

Piparna med två olika pipor. En s.k. marschpipa och en reveljpipa.

Underofficerarna hade i förekommande fall underofficersvärjor [19] och kurtzgevär.

Inför fälttåget 1718 begärde man nytt gevär för Hälsinge tremänningsbataljon då mycket var trasigt eller på annat sett felande. [20] Man begärde även granater för 4 kompanier och de 48 grenadjärerna. [21]

Fyrmänningsdragonernas beväpning, som dels var gammal dels saknades helt, kom att bli en långdragen historia fylld av återkommande önskemål i de brev som skickades till militärledningen. Det skulle dröja tills dragonerna tilldelades en reglementerad beväpning. Enligt ett förslag från 1703 skulle fyrmänningarna utrustas med värjor, luntmusköter och pikar, men några pikar verkar det aldrig ha levererats till truppen då man år 1706 endast önskade *”250 nya flintgevär med bajonetter till fyrmänningsdragonerna, lika som för ordinarie dragonerna”*. Man hade då sedan tidigare *”flint-hakar”* med en annan kaliber. Men något resultat av de framförda önskemålen syns inte i handlingarna då man 1708 fortfarande äskade 250 luntmusköter till fjärdemännen.

År 1710 ville man ändra beväpningen på kompanierna från musköter till flintlåskarbiner för de 250 man fyrmänningar som då skulle göras beridna. Fortfarande 1718 talas det om att beväpningen var dragonmusköter och bajonetter vid kompanierna.

”Förnödenheterna” vid bataljonen året 1712 bestod bland annat av: Fältkistevagn och fyra fanor [22], tält, kittlar och ammunitionsvagn.

En mörkblå kompanitrumma (stomme) med Karl XII:s namnchiffer mot vit sköld (snören mm senare). Ovan chiffret en stor krona i guldockra med vita pärlor. Trumman har senare nyttjats som sädesmått hos en bonde i Hälsingland. Den saknar landskapsvapen som de bevarade landskapsregementenas trummorna målades med, varför den förmodligen tillhört något annat förband från början av 1700-talet. Ett *”möjligt”* sådant förband skulle tex kunna vara Hälsinge tremänningsbataljon där flera landskap var representerade. I den typen av förband och på deras trummor brukade man i stället måla Carl XII:s monogram.

Kompanitrumma

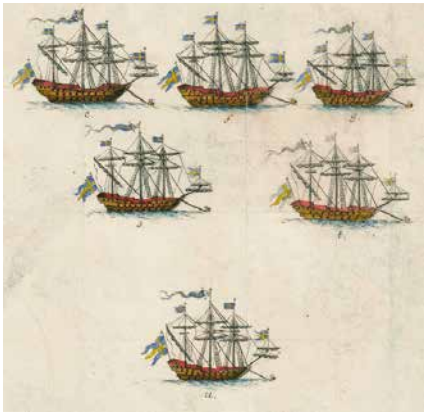
VÄSTERNORRLANDS ÄNTERKARLEREGEMENTE

Västernorrlands Änterkarleregemente stod under flottans ledning och var ett marinregemente och truppen kan väl därför måhända kallas för marinkårssoldater, även om termen är av modernt snitt. Regementet sammansattes av fyra halva norrlandskompanier. Ordern från den 22 november 1717 löd; *”och som vi befalt at detta regemente och bataljon skall munderas, bewäras och övas som ett infanteriregemente”*. När mundering beställdes år 1718 var regementet bemanningstal 1 424 man.

Uniformeringen för underofficerarna vid Västernorrlands Änterkarleregemente 1718 var: En hatt, en blå klädesrock fodrad med röd friserad boj och med röda klädesuppslag, en väst med försilvrade västknappar, ett par röda strumpor. Livgehäng.

Uniformeringen för meniga vid Västernorrlands Änterkarleregemente 1718 bestod av:

En blå klädeskarpus fodrad med röd foderboj, en svart lärfthalsduk, en blå klädesrock fodrad med röd foderboj och röda klädesuppslag, en väst med mindre mässingsknappar, ett par knäremmar av oxläder med mässingssöljor, ett par tyska kommisskor med mässingsspännen, ett par handskar, ett helskuret gehäng med sölja, en bantlärrem med vidhängande kruthorn, smörjhorn och fängnålar och till denna en grenadjärtaska (ammunitionsväska) samt en muskötrem med spännen. [23]

Fartyg ur den svenska flottan år 1705 (Krigsarkivet)

Beväpning vid regementet var värja och musköt där underofficerarna bar *”Helgjutna värjor med mässingsfäste”*. [24]

BÅTSMÄN VÄSTERNORRLANDS 1:A KOMPANI 1698

Västernorrlands 1:a kompani 1698:

Gästrikland

Gävle stad, Walbo socken, Hille socken, Hamrånge socken.

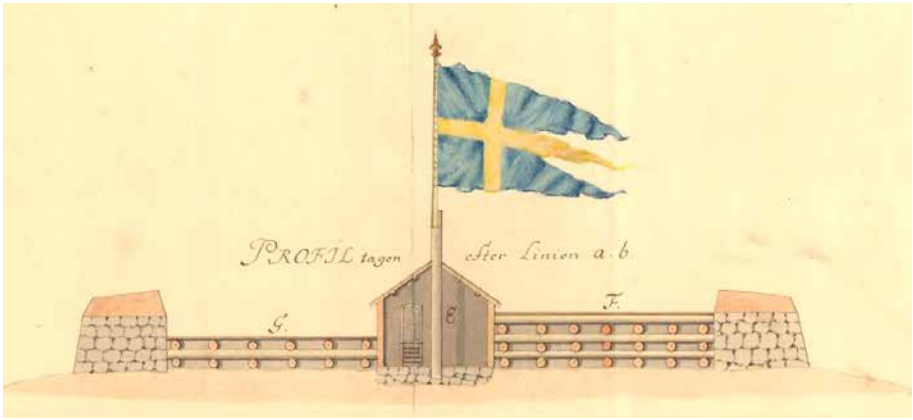
Hälsingland

Söderhamns stad, Skog socken, Söderala socken, Norrala socken, Trönö socken, Hudiksvalls stad, Enånger socken, Njutånger socken, Tuna socken, Adnor socken, Hög socken, Rogsta socken, Hermånger socken, Jättendals socken, Knapps socken mm Medelpad etc.

Uniformeringen för båtsmännen vid Västernorrlands kompani år 1692 bestod av: En del goda hattar, en del mössor (skotthatt, karpus, hatt, mössa). Grå vadmalsrock. Tröja och byxor av hälsingebuldan. [25] Lägger man till detta informationen från Roslagens båtsmanskompani år 1718 var den grå vadmalsrocken underfodrad med blaggarnsväv och hade stora tennknappar. Till detta även marschskor, tyska skor, ullstrumpor och skjortor. [26]

[23] Västernorrlands Änterkarleregemente. Stora nordiska kriget. Övriga likvidationer. SE/KrA/0090/III/1, bildid: A0065504_00052.

[24] Krigskollegii brevböcker 1720 (7429).

Fredriks skans år 1728 (Krigsarkivet)

År 1676 fastställdes det att båtsmännen skulle äga en hängmatta. Båtsmännen skulle dessutom värma sig med ett rya-, vep- eller ylletäcke. Indelningsbåtsmännen i Blekinge skulle år 1683 årligen erhålla; 1 vadmalsklädning, rock och byxor, underfodrade med blaggarn. 1 par strumpor, 1 par skor, 2 skjortor av hamplärfts blaggarn, 1 blå mössa och 1 par skor istället för halvstövlar. [27] År 1690 skulle städernas båtsmän bära en blå klädesklädning samt en blå mössa eller skotthatt. Båtsmännen skulle inte delta i parader. [28]

Pistol m.1683 med snapplås för sjöstaten. Foto Armémuseum. AM.035583

För vidare läsning om dessa förband, deras historia och uniformering så rekommenderar författaren:

- Bellander, Erik. Dräkt och uniform. Norstedts Förlag 1973.
- Hansson, Anders. Armfeldts karoliner. Prisma förlag 2003.
- Larsson, Anders. Karolinska uniformer och munderingar åren 1700–1721. Jengel Förlag 2022.
- Norrby, Jonas. Med Hälsinge regemente i Norge 1718 (finns på nätet).
- Wrangel. Kriget i Östersjön 1719–1721. Wilhelmssons boktryckeri, Stockholm 1906.

SOLDATROTAR I RICKEBO, BOLLNÄS SOCKEN SAMT ÖJE I JÄRVSÖ SOCKEN

av Ingrid Belfrage

Vill man följa soldaterna och rotarna som tillhört Helsinge regemente genom århundrandena har det tidigare inte varit så lätt. Numera är många arkiv tillgängliga digitalt och då öppnas nya världar för forskare inom bland annat det militära området. Samtidigt sker förändringar från tiden för Helsinge regementes bildande och framåt. Kompaniernas geografiska områden förändrades med tiden. Skatterna för olika ändamål skulle tas in till kronan och därmed beräknas. Inte minst ställde alla krigen återkommande krav på nya soldater och finansiering. Befolkningsökningen under 1800-talet i Sverige ställde krav på jordbrukets efffektivisering. Lantmäteriets historiska kartor är ett arkiv som är tillgängligt för alla och som kan ge den som söker information väldigt många olika uppgifter om var de olika soldatrotarnas mark var belägna. Även häradsrätterna i de olika socknarna innehåller intressant information om soldaterna och rotarna. Den finska invandringen till Sverige främst under 1600-talet ger oss informationen att det ofta fanns många soldater från våra finnskogar. Sockenstämmoprotokollen berättar om rekrytering av soldater, skjutsar till övningar och olika arbeten osv. Boupptecknings som numera är tillgängliga digitalt är en källa som berättar om soldaternas ekonomiska ställning. I olika emigrantregister finns uppgifter om soldater, även om det inte är särskilt vanligt att dessa emigrerar. Däremot kan man finna emigranter i deras familjer.

I den här artikeln har jag tagit fram två exempel på soldater och deras rotar från Helsinge regementes rekryteringsområde. Dessutom exempel på de olika arkiv som finns tillgängliga förutom de som primärt har fokus på det militära området, samt det man hittar i krigsarkiven. Min förhoppning är därför att den här artikeln kan bidra till att även läsarna av Bocken hittar källor som berättar om soldaterna och rotarna inom Helsinge regementes geografiska upptagningsområde. Generalmönsterrullorna hos Riksarkivet är numera tillgängliga digitalt; en viktig primär källa. Regementets soldater mönstrades vart tredje år. Har man ett abonnemang på Arkiv Digital kan man också söka i ”generalmönsterrullor” på många olika sätt. Dessa är ofta en bra väg in i soldatforskningen eftersom de berättar om vilka gårdar som bildade en rote tillsammans och därmed finansierade en soldat.

Jag har valt att studera en by i Bollnäs finnskog, Rickebo och i Järvsö socken byn Öje för att belysa de källor som berättar om soldaterna och rotarna i de båda byarna.

RICKEBO I BOLLLNÄS FINNSKOG

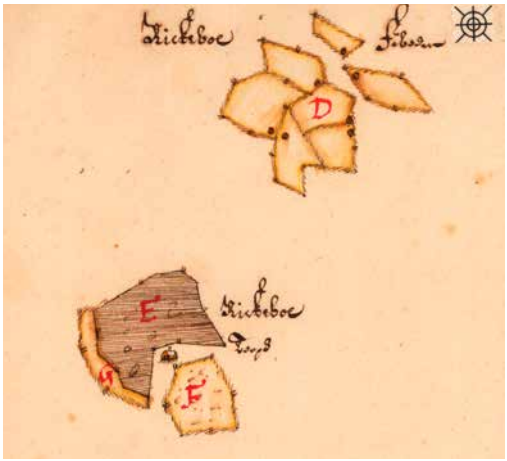
Det finns en särskild bok över Bollnäs finnskogs alla byar, ”Släktbok för Bollnäs finnskog Annefors och Katrinebergs församlingar, av Sven-Erik Sundqvist”, Den innehåller en beskrivning av alla som har bott där och som finns redovisade i de båda socknarnas kyrkoarkiv. Kyrkoarkiven i allmänhet finns digitalt hos Riksarkivet och kan läsas utan kostnad. Boken enligt ovan finns att köpa av släktforskarföreningen, ”Släkt och bygd i Bollnäs”. Det finns sex upplagor av densamma. Det första husförhöret i Rickebo enligt boken ägde rum 1739 och då bodde en enda familj på platsen, förutom änkorna till avlidna soldater.

Utdrag ur Min karta, Lantmäteriet. Byn Rickebos geografiska placering.

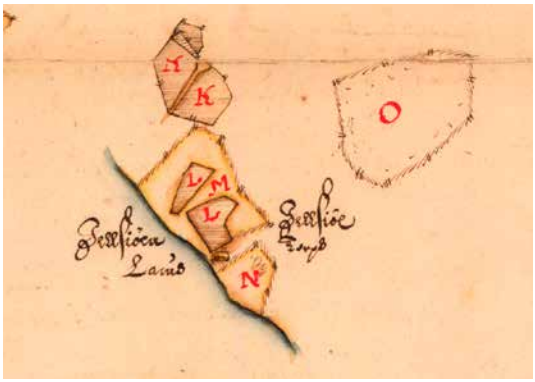
Den första skogsfinnen i Rickebo hette Mats Ericsson och ska ha varit bosatt på Rickebo nr 1 från mitten av 1600-talet. Granne med hans torp fanns Rickebo fäbodar och Drängbergsbo där det tidigt fanns soldater bosatta. Mats Ericsson finns med i mantalslängden från 1642. Det är också första gången som Rickebo finns med i mantalslängderna från Bollnäs socken. Den 2 september 1666 blev torpet skattlagt. I 21 år bodde Mats Ericsson på platsen utan att betala skatt till kronan. Däremot hade han i socknen bidragit till de militära kostnaderna i nio år utan att ha ingått i någon soldatrote tillsammans med någon annan gård i socknen.

Lantmäteriets historiska data har två kartor från 1672 som beskriver byarna på Bollnäs Finnskog däribland Rickebo, Rickebo fäbodar, Gällsjö och Drängbergsbo. De två torpen Rickebo 1 och Gällsjö 1 skulle tillsammans under 1600-talet och en bit in på 1700-talet stå för soldatroten no. 130 under Alfta kompani i Bollnäs socken.

Utdrag ur Lantmäteriets historiska kartor, Bollnäs 21-boj-16, 1672. Rickebo torp.

Rickebo torp skattade 4 öre:
E = Utsår årligen på sitt åkerstycke 2½ tunnland, F = Hö av en hårdvallsäng är 4 tunnland, G = ”Noch” av en annan äng dito 2 hölass ”Till detta torp är samma lägenheter som förbemälte fäbodar. Dessutom gott fiskevatten och en liten mjölkvarn.” D = ”Rickebo fäbodar äro sju i bolaget.” ”Bekomma tillhopa hö av deras hårdvallstäkter 8 hölass. Härtill är gott mulbete, timmer, näver och fällningsskog. Svedja själva och hava svedjat så mycket de förmått, förutom det de hava försålt till finnarna. Fäboden tillhörde byn Herte.”

Utdrag ur Lantmäteriets historiska kartor, Bollnäs 21-boj-16, 1672. Gällsjötorp.

Gällsjötorp skatt 4 öre:
K = Utsår i det norra gärdet ena året 1 tunna, L = Andra året i södra gärdet ½ tunna, M = Hö i det södra gärdet 4 hölass, N = N och i en annan täkt 2 hölass, O = Är en oduglig myra vilken finnen haver.

Utdrag ur Lantmäteriets historiska kartor, Bollnäs 21-boj-16, 1672. Drängbergsbo fäbodar.

Drängbergsbo:
C = Drängbergsbo fäbodar som är granne med Rickebo

Folkmängden 1694–1950 i Rickebo, Drängbergsbo och Gällsjön enligt Sven-Erik Sundqvist släktbok med kompletteringar för åren 1931 och 1950 enligt församlingsboken. Bollnäs kyrkoarkiv:

År	Rickebo	Drängbergsbo	Gällsjön
1694	11	-	7
1739	18	13	19
1748	17	11	23
1760	24	12	23
1777	21	16	27
1788	19	17	30
1800	24	14	25
1806	30	9	20
1816	37	7	15
1824	39	6	15
1831	33	10	29
1841	37	24	28
1851	40	35	25
1861	39	22	29
1871	30	15	30
1881	42	16	40
1891	52	7	26
1901	61	11	27
1921	43	7	19
1931	52	4	6
1950	8	0	6

På 1930- och 1940 talet lämnade många byn. Numera finns det inga permanentboende kvar i Rickebo.

Den sista familjen som bor i Drängbergsbo är änkan Anna Ling med sina barn. Anna avlider 1939 och hennes tre yngsta barn flyttar mellan 1944 och 1945. Därefter återstår det ingen som varit skriven på platsen.

I Gällsjön fanns 1881 flera hushåll, bland annat arrendator, husman, torpare och sågarbetare. Där finns permanentboende kvar.

SOLDATER I RICKEBO ENLIGT KYRKOARKIVEN

De första soldaterna i Rickebo:

Namn	Nr	Född	Plats	Död
Johan Mattsson Giös	130 Alfta komp	166?	Björneborg	-
Anders Lindberg	-	168?		-
Lars Andersson Björn	-	167?		1718?
Per Styfvert	-	168?		1718?
Daniel Andersson Gråsten	116 Alfta komp	169		1718
Per Jakobsson Hallberg	130 Alfta komp	1703	Västerås	173?
Anders Larsson Röstberg	95 Bollnäs komp	1706		1742

Två av barnbarnen till skogsfinnen Mats Ericsson blev soldater. En var Lars Andersson Björn, han överlevde inte fälttåget i Norge 1718. Mats Andersson Lindqvist överlevde och bosatte sig i närheten av Rickebo, närmare bestämt i Drängbergsbo, där han avled 1756.

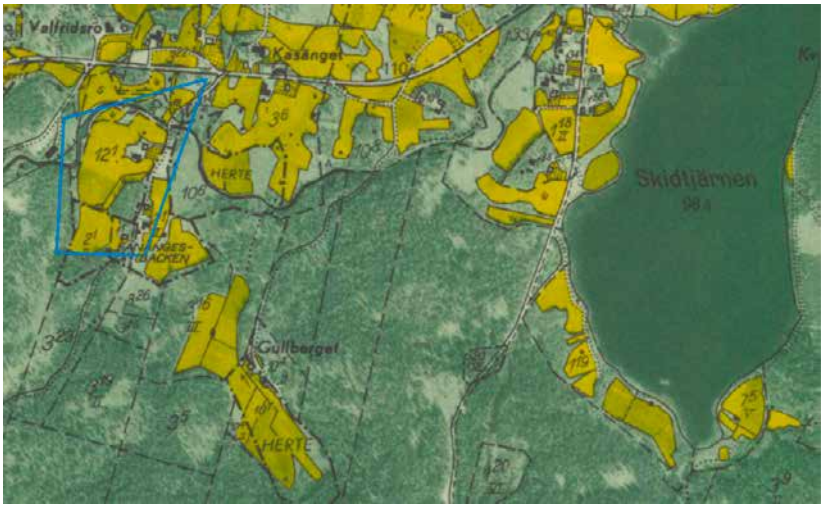
Johan Mattsson Giös bodde på roten 130 men var sannolikt född i Björneborg. Det fanns under samma period förutom Johan även andra soldater bosatta i Rickebo; det var Anders Lindberg, Per Styfvers (gift med Mats Ericsson barnbarn Sara) samt Daniel Andersson Gråsten. Samtliga förutom Johan är antecknade som avlidna 1718. Gårdarna som ansvarade för roten nr. 130 var Rickebo 1 och Gällsjön 1. Däremot bosatte sig soldaterna i roten nr. 160 i andra byar, byn Rickebo överförs under 1800-talet i stället till två andra soldatrotar. Det var rotarna 116 i Alfta kompani och 95 i Bollnäs kompani. Under slutet av 1800-talet förekommer det ytterligare en kombination av soldatrotar där Rickebo utgör en av gårdarna i soldatroten nr. 82, som omfattar Finnfara nr. 3 och 4, Rickebo nr. 1, Vittsjön nr. 1 och Bocksjön nr. 1. I generalmönsterrullan från 1884 finns ingen soldat registrerad på roten som står som vakant fram till att indelningsverket avvecklas.

Under andra hälften av 1700-talet kommer Johan Löfvenberg född i Heden Bollnäs till Rickebo där han bosätter sig under en tid. Han är salpetersjudare och skogvaktare. Salpeter skulle tas tillvara från den urinindränkta jorden vid ladugårdarna för att användas vid kruttillverkning. En salpetersjudare hade

som uppgift samla in jorden från respektive gård för tillverkning av salpeter. Johan Löfvenberg var inte soldat men hade en viktig uppgift i tillverkningen av krut. Hans fru Lisa Persdotter var en av ättlingarna till Mats Ericsson.

Som det tidigare konstaterats fanns det inga soldater boende i Rickebo senare under 1700-talet och det tidiga 1880-talet. Inte heller i Gällsjön bodde det soldater. Ättlingar till skogsfinnen Mats Ericsson blev under andra hälften av 1800-talet soldater i Hå, där saknades någon som kunde rekryteras till knekt. Byn Hå ligger inte långt från Rickebo.

Två ättlingar till Mats Ericsson, bröderna Erik och Olof blev soldater i Bollnäs kompani, de bodde i Hå på byns gemensamma mark i Åsveden.

Utdrag ur Ekonomiska kartan, Hällbo 1955/1958, 14G7g58.
Delar av Hå by med byns gemensamma mark och första roten där soldaterna fick bosätta sig.

FAMILJEN OLSSON NORBERGS SOLDATER

Olof Olsson Norberg kommer till Rickebo som måg 1829 och gifter sig med Katarina Kihlström. Olof är som man skrev förr i kyrkböckerna född oäkta när uppgift om fadern saknades. Katarina är på mödernet ättling efter skogsfinnen Mats Ericsson och eftersom släkten i många generationer varit bosatta i Rickebo är det nog ganska naturligt att familjen kommer att slå sig ner där tillsammans med Katarinas föräldrar och brodern Lars Erik. Fast helt självklart var det nog inte. Katarinas familj, där fadern kommer från en smedsläkt i Hanebo, hade tidigare varit bosatta på flera ställen i Hälsingland. Deras äldsta barn Brita och Katarina föds i Kilafors. Sonen Lars Erik föds i Iggesund, Njutångers socken. Under en tid bor familjen även vid bruket i Nianfors innan de slutligen kommer till Rickebo där fadern arbetade som kolare.

År 1830 föds Olof och Katarinas första barn, dottern Kerstin. Därefter kommer Brita, Karin, Anna och Margta. Först år 1842 föds förste sonen Erik. Nu flyttar familjen till Drängbergsbo där ytterligare sex barn föds; Helena, Olof, Gertrud, Karolina, Lars, Johan och Per. Tre av dem avled redan i späd ålder. Familjen flyttade tillbaka till Rickebo 1856 och Katarina avlider 1859. Hon hade då fött 14 barn och fem av dem dog i ung ålder. Två av de tre sönerna som når vuxen ålder blir soldater. Hennes bouppteckning berättar bland annat om en stugobyggning, sädeslada, fähus och vedlider. Där fanns många olika redskap. Här räknas också kreaturen upp; en kviga, en kalv, en mindre gris, två getter, en killing och ett lamm.

Maken Olof gifter om sig. Han gick till Åmot för att begära lysning för sig och Anna Andersdotter från Svärdsjö. Anna var född 1832 och hon kom att få sju barn med Olof. Det yngsta barnet Hanna Elisabet föds den 13 juli 1876 på fattiggården. Dit familjen hade fått flytta 1875. Hennes äldsta syster Kerstin som föddes 1830 var då redan sedan många år bosatt på fattiggården där hon avlider 1905.

Familjen bodde i Drängersbo 1843 – 1856 (se kartan ovan, Utdrag ur Min karta, Lantmäteriet.) Olof och Katrinas tre söner i den stora barnaskaran, Erik, Olof och Per är de som uppnår vuxen ålder. De två äldsta Erik och Olof blir soldater. Även Per provar på att bli soldat men ”kasseras” och bosätter sig därefter i Stugubacken där han arbetade som kolare fram till sin död 1895.

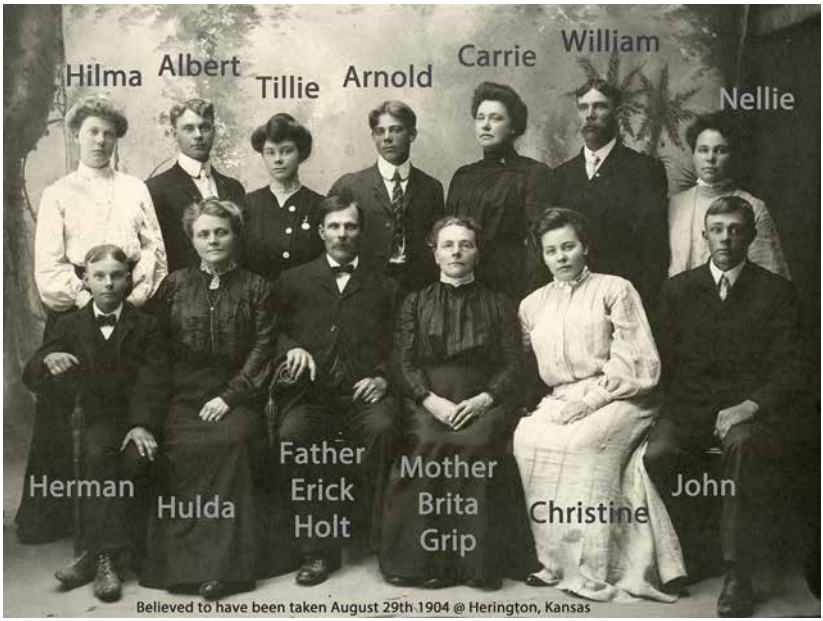
ERIK OCH OLOF SOM SOLDATER

Erik flyttade från Rickebo 1859 för att bli dräng på Hå nr. 1 fram till 1861. Den 27:e september 1861 blir han antagen vid Hälsinge regemente som soldat nr. 19 i Bollnäs kompani bosatt på Hå bys gemensamma mark. Gårdarna som soldatroten tillhörde var Hå nr. 1, nr. sub. 1, nr. sub sub 1 och Östansjö nr. 3. Erik ersatte trumslagaren Anders Andersson som den 15:e april 1861 i stället transporterades över till Delsbo kompani. Av generalmönsterrullan (Hälsinge regemente (X) 703 (1863)) framgår det även att Erik är 21 1/2 år gammal. Han hade vid den här tiden varit soldat i närmare två år. Han var 5 fot och 7,2 tum (171 cm) lång och ogift.

Erik gifter sig med Brita Persdotter Grip och får två döttrar. Karin föddes på julafton 1864 och Kristina föddes den 1 februari 1867. Britas far var även han soldat.

I Generalmönsterrullan för 1870 (Hälsinge regemente (X) 705 är Eriks skriftliga begäran om avsked antecknad och daterad till den 7:e maj 1868. Den 13:e maj 1868 anger utflyttningslängden i Bollnäs kyrkoarkiv att han med familjen tillsammans med flera andra emigrerar från Bollnäs till USA. Först bosätter de sig i Illinois inte långt från Bishop Hill. I Illinois avlider dottern Kristina efter en brandskada. Familjen flyttar 1871 till Kansas.

Erik och Brita behåller kontakten med syskonen i Sverige och senare kommer en av Eriks halvsyskon, Lars med familj, att emigrera och bosätta sig hos brodern i Kansas. Lars familj flyttar senare vidare till Kalifornien.

Erik och Brita med barnen i Herington Kansas USA.

Enligt samma generalmönsterrulla från 1870 blir hans yngre bror Olof, med soldatnamnet Rask, 1868 transporterad från rote nr. 52 till nr. 19. Roten nr. 52 omfattas av Norrborn nr. 1 och nr. sub sub 2, Björktjära nr. 2 samt Bocksjö nr. 2. Enligt mönsterrullan var han bosatt i Björktjära och ogift. Han var 5 fot och 6 tum lång (168 cm). Olof behåller vid transporten soldatnamnet Rask. Lars Larsson som ersätter Olof får namnet Lars Hult, han kom från Säversta där familjen levde som torpare under Säversta nr. 1. Det vanliga var att soldaterna övertog namnet från den föregående soldaten men så var det således inte i det här fallet.

Olof blir precis som brodern Erik bosatt på Hå:s gemensamma mark, tillhörande första roten i Åsveden. Från år 1872 till 1874 bor Olof tillsammans med sin yngre syster Karolina. I januari 1874 gifter sig Olof med änkan Brita Gustafsdotter som har en son från ett tidigare äktenskap, Per Erik född 1857. Per Erik växer upp i soldattorpet fram till 1880 när han gifter sig och flyttar till Hellbo. När Olof:s far med familj 1875 lämnar Rickebo för att bo i fattighuset flyttar även en äldre syster in hos Olof. Hon är sjuklig och blind. Olof och Brita

får under äktenskapet tre barn tillsammans, Brita född 1875, Lars 1879 och Olof 1881.

Enligt generalmönstringen 1877 är Olof antecknad som vice korpral. Av församlingsboken i kyrkoarkivet för perioden 1886 – 1890 framgår att han befordrats till korpral. I början av 1890-talet får han avsked men bor kvar i soldattorpet fram till sin död 1911.

Citat från boupptecknigen efter Olof 1911:
”År 1911 den 13 februari förrättades boupptecknig efter Korporal Olof Rask i Hå som avled den sistlidne januari, och såsom arfvingar efterlemnade enkan Brita Rask, född Gustafsson, och sönerna Lars gift och Olof bosatt i N. Amerika samt dottern Brita gift med arbetare Jonas Engström i Hå alla myndiga. Handlanden J Jonsson i Hellbo företedde ett lösöreköp å trehundra sjuttiofyra kronor. Den öfriga lösegendomen uppgafs af enkan och anteknades i följande ordning…. ”

De åbyggnader som togs upp i boupptecknigen var:

Mangårdsbyggning	140 Riksdaler (Rd)
Sädeslada och Fähus	45 Rd
Stall vedbod och häbbre	25 Rd
Två stycken kor	170 Rd

Boupptecknigen omfattar totalt två sidor där många detaljerade uppgifter framgår, ett krav vid den här tiden.

Änkan Brita Gustafsdotter som föddes 1837 levde kvar på Hå byns gemensamma mark (första roten) till 1920 när hon flyttade till sonen Lars familj på Hå nr 6, där avlider hon julen 1924. Fastighetens beteckningen är idag Hå 6:4.

Sonen Lars bodde hos svärföräldrarna på Hå nr 6 innan han och hustrun Kerstin 1932 flyttade till torpet ”Rasses”. Det blev ingen soldatkarriär för Lars, enligt en berättelse ska Lars ha blivit skadeskjuten i magen av sin bror Olof när de som barn lekte med faderns gevär. Lars fick transport till sjukhuset i Söderhamn och Olof blev så förtvivlad av händelsen att han sprang ner till ån för att dränka sig. Han lyckades tack och lov inte. Olof emigrerade 1905 till USA. Fastigheten där sonen Lars och Kerstin bodde har från och med 1935 beteckningen Hå 12:1.

BYN ÖJE I JÄRVSÖ SOCKEN

Järvsö sockens rotar fördelades ut på två kompanier; Järvsö och Arbrå kompanier. I socknen fanns det totalt 95 soldatrotar. Under andra hälften av 1700-talet och i början av 1800-talet genomfördes i landet storskiftet, så även i Järvsö. Målsättningen med reformen var att skapa ett effektivare jordbruk där stamfastigheternas utspridda tegar skulle föras samman till ett sammanhållet område. Bönderna kunde efter reformen sköta jorden var för sig. De enligt gammalt

utspridda tegarna ställde kravet på bönderna att odla och skörda samfällt i byn. Man började skiftet i några av socknens byar men allteftersom genomfördes skiftesreformen i nästan hela Järvsö socken, förutom inägorna skiftades även skogen. Skiftesutredningen pågick ända fram till 1820-talet. Först år 1827 var allt utrett och förändringarna kunde slutligen behandlas vid tinget/häradsrätten för beslut.

Lantmäteriets historiska kartor har bland annat en akt (21-jär-110) med ett stort antal kartor över i stort sett hela Järvsö socken. Kartorna i akten användes 1841 vid regleringen av samtliga soldatrotejordar i socknen. Detta möjliggör att reda ut var soldaterna tilldelades mark efter skiftet där de fortsättningsvis skulle bosätta sig för sin försörjning.

En av konsekvenserna med storskiftet var att det bildades nya byar samt att några byar delades. Byn Öje som var belägen nära socknens kyrka delades efter skiftet i de två byarna Kyrkbyn och Öje. Konsekvensen blev att nya soldatrotar behövde organiseras. Soldatroten nr. 60 i Järvsö kompani bildas av Öje nr. 10 och Kyrkbyn nr. 5.

Utdrag ur Min karta, Lantmäteriet. Öje och Rödmyra.

För soldaten i Järvsö kompanis rote nr. 60 fanns inte tillgänglig mark vare sig i Kyrkbyn eller Öje, han fick i stället bosätta sig på andra sida Öjeberget i byn Rödmyra, en av de nya byarna i socknen. Så var det för soldaten Anders Zaar som vid regleringen 1841 av soldatrotarna (21-jär-128 lantmäteriet historiska kartor) fick mark anvisad i Rödmyra tillhörande Öje nr. 10. Han bodde sedan gammalt i området som då kallades Gravarne.

Före storskiftesutredningen var det Öje nr. 6 och Öje nr. 13 som var rotehållare. Öje nr. 6 fick senare beteckning Öje nr. 10 (Ol Gummens) och Öje nr. 13 (Jon Andersson) fick i stället beteckningen Kyrkbyn nr. 4.

Kyrkbyn nr. 5 var en nybildad fastighet som efter storskiftet hade ursprunget från Öje nr. sub. 10. Gården fick beteckningen Haglunds.

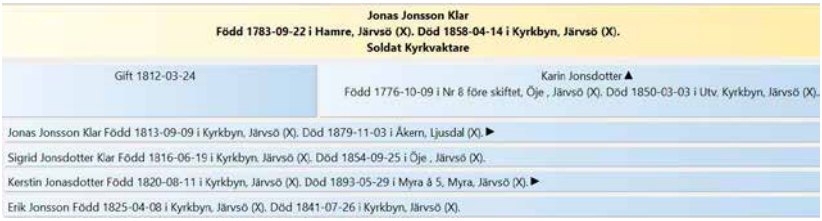
Storskiftet påverkade kraftigt indelningen av rotarna och en ny soldatförordning kom till 1825. Soldaten på roten nr. 60 som tilldelades är beskrivna i besiktningsprotokoll nr. 36 (karta nr 50 sidorna 65-68) enligt lantmäteriets historiska akt 21-jär-128.

SOLDATERNA PÅ ROTEN NR. 60 JÄRVSÖ KOMPANI OCH ÖJE NR. 5

Soldaterna med koppling till Öje nr 5 med början från 1800-talet och fram till det indelningsverkets avveckling i slutet 1800-talet och början av 1900-talet:

- Jonas Klar, senare kyrkvaktare (avskedad med underhåll)
- Anders Andersson Zaar
- Jonas Bergman
- Jonas Blom
- Nils Nilsson Edberg

Jonas Jonsson Klar får i mars 1815 avsked med underhåll på grund av en skada under byggandet av Göta Kanal. Bygget av kanalen pågick mellan 1810 och 1832 och ett stort antal indelta soldater deltog i arbetet. Jonas utnämns till kyrkvaktare och är så fram till sin död 1858.

Utdrag ur släktforskningsprogrammet DISGEN.

Anders Andersson Zaar skriver avtal som indelt soldat i mars 1815 efter det att hans företrädare, Jonas Jonsson Klar, hade skadat sig och fått avsked. År 1843 begär och får Anders avsked för attesterad sjuklighet och enligt anteckningarna ”tjent med berömd”, men är enligt läkaren ”mindre förmögen att med arbete bidra till sitt uppehälle”. Han anmäls till underhåll enligt Kungl Brefvet den 10 sept 1831. Anders blir efter avskedet gratialist (pensionerad soldat). Anders blev med tiden änkling två gånger, i första äktenskapet får han fem barn. Hans första hustru Brita Nilsdotter avled 1840 och ett år senare gifte han sig med Gölin Jönsdotter som han fick tre barn med.

När även Gölin avlider lever han därefter enligt husförhörslängden 1857–1861 i Rödmyra tillsammans med pigan Rebecka Katrina Jävert. Mellan 1861 - 1865 lever han någonstans på ”å nr. 10” i Öje vilket kan vara mark som till-

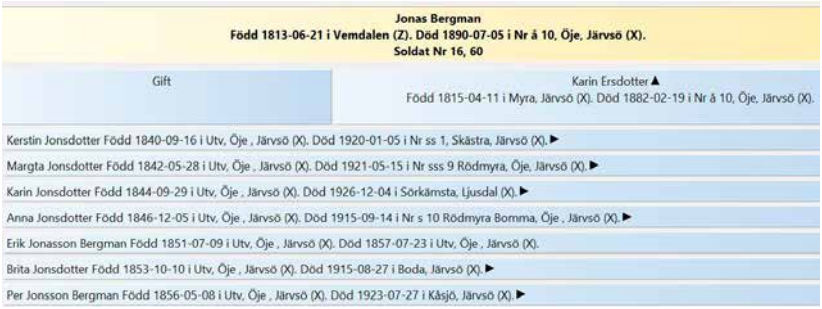
hörde roten nr. 60. Här fanns även pigan Rebecka Catarina Järvert registrerad 1861-06-03. Anders är från 1869 sannolikt en av dem som socknen får tar hand om. Han redovisas utan stadig hemvist med anmärkningen ”gratualist”. Anders är ett exempel på hur man vid den här tiden redovisade byns fattiga. I slutet av husförhörslängderna redovisas de per by med texten ” Å församlingen skrivna: Till socknen hörande utan stadigt hemvist:” Tillsammans med Rebecka och de tre barnen tycks han levt utan stadig hemvist från 1865, men hur länge går det inte säkert att utläsa.

I socknens nya fattighus i Nordsjö får Anders bo från 1881-11-09 fram till sin död 1885-05-29. Om Rebecka Catrina står det att hon var skriven i Boda, Dalarna, mellan 1848 till 1860 men tycks varit boende i Järvsö under den här tiden eftersom de två äldsta sönerna Johan (1855) och Anders (1859) är födda i Järvsö. Redan 1849 får hon dottern Johanna Catrina i Boda i Dalarna. Dottern är bosatt i Järvsö när hon från byn Förnebo ensam emigrerar till Nordamerika 1870. Det går inte att utläsa i kyrkoarkivet om Anders och Rebecka Catrina levde tillsammans fram till att Anders kom till fattiggården i Nordsjö. Några bouppteckningar finns inte i arkiven efter Anders eller Rebecka Catrina.

Anders Andersson Zaar **Född 1796-02-08 i Ulfsta, Järvsö (X). Död 1885-05-29 i Fattiggården, Nordsjö, Järvsö (X).** **Soldat Nr 60**	
Gift 1825-04-24	Brita Nilsdotter ▲ Född 1798-06-05 i Hagsved, Järvsö (X). Död 1840-01-12 i Rödmyra, Järvsö (X).
Anders Andersson Zaar Född 1826-06-02 i Utv, Kyrkbyn, Järvsö (X). Död 1837-04-17 i Utv, Rödmyra, Järvsö (X).	
Nils Andersson Zaar Född 1827-11-18 i Utv, Rödmyra, Järvsö (X). Död 1849-11-11 i Utv, Rödmyra, Järvsö (X).	
Jonas Andersson Zaar Född 1830-01-09 i Utv, Rödmyra, Järvsö (X). Död 1910-08-23 i Fattiggården, Nordsjö, Järvsö (X). ►	
Johan Printz Född 1835-06-28 i Utv, Rödmyra, Järvsö (X). Död 1891-12-09 i Bollnäs (X).	
Ingrid Andersdotter Född 1839-02-23 i Utv, Rödmyra, Järvsö (X). Död 1922-12-27 i Nr 3, Myra, Järvsö (X). ►	
Gift 1841-01-27	Gölin Jönsdotter Född 1798-04-03 i Överhogdal (Z). Död 1855-03-29 i Utv, Rödmyra, Järvsö (X).
Utom äktenskap	Rebecka Katrina Jävert Född 1825-11-26 i Rättvik (W). Död 1903-01-10 i Utv, Öje , Järvsö (X).
Anders Nordin Född 1859-06-21 i Utv, Rödmyra, Järvsö (X). Död 1936-12-10 i Haparanda kbfd (BD).	
Karl Zaar Född 1862-03-25 i Utan stadig hemvist, Järvsö (X).	
Fredrik Ivar Wallström Född 1865-07-22 i Delsbo (X). Död 1946-07-11 i Sundsvalls Gustav Adolf (Y).	

Utdrag ur släktforskningsprogrammet DISGEN.

Jonas Bergman var från Vemdalen enligt kyrkböckerna i Järvsö. Det fanns i socknen inte alltid tillräckligt med lämpliga män som kunde bli soldater och då tog man till ”utsocknes”. Jonas var född i Högvålen, Hede 1812-06-19 något som är dokumenterat vid Hede vårting 1813, § 40.

Utdrag ur släktforskningsprogrammet DISGEN.

Jonas Bergman som efterträdde Anders Andersson Zaar på soldatroten nr. 60, hade tidigare tillhört soldatroten nr. 16 i Järvsö kompani. Gårdarna ansvariga för nr. 16 var Öje nr. 9 och nr. 12 samt Kyrkbyn nr. 6 och nr. 7. Roten nr. 16 tilldelades mark som finns beskrivna i besiktningsprotokoll nr 37 (karta nr 50 sidorna 65–68, lantmäteriets historiska kartor akt 21-jär-128). Även soldattorpet för roten nr. 16 hade marken i Rödmyra. Jonas tjänstgjorde som soldat på roten nr. 60 fram till den 10:e februari 1871. Hustrun Karin Ersdotter avled 1882 och i hennes bouppteckning daterad till 1882-02-27 finns upptaget en åbyggnad värd 400 riksdaler. Två av döttrarna blir kvar i Rödmyra, Margta och Anna.

Margta är registrerad i församlingsboken på gården Strussa där hon avlider 1921-05-15. Systern Anna lever fram till sin död tillsammans med sonen Jonas och dottern Karin med make. Hon avlider enligt bouppteckningen 1915-09-14. I bouppteckningen är antecknat en stugubyggnad på ofri grund värderad till 80 riksdaler.

Jonas Blom efterträder Jonas Bergman 1872-03-02 och är tjänst fram till sin död 1880-05-16. Jonas var ogift och lämnade ingen bouppteckning efter sig. Bland Jonas anor finns soldaten Ivar Liebenhof, Storsved. Tidigt blev Storsved ett område där många soldater bosatte sig.

Jonas Blom
Född 1852-08-16 i Sör Våga, Järvsö (X). Död 1880-05-16 i Byns gemensamma mark, Öje, Järvsö (X).
Soldat Nr 60

Utdrag ur släktforskningarprogrammet DISGEN.

Nils Ed var enligt generalmönsterrullan 1884 den sista indelta soldaten på rote nr. 60. Hans tidigare namn var Nils Nilsson Edberg. Han antogs på roten nr. 60 den 26:e januari 1880. Vid den här tiden hade Öje nr. 10 delats in i nr. 10 och nr. sub 10. Samma hade skett med Kyrkbyn nr. 5 som delats in i nr. 5 och nr. sub 5.

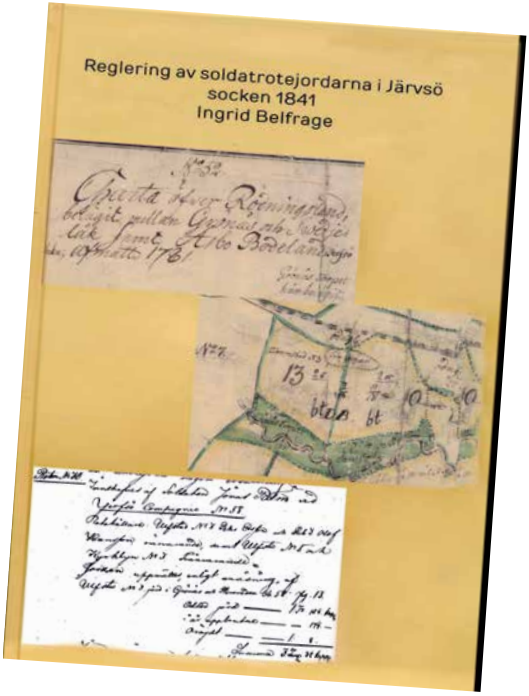

Utdrag ur släktforskningarprogrammet DISGEN.

AVSLUTNINGSVIS

Jag har släktforskat i många år och inspirerades bland annat av min far som hade två farbröder som emigrerade till Kanada på 1920-talet. När de kom på oväntat besök till sina syskon 1972 väcktes hans intresse. Nu har jag själv fortsatt och tagit vid efter hans forskning kring släktens rötter. Detta har resulterat i släktforskning om skogsfinnar, soldater, smeder, bönder, torpare och emigranter.

Under 2023 fann jag en akt bland lantmäteriets historiska kartor i Järvsö socken från 1841. Den handlade om alla de 95 soldatrotarna i socknen. Detta resulterade i en bok som heter ” Reglering av soldatrotarna i Järvsö socken 1841”. Boken är utgiven med stöd av Arvid Lundbäcks stiftelse på Bokförlaget K&R i Bollnäs.

Bokomslag ” Reglering av soldatrotarna i Järvsö socken 1841”.

Ni som är intresserad av att köpa boken kontaktar Ingrid Belfrage, Gävle.

OM HÄRENS FRIVILLIGA MANSKAP

efter en skrift av Claes Bengtsson, redigerad av Jan-Olof Strandberg

När indelningsverket avvecklades skulle det även fortsättningsvis finnas fast anställt ”manskap” vid regementena, de så kallade volontärerna. Till manskapet räknades meniga, vicekorpraler, korpraler och distinktionskorpraler (furirer från 1914). Kravet var att den sökande under anställningsåret skulle vara minst 18, men inte överskrida 24 års ålder och vara krigstjänstduglig. Värnpliktsinskrivna hade företräde, särskilt de som var lämpliga för underbefälsutbildningen. Kraven för anställning som volontär vid infanteriet var en kroppslängd på minst 163 cm lång och en kroppsvikt på minst 55 kg.

En egenhändigt skriven ansökan skulle lämnas till chefen för det regemente (kår) man sökte anställning vid. Den sökande skulle till ansökan bifoga vitsord om gott uppförande, prästbetyg, läkarintyg, avgångsbetyg från folkskola och ett eventuellt arbetsbetyg. För sökande som var omyndig krävdes dessutom målsmans skriftliga medgivande. Volontärer kontraktsanställdes på två till fyra år och anställningstiden kunde därefter förlängas med ytterligare ett till två år. Efter ett och ett halvt års anställning befordrades volontären till vicekorpral och i regel till korpral efter två års tjänst. De som önskade fortsätta den militära karriären och som bedömdes lämpliga befordrades slutligen till distinktionskorpraler/furirer, i regel efter ytterligare tre till fem år.

Den volontär som antogs och anställdes 1915 erhöll i ekonomisk ersättning 15 kronor i månaden och en dagpenning på 20 öre om dagen. ”Löneförmåner” som fri bostad, sjukvård och beklädnad tillkom. ”Bostaden” bestod av en våningssäng i en av kasernernas logement. Korpralens bostadsstandard höjdes något och furirerna, fortfarande boende på kasern, tilldelades så kallade furirsrum, med två till fyra furirer som delade ett rum. Den som varit anställd i minst tre år som volontär ansågs därmed fullgjort sin värnplikt under fredstid. Volontärinstitutionen upphörde 1952. Ett folkligt uttryck, i betydelsen att söka anställning som soldat levde kvar under hela 1900-talet, att ”sno värvning”. Claes berättar:

”Min egen militära bana började med inryckning till första tjänstgöring vid Hälsinge regemente på Livkompaniet den 15 mars 1957. Ett nytt regelverk gjorde det möjligt att bli förtidsinskriven redan det år man fyllde 17 (i mitt fall den 1 augusti). Jag var definitivt yngst på regementet och det sägs, (vilket inte blivit bekräftat) att jag var den yngste värnpliktige genom tiderna. Under min tid på regementet hade de flesta av de äldre kollegorna bland underbefälet och även en del underofficerare börjat sin militära bana som volontärer. När man tittar i backspegeln ser man att mycket av principerna i volontärsystemet levde kvar under 1960- och 1970-talen. Under året som korpral, (IS 1, instruktörskola 1) bodde man fortfarande i logement.”

KUNGL. HÄLSINGE REGEMENTES ÅRSMÖTE 2025

Text och foto: Anders Lindström

Det 50-talet medlemmar som uppmärksammat kallelsen till årsmötet möttes redan i entrén av medlemmar ur Gästrike Militärhistoriska Förening GMF, iklädda tidsenliga karolinska uniformer. Under samlingen i Soldathemmet avnjöts en god kopp kaffe med dopp ackompanjerad av oktetten ur hemvärnets musikkår. Ordförande Anders Jansson Glaad hälsade inledningsvis deltagarna välkomna och genomförde därefter parentation för under året bortgångna medlemmar.

Karoliner på vakt.

Musikkårens oktett.

Efter det att deltagarna samlats i Soldatkyrkan beordrade ordförande korum slag som genomfördes av oktetten. Därefter tog hedersmedlemmen kyrkoherden emeritus Bengt Wiklund över ordet. Hans tal avhandlade i huvudsak den tyska prästen Dietrich Bonhoeffer (1906 – 1945) insatser under andra världskrigets Tyskland. Kyrkorgeln trakterades av musikdirektören Gudrun Raccuia på ett förnämligt sätt. Psalmerna Vår gud är oss en väldig borg samt Bevara Gud vårt fosterland inramade akten. Operasångare Anders Larsson iklädd karoliner uniform framförde dels sången Sverige dels Ave Maria på ett sätt som fick församlingen att formligen drunkna i salig försjunkenhet.

Årets högtidstalare var journalisten Gunilla Kindstrand som på ett professionellt sätt genomfört uppdraget som redaktör vid framtagande av Jubileumsboken tillsammans med Jan-Olof Strandberg samt Anders Jansson Glaad. Hon delgav åhörarna sin personliga upplevelse om hur insikten i det militära strukturerna formligen överraskat henne på ett positivt sätt. I talet kom hon in på författaren Agnes von Krusenstierna vars far var regementschef när regementet etablerades sig i början av 1900-talet på Kungsbäck.

Efter en bensträckare vidtog sedvanliga årsmötesförhandlingar under ledning av ordföranden Anders Jansson Glaad. Noteras är att året 2024 omsatte föreningen 750.000 kr mot normalt 50.000 kr. Fredrik Wibe, ledamot i Sveriges Militära Kamratföreningars Riksförbund (SMKR), med särskilt ansvar för region mitt, inledde ceremonin med utdelande av förtjänstmedaljer. Ordförande Anders Jansson Glaad dekorerade Carl-Åke Nilsson, Rune Westergren, Ulf Holmberg med medaljer i silver samt Anders Lindström i brons. Gunilla Kindstrand tilldelades en vårbukett med blommor, Gudrun Raccuia honorerades med en Jubileumsbok som tack för insatserna under årsmötet. Mötet avslutades med en väl tilltagen lunchbuffé.

Ordförande Anders Jansson Glaad tackar Gunilla Kindstrand för högtidstalet.

Årsmötesförhandlingar.

Fredrik Wiebe.

KAMRATFÖRENINGENS VERKSAMHET 2024

(verksamhetsberättelsen för Kamratföreningen i sammanfattning)

Styrelsen för Hälsinge regementes Kamratförening får härmed avgiva följande berättelse över verksamheten 2024.

Förste Hedersledamot: HKH Prins Daniel

Hedersledamöter:

Generallöjtnant Hans Berndtson	F. d. Försvarsminister Peter Hultqvist
Överste 1. Rolf Dahlström	Agneta Björkenstam Jur. kand.
Överste Tomas Bornestaf	Kyrkoherde Bengt Wiklund
Major Hans Beminge	

Ordförande	Anders Jansson Gladh (VU)
Vice ordförande	Göran Larsson
Sekreterare	Bengt Karlsson (VU) (t f Carl-Åke Nilsson)
Kassör	Rune Westergren (VU)
Ledamöter	Anders Lindström (VU), Viking Wulff, Lasse Lundén, Pär Lindberg, Carl Åke Nilsson (VU), Per Arne Vahlund, representant från I 14 S (vakant) och representant från Hemvärnet (vakant).
Revisorer	Rolf Jägare och Gunnar Kvist
Revisorssuppleanter	Lena Broman och Kenneth Lundström
Valberedning	Hans Beminge (sammankallande), Sune Sundell och vakant
Redaktör för Bocken	Jan-Olof Strandberg
Klubbmästare	Carl-Åke Nilsson
Rekryteringsansvarig	Carl-Åke Nilsson
Ledamot Stiftelsen Sällskapet	Anders Lindström

Antalet medlemmar per den 31 december 2024 var 431 (452). Styrelsen har under året haft sex protokollförda sammanträden samt protokollförda utskottsmöten. Kamratföreningen är representerad i SMKR.

Årsmötet 2024 (se Bocken 2024)

Kungl. Hälsinge regementes kamratförenings årsmöte, lördagen den 16 mars 2024, genomfördes som sedvanligt på Soldathemmet och i Soldatkyrkan med ett femtiotal deltagare. Som årets högtidstalare var chefen för Gävleborgsgruppen, överstelöjtnant Martin Skoglund, inbjuden. Han tvingades avboka deltagandet, som ersättning för högtidstalet tog Anders Jansson Gladh,

Anders Lindström och Carl-Åke Nilsson tillfället att informera om planerna för årets 400-års firande. Beng Wikström invaldes som hedersledamot i Kungl. Hälsinge regementes kamratförening. Ingemar Eriksson avtackades med en minnesplakett för de gångna årens insats som ledamot i föreningen.

Sammandrag av årets föredrag

- Den 21 mars, överste Rafael Bengtsson höll föredrag om sex år i USA vid NATO-staben samt Afghanistan.
- Den 18 april genomfördes årets första ”Ärtsoppepromenad”, efter promenaden och ärtsoppan bjöds de 24 deltagarna på föredrag av kommundirektören Göran Arnell.
- Den 12 september genomfördes årets andra ”Ärtsoppepromenad” med 36 deltagare. Efter promenaden avslutades träffen med föredrag av Gävle Hamns direktör Fredrik Svanbom.
- Den 21 oktober, amiral Göran Larsbrink höll föredrag om försvarsmaterielutveckling i framtiden.

Regementet 400 år (se Bocken 2024)

- Den 17 juli inleddes firandet av regementets 400 år med kransnedläggning vid minnesstenen i Mohed.
- Den 24 augusti genomfördes regementets dag i Gävle och Kungsbäck. På kvällen bjöds de inbjudna gästerna på jubileumsmiddag.
- Den 21 september uppmärksammades på Länsmuseet både regementets 400 år samt Svenska Lottakåren 100 år.
- Den 7 oktober var det dags att släppa boken ”Krigen, Freden och Människorna” ut på marknaden.

MINNESMÄRKET SOM FÖRSVANN

Stagården i Bollnäs var från 1945 en lägerplats där de militära frivilligorganisationerna i länet övade, men platsen var även en flitigt använd kursgård för andra typer av organisationer. Runt 1991 köpte föreningen Flygvapen Frivilliga (FFV) 25 procent av den stiftelse som ägde Stagården. Flygvapen Frivilliga hade sedan slutet av 80-talet övat vid Stagården. I november 2000 gick Stagården i konkurs och efter många turer togs flygplanet ned 2015.

Saab S 35E Draken (S/N 35902) tillhörande Österlens Flygmuseum där den numera finns att beskåda. Flygplanet som var på lån monterades upp på det fundament som Bollnäs kommun anordnat den 12 juni 1999. Planet hämtades 2015 tillbaka av ägaren Österlens flygmuseum.

I 14 S VERKSAMHET 2024 OCH ÅRSMÖTE 2025

av Jan-Olof Strandberg, redaktör

VÅRTRÄFF OCH ÅRSMÖTE

Föreningens vårträff och årsmöte ägde som sedvanligt rum på Drottning Victorias Örlogshem den 25 mars 2025. Lika sedvanligt inleddes träffen med mingel och dryck för de som önskade. Den tilltänkta högtidstalaren anmäldes som tillfälligt indisponibel och som ”reserv” kallades föreningens medlem Jan-Olof Strandberg in i stället.

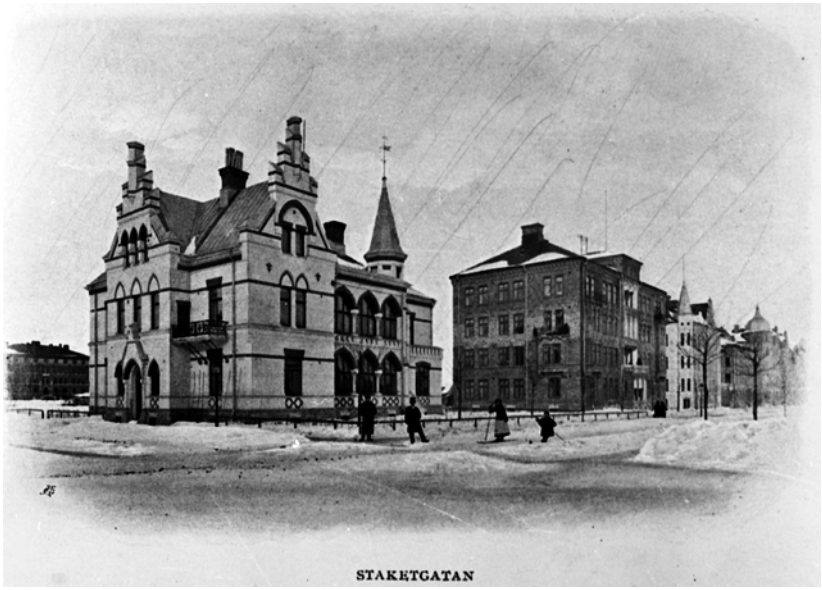

Årsmötets högtidliga öppnande och föreningens fana.

Årsmötets högtidstalare ”pro tempore” valde spontant ämnet Staketgatan 1 och Krusenstjerna. Agnes v. Krusenstjerna var som bekant ämnet för högtidstalaren vid moderföreningens årsmöte. Ämnet för dagen gavs en annan vinkling, översten Ernst v. Krusenstjerna var chef för regementet februari 1902 till juni 1909. Agnes som var åtta år vid flytten till Gävle från Visby flyttade vidare med familjen 1909 till Stockholm och fyllde i oktober samma år femton.

Familjen flyttade i Gävle (bokens ”Ramstaden”) in det hus som ännu återfinns på Staketgatan 1. Huset var 1902 relativt nybyggt, byggår 1897 och omnämndes som ”Melinderska-villan”. Fakta om byggnaden och historien om densamma finns publicerade i Gefle Dagblad den 15 augusti 1987 av Lisse-

Lotte Danielsson. Historien finns även återgiven på sajten ”Å-draget” av Björn Widegren. I artikeln anges att familjen bodde i huset från 1903, tveksamt då Krusenstjerna tillträdde tjänsten den 4 januari 1902. På plats i Gävle var Krusenstjerna först i februari. Agnes skriver i första delen av ”Fattigadel” att ”Nu har vi farit över det stora havet och installerat oss i den bostad där vi skulle vistas sju, åtta år.” Något oklart om familjen följde med direkt till ”Ramstaden” (Gävle) 1902.

”Krusenstjernska huset”. Hörnet av Engelbrektsgatan och Staketgatan i Gävle. Foto: Länsmuseet Gävleborg. Inget årtal är omnämnt i texten till fotot, men är förmodligen taget runt 1900 som det såg ut när familjen Krusenstjerna flyttade in. I bakgrunden till vänster syns Militärskolan, m a o fritt från byggnader emellan.

Byggherre var enligt artikeln Jean Melinder, en grosshandlare, som 1903 sålde huset till intendentenen vid intendenturkåren Arvid Evert Unger. I första delen av ”Fattigadel” beskriver Agnes huset och vilka som i övrigt bor där. Intendenten som bodde på bottenvåningen beskrivs inte i positiva ordalag. Han heter i boken Sjunger, dessutom skall Arvid Evert Unger heller inte förväxlas med regementets intendent (civilmilitär befattning) som vid den tiden var Carl A. F. Wallgren. I boken anges nämligen Unger av någon anledning som regementets intendent. Hur som helst är namnet Sjunger och Unger ganska lika . . .

Den nyutnämnde underlöjtnanten (fänriks grad från 1914) K. G. Sohlén (senare överstelöjtnanten) tillträdde 1909 en tjänst på regementsexpeditionen. Expeditionen låg en trappa upp från familjen Krusenstjernas hem på andra

våningen något som även Agnes beskriver i första delen av ”Fattigadel”. På vinden bodde dessutom vaktmästaren med hustru, farbror och tant Johansson (i boken). Sohlén började tjänsten på expeditionen den 15 januari 1909, samma år som regementet senare flyttades ned från Mohed till Kungsbäck. Sohléns egen berättelse om den perioden återfinns ibland annat i Bocken 1949. Redan tre dagar senare, den 18, överflyttades Sohlén för tjänstgöring på Militärskolans rekrytskola.

Dagens Staketgatan 1. Foto: Jan-Olof Strandberg

Intendenten Unger ägde huset till 1920 då han sålde till kapten Knut Delin. Den senare ägde huset fram till juli 1941 då konsul Hugo Müller köpte fastigheten. Familjen ägde huset åtminstone fram till och med 1987 då texten publicerades i Gefle Dagblad. Huset pryds av en vimpel i metall med initialerna ”J M”, Jean Melinder. Ägare 1987 var Jan Müller, med initialerna ”J M”!

Avslutningsvis, Agnes v. Krusenstjerna har nyligen förärat namnet till ”Ramstadens” nya bibliotek. Hennes tid i Gävle som barn och ungdom var kort i början av seklet, men har i romanform förevigat sin tid i ”Ramstaden” och ”Ramstadslandet” (Moheds läger). Läs gärna de fyra böcker som ”Fattigadel” består av.

VERKSAMHETBERÄTTELSE FÖR 2024 I KORTHET

Ledningen har under 2024 haft följande sammansättning:

Ordförande	Benny Gustafsson
Förste avlösare	Owe Sandin
Andre avlösare	Vakant
Sekreterare	Cajsa Gotthold
Kassör	Svante Karén
Gästabudsarrangör	Gunnar Hagstedt
Lösörebevarare	Vakant
Med hemlig funktion	Vakant

Revisorer: Anders Bager och Staffan Elmgren med ersättarna: Frank Björsbo och Håkan Hedberg
Valberedning: Claes Gotthold jämte ordföranden.
Antalet medlemmar var vid årets slut 67 (69) varav 23 ständiga medlemmar och två hedersledamöter.

Verksamheten 2024
Ledningen har under året genomfört fyra möten.

Föreningen är ansluten till Sveriges Militära Kamratföreningars Riksförbund (SMKR). Föreningen har en överenskommelse om ömsesidigt stöd tillsammans med Gävleborgsgruppen.

Vårträffen och årsmötet den 19 mars 2024 är återgivna i Bocken 2024. Högtidstalare var övlt Martin Skoglund, chef för Gävleborgsgruppen. Han orienterade mötesdeltagarna vad gällde omvärldsläget och Sveriges deltagande i NATO.

Den 29 maj deltog föreningen vid Veterandagsceremonin med fanan synlig i fanborgen, fanförare var Gunnar Hagstedt.

Den 13 november genomförde föreningen höstmötet, även detta tillfälle på Drottning Victorias Örlogshem. Efter välkomstdrink och inledande ceremoni intogs gästabudsarrangörens läckra sillsmörgåsar. Snapsen åtnjöts förstås tillsammans med ”Slå i – drick ur – pang pang!”, och som huvudrätt serverades lax. Därefter höll Jan-Olof Strandberg ett föredrag om jubileumsboken och dess tillkomst, samt en orientering över annan intressant litteratur som behandlar regementet i olika former.

Under året samlas medlemmar emellanåt för lunch på Militärsällskapet, Valhallavägen.

Ekonomi: Årets resultat var minus 889 kronor, årsmötet godtog förslaget att föreningens disponibla medel förs över i ny räkning.

KAMRATFÖRENINGENS HEMLIGA RESA

av Anders Lindström, arrangör av resan (Foto Anders Lindström)

Tisdagen den 23 september klockan 08.00 lämnade bussen Soldathemmet i Gävle med 32 personer ombord för en dagsresa mot okänt mål. Det serverades kaffe med hembakad kaka när bussen nått marschfart på E 16 väster ut. Förväntningarna på dagens program darrade i luften. När bussen passerat såväl Sandviken som Hofors drog spekulationerna i gång för fullt. Är det Carl Larsson gården, gruvan i Falun eller?

Bussen svängde slutligen in på I 13:s kaserngård och stannade framför kanslihuset. Efter urlastning hälsades gruppen välkommen till Dalregementet av Kommendanten och majoren Helén Falk. Hon informerade under cirka 30 minuter om regementes historia, nutid samt framtid. Idag utbildar man soldater som skall ingå i en skyttebataljon med ”översnö” kapacitet. Regementet har även erhållit uppdraget att som första förband i Sverige påbörja utbildning med drönare. Det stora överhängande problemet för utvecklingen är att så gott som hela gamla regementet ägs av ett privat fastighetsbolag som har hyrt ut i stort sett samtliga lokaler. till privata aktörer. Fortverket har i uppdrag att i görligast mån återerövra så mycket som möjligt. Man disponerar endast bottenvåningen av C kasernen som förläggning i övrigt huserar de cirka 200 värnpliktiga i det

Till vänster överst: Samling av deltagarna i den ”hemliga ”resan”.
Till höger överst: Förevisning 12 cm grk.
Nederst till vänster: Ett tack för besöket till major Helen Falk.
Nederst till höger: Ett tack för visningen av Rommehed till Jan-Olof Montelius.

gamla Sanatoriet Högbo som ligger uppe vid Lugnet. Några enstaka lokaler hyr man för staber och förråd. I kanslihuset finns den gamla officersmässen kvar.

Efter en kort bussförflyttning fick gruppen känna och klämma samt provåka en av de modernaste bepansrade bandvagnen 410 under ledning av specialistofficeren översergeanten Modig. Den har en prislapp på 13 miljoner kronor styck med en vikt om 12 ton. På gårdsplanen vid garagen övades en befälsgrupp i pjästjänst med 12 cm granatkastare. Vår grupp fick en kort genomgång av utbildningsledaren om vapensystemet. Några i vår grupp kunde komplettera informationen utifrån egna erfarenheter vad gäller granatkastatjänst.

Klockan 12.00 erbjöds det lunchbuffé i den gamla beväringsmatsalen som numera heter Dala salen och drivs av en privat entreprenör. Deltagarna formligen stapplade ut efter en formidabel lunch. Innan bussen startade mot nästa besöksmål avtackade Anders Lindström Kommendanten Falk med en gåva i form av boken om vårt anrika regementes 400 åriga historia.

Nästa stopp var Rommeheds museum där gruppen guidades runt av ordförande Jan-Olof Montelius. Besöket avslutades med kaffe och dopp i den gamla officersmässen numera med namnet officerssalen. Jan-Olof tackades även han av Anders Lindström med en bokgåva för en intressant historiebeskrivning. Klockan 15.30 rullade bussen mot Gävle 17.05 anlände gruppen till Soldathemmet till synes nöjda med dagens begivenheter.

HÄLSINGE REGEMENTE BESÖKER MARMA 1912

Foto: Krigsarkivet.

KAMRATFÖRENINGENS 7:E ÄRTSOPPEPROMENAD – 8 MAJ 2025

av Anders Lindström

Vid samlingen klockan 11.00 vid Soldathemmet var det 26 anmälda medlemmar samt 4 gäster som hälsades välkomna. I folkskaran kunde tre promenadsugna hundar räknas in vilka utgjorde 10 % av deltagarna. Vädret samspelade väl med arrangörens förhoppningar inför dagens begivenhet. Under tiden som deltagarna promenerade i Regementsparken alternativt Hälsans stig var det febril verksamhet i köket. Dagen till ära hade Regementets egen ärtsoppspecialist Lena Bäck anlitats för att tillreda soppan från grunden.

Väl återkommen från promenaden serverades den hemlagade ärtsoppan i förvärmda tallrikar vilket rönte en stor uppskattning. Många kommentarer om soppans – vilken avnjöts med tillhörande drycker - förträfflighet fälldes under lunchen. När tallrikarna dukats ut serverades det kaffe med kaka som en av deltagarna Gunborg Svensson bjöd på.

Magnus Wåhlander håller föredrag.

Dagens föredragshållare var verkställande direktören för Coop Mitt, Magnus Wåhlander som tillhörde den sista kullen utexaminerade fänrikar innan regementet lades ned 1997. Han berättade om sin civila karriär med rubriken ”Från bandvagn till kundvagn”. Magnus tillhörde en grupp officerare som erbjöds av Konsum Gävleborg att genomföra deras butikschefs skola. I åhörarskaran satt några personer från dåtiden personalavdelning som var med om att starta projektet. Efter genomförd utbildning blev det några år som butikschef inom Konsum. Därefter var Magnus butikschef på Stadium i Gävle. Han gjorde totalt 25 år inom Stadium som bland annat utbildningschef, konceptansvarig samt Sverigechef. Sedan ett antal år tillbaka är han chef och vd för Coop Mitt, alltså tillbaka till dagligvaruhandeln. Han poängterade i sitt framförande hur erfarenheten från sin relativt korta militära karriär varit till stor nytta under hans yrkesliv. Magnus tackades med en stor och varma applåd.

†

MEDLEMMAR SOM, ENLIGT VAD FÖRENINGEN KÄNNER TILL, AVLIDIT 2024 – 2025

Thorsten Lööv	Rättvik	10 juni 2024
Kurt Blom	Trosa	9 november 2024
Lars Lundgren	Furuvik	12 december 2024
Birgitta Wiberg	Bromma	14 januari 2025
Carl Erik Tottie	Hudiksvall	16 februari 2025
Staffan Åhs	Gävle	16 april 2025
Hillevi Skarp	Gävle	12 juli 2025
Ulf Hellström	Gävle	14 augusti 2025
Agneta Björkenstam	Stockholm	24 augusti 2025
Ove Gidlund	Gävle	18 september 2025

Tack för allt gott som Du oss givit
Din rena kärlek till oss envar
Här har så tomt och öde blivit
Ditt goda minne lever kvar

Foto: Bertil Johansson.

God Jul
och
Gott Nytt År

Regementets fana,
tilldelad regementet av konung Gustav VI Adolf
på Lilla fältet
den 29 september 1952

Bygdens försvar är bygdens folk

Åtta.45 Tryckeri AB, 2025